

BUCUREȘTIUL

LITERAR ȘI ARTISTIC

Revistă fondată la 1 octombrie 2011 de Coman Șova și Florentin Popescu
Apare lunar • Anul XIII, nr. 1-2 (136-137), ianuarie-februarie 2023
www.bucurestiul-literar.ro

Elena Văcărescu
(1864-1947)

Magda Isanos
(1916-1944)

Otilia Cazimir
(1894-1967)

Elena Farago
(1878-1954)

Veronica Micle
(1850-1889)

**Hortensia
Papadat-Bengescu**
(1876-1955)

Martha Bibescu
(1886-1973)

Alice Voinescu
(1885-1961)

Scritoare de altădată

În acest număr:

- In memoriam: *D.R. Popescu* (2, 3)
- Vasile Voiculescu: *Despre Urmuz* (5)
- *O sută și una de poezii*, un ciclu editorial de referință (7)
- Monografiile - porți deschise spre cunoaștere (8)
- Mircea Eliade: *Camões și Eminescu* (11-12)
- Poezie universală la km 0: Vasko Popa (17)

Editorial

Politici culturale improvizate, incoerente sau haotice ?

La fiecare început de An Nou cei mai mulți dintre noi ne gândim la Eminescu și la Ziua Culturii Naționale, inițiată și susținută, propagandistic și nu numai, de Parlamentul României din rațiunile care se cunosc: marcarea datei de naștere a celui mai mare poet al românilor și, în ansamblu, a celui mai văduvit și neglijat domeniu din actualitatea mediată – cel al spiritualității.

Dar de îndată ce a trecut 15 ianuarie se instalează un fel de amnezic generală și nimeni, nicăieri nu mai scoate un cuvânt despre cultura națională. Ca și cum acesteia nu i-ar fi dat să existe decât o singură zi: să apară de dimineață, să beneficieze de anume manifestări la amiază sau seara și gata. Atât și nimic mai mult.

Că domeniul cultural de la noi presupune discuții și mai ales acțiuni mai mari și mai largi, cu implicarea societății de la copil și până la nonagenari este un lucru știut. Știut, dar parcă anume evitat de autorități.

Bilanțurile culturale de după 1989 cuprind atât de multe eșecuri, măsuri greșite, derapaje de la normalitate încât o simplă listă a lipsurilor și neîmplinirilor ar umple poate mai mult de o pagină de revistă.

Ministerul îndrituit să conducă și să administreze domeniul cultural s-a derobat de sarcini a căror neîmplinire are (și mai ales va avea) consecințe negative de nebănuț în timp.

Mă gândesc, desigur, la derobarea față de edituri și reviste – domeniu pe care eu, slujindu-l câteva decenii neîntrerupte îl cunosc cel mai bine.

Înainte de 1989 exista o editură, „Minerva”, care se ocupa în principal de editarea clasicilor și punerea în valoare a patrimoniului nostru cultural. Un patrimoniu pentru care alte țări ne-ar putea invidia și care este unul din factorii care ne-au dat de-a lungul vremii, toate trăsăturile importante ale civilizației, care a pus în lumină specificul nostru național evidențiat și în contextul mai larg, european și universal.

Și ce s-a ales ? Azi bruma de cercetători și istorici literari pe care o mai avem publică pe unde poate, în tiraje confidentiale. În plus, s-au mai și ivit fel de fel de inși fără pregătire corespunzătoare pentru a alcătui ediții sau a semna monografiile.

A nu se înțelege de aci că am milita pentru introducerea cenzurii sau desființarea sectorului editorial privat, însă o măsură trebuie să existe în toate.

A fi editor presupune pregătire și experiență și acestea, din păcate, lipsesc multora dintre cei care se ocupă de tipar.

În plan extern guvernul și celelalte autorități din România n-au făcut, de mai bine de treizeci de ani încoace, nimic vizibil, încât, ca orice cetățean cu sentimente de prețuire față de patrimoniul național, întrebi care o mai fi fiind rostul centrelor culturale ale țării din marile capitale ale Europei și nu numai de acolo.

Răsfoind o mai veche monografie *Caragiale* am aflat, între altele, o fotografie dintr-un spectacol cu „Scrisoarea pierdută” jucat pe o scenă din îndepărtata Japonie, cu actori din acea țară. Și gândul ne-a purtat numai decît și la situația traducerilor din limba română în alte limbi, măcar în cele de mare circulație.

Un scriitor și mare traducător interbelic, astăzi uitat, Nicolae Porsenna sugera alcătuirea unui comitet național care să se ocupe atât de selecția scriitorilor ce puteau și trebuiau să fie traduși, cât și de reunirea într-un singur grup a celor mai buni tîlmăcitori.

Nu s-a făcut nimic nici atunci, cum nu se face nici astăzi. Sau, dacă se face ceva, totul pare improvizat sau – și mai rău – denotă un partizanat discutabil – cum a fost și este susținerea la Premiul Nobel a unui singur scriitor.

Experiența altor țări, din care nu prea învățăm mare lucru fiindcă ne credem mai buni și mai deștepti decît locuitorii acelor, a demonstrat că în ce privește premiul respectiv, diplomatic și inteligent ar fi să mergem pe mai multe variante, din care, până la urmă ar putea fi una câștigătoare.

Revenind la Centrele Culturale românești din străinătate, de care aminteam mai sus, se vede cu ochiul liber că mai tot ce se organizează stă sub semnul improvizăției. Ici-colo se mai pune la cale o lansare de carte ori o reuniune a românilor din diaspora la zile festive, la mari aniversări sau comemorări și cam atât.

De schimburi de delegații între țări, de vizite sau turnee ale unor scriitori și artiști români sau ale unor formații culturale în străinătate astăzi nici nu mai poate fi vorba, invocându-se în permanență același și același refren: „Nu sunt bani !”. Dar pentru tot felul de festivaluri publice în țară sunt.

Și atunci cum să ne facem noi cunoșcuți în alte țări ? Cum să poată fi citiți clasicii literaturii noastre în Europa, în SUA, în Asia ori în alte locuri ?

Dar câtă vreme un ministru demisionează pentru că este acuzat de plagiat, iar lucrarea de doctorat a altuia e sancționată de o comisie de specialiști, când aflăm că nu știu care membru al Guvernului sau al unei mari autorități a statului și-a făcut studiile mai târziu decît era normal (la o anonimă universitate particulară), e greu de crezut că se mai poate schimba ceva în cultură.

Meritocrația este un cuvânt care pentru guvernanții și ceilalți factori cu răspunderi în domeniul cultural pare a fi scos definitiv și irevocabil din dicționar. Păcat.

Florentin Popescu

A mai dispărut un reper – la plecarea lui D.R. Popescu –

Ca și cum anul trecut n-ar fi fost plin până peste poate de tot felul de necazuri, ale noastre ale tuturor, 2023 a debutat și el cu o mare pierdere: pe 2 ianuarie ne-a părăsit D.R. Popescu, poate (exceptându-l pe Nicolae Breban) cel mai mare scriitor și om de cultură, veritabil ferment al vieții noastre literare, dacă ne gândim că pe lângă neobosita lui muncă de om al cuvântului scris a fost și conducător de instituții și organizații, precum Uniunea Scriitorilor și Biblioteca Academiei Române, într-un cuvânt o autoritate unanim recunoscută și apreciată, atât pentru competența lui incontestabilă cât și pentru moralitatea și ținuta sa pilduitoare.

În decembrie 1989, înțelegând printre primii *cum și încotro* se îndreaptă vremurile, s-a prezentat la Uniunea Scriitorilor pentru a-și da demisia din funcția de președinte, dar – stupoare ! – n-a avut cui s-o înmâneze, fiindcă organizația cu pricina nu era în subordinea cuiva, iar destituirea presupunea, înainte de toate, votul unei adunări generale. O adunare de care nici nu putea fi vorba în acele zile tulburi.

După un stagiu pe la revista „Contemporanul” D.R. Popescu a devenit directorul editurii aflate sub patronajul Academiei Române. În noua ipostază, scriitorul care a lăsat acum în urma lui o bibliotecă întregă (romane, povestiri, piese de teatru, eseuri, versuri) a fost inițiatorul a cel puțin două mari proiecte care au prins viață: editarea unei serii intitulată „O sută și una de poezii” și „Dramaturgi români contemporani”. Din prima serie au apărut aproape două sute de titluri, iar din cea de a doua, demarată mai târziu, aproape zece.

La puțină vreme după ce în amintita serie de versuri se tipăriseră peste treizeci de autori, am avut plăcerea să fiu și eu convocat, alături de alți scriitori, la o discuție despre proiectele Editurii Academiei Române.

Deși purta semne evidente ale unei boli care avea să-i grăbească sfârșitul, D.R. Popescu a ținut să ne convingă cu argumente cât se poate de serioase că proiectele sale trebuie să fie duse până la capăt. Ca o necesitate stringentă a culturii naționale în contextul în care poezia românească (cea de valoare, desigur) nu prea e cunoscută în rândul publicului larg, iar dramaturgia găsește foarte rar deschisă vreo poartă către punerea ei în scenă, teatrele preferând piese de mică valoare, totul justificându-se prin așa-zisul rating.

Fiind unul din marile repere ale literaturii române, D.R. Popescu a fost apreciat și comentat în timpul vieții, s-au scris mai multe cărți despre opera lui și sunt convins că așa se va mai întâmpla și în posteritate.

Un destin exemplar pentru noi toți. Și mai ales pentru cititorii tineri de azi.

Fie ca Dumnezeu să-i așeze sufletul în locul ce i se cuvine !

Florentin Popescu

Din ultimele fotografii cu D.R. Popescu la Editura Academiei Române (dec. 2021). În imagine: Dinu Grigorescu, Sterian Vicol, Mircea M. Ionescu, Florentin Popescu, Ștefan Mitroi și Nicolae Grigore Măroșanu (Foto: Doina Rizea)

În imagine: Ion Prică, Dinu Grigorescu, Sterian Vicol, Mircea M. Ionescu, Florentin Popescu, Ștefan Mitroi, Ana Dobre, Nicolae Grigore Măroșanu, Nicolae Georgescu și Mircea Coloșenco. În centru: D.R. Popescu (Foto: Doina Rizea)

Sărbătorii noastre în Lunile lui Gerar și Făurar

• *Dinu Săraru* (n. 30 ianuarie 1932), romancier și publicist. Colaborator • *Ileana Mălăncioiu* (n. 23 ianuarie 1940), poetă, esciștă. Colaboratoare • *Ovidiu Tuțianu* (n. 10 ianuarie 1942), istoric literar și publicist. Colaborator • *Geo Călugăru* (n. 27 ianuarie 1942), poet și publicist. Colaborator • *Lia-Maria Andreiță* (n. 29 ianuarie 1948), prozatoare și artist plastic. Colaboratoare • *Leo Butnaru* (n. 5 ianuarie 1949), poet, prozator, escișt și publicist. Corespondentul revistei noastre la Chișinău • *Marin Constantin* (n. 19 ianuarie 1952), poet și publicist. Colaborator • *Valeria Mania Tăicuțu* (n. 20 ianuarie 1956), poetă, prozatoare și publicistă. • *Dorin N. Uritescu* (n. 18 februarie 1944), critic și istoric literar • *Vasile Szolga* (n. 22 februarie 1948), prozator și publicist. Colaborator • *Mihai Jingulescu* (n. 3 februarie 1969) Colaborator.

Tuturor un simbolic buchet de flori și un călduros *La mulți ani !*

Bucureștiul literar și artistic, Anul XIII, nr. 1-2 (136-137), ianuarie-februarie 2023

Coroana regală a leului albastru

După ce a trecut prin oraș, cu toată demnitatea sa de rege, Leul Albastru s-a culcat sub cel mai falnic arbore ivit în cale, pentru a intra astfel pentru totdeauna în legendă. Este fabula celebrei nuvele a lui Dumitru Radu Popescu, pentru care autorul ei a fost sancționat de oficialii vremii dar a și fost ovaționat de cititorii săi fideli, de atunci și de atunci încolo, fără încetare.

Dumitru Radu Popescu este (îmi e aproape imposibil să scriu: a fost) unul dintre cei mai importanți scriitori români de după cel de al doilea război mondial. Nu numai pentru faptul că a scris un număr impresionant de volume de proză, de eseistică, de teatru, scenarii de film și chiar de poezie, care au umplut rafturi întregi ale unei biblioteci reale, ci mai ales pentru că în această bibliotecă se regăsește, deplin zidit, în file de carte, așa cum însuși l-a definit paradigmatic, universul moral al omului actualității românești, om nesupus în sinea sa, în forul său cel mai intim dogmelor societății configurate abuziv după model străin, societate în care i-a fost dat a trăi atâția ani după zăbrelile unei menajerii menite a stăpâni, în fapt, destinul nesupus al Leului Albastru.

Dumitru Radu Popescu s-a aflat în prima linie a generației sale șazeciste, deschizând astfel orizonturile de libertate ale expresiei prin cuvânt, propunând teme și subiecte intratabile mai înainte, pentru a oferi prin exemplul scrisului său modele de analiză și de introspecție a conștiințelor. Romane ca **Vânătoarea regală, Cei doi din dreptul Tebei, F, Întoarcerea tatălui risipitor** ș.a., nuvele precum: **Somnul pământului, Umbrela de soare, Prea mic pentru un război așa de mare, Leul albastru** ș.a., volume de publicistică și eseu: **Complexul Ofeliei, Galaxia Grama, Actori la curtea prințului Hamlet etc.**, piese de teatru: **Acești îngeri triști, Pisica în noaptea Anului Nou, Piticul din grădina de vară, Mormântul călărețului avar, O batistă în Dunăre** ș.a. sunt tot atâtea succese ale literaturii noastre se azi. După Revoluție a scris un impresionant număr de piese cu implicații politice, rezonând polemic în actualitate.

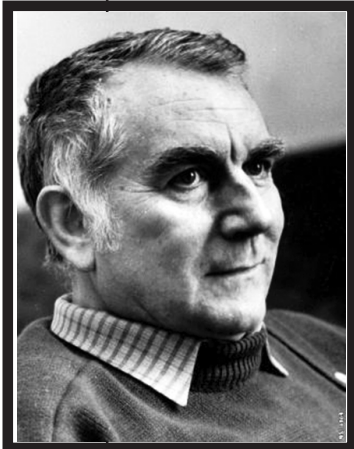
A condus reviste și edituri, instituții de importanță națională, a fost președintele uniunii de breslă a scriitorilor, pe care i-a reprezentat atât în țară, în forurile ei de conducere, cât și în străinătate. Pentru toate acestea i s-a oferit un fotoliu de onoare în forumul Academiei Române. Prezența sa a înnobilit scrisul românesc, printr-o operă de vaste proporții, marcată de o reală originalitate în exprimare. Încetarea inimii sale să mai bată, la vârsta-i seniorială, a produs o mare tristețe în rândul tuturor cititorilor și prietenilor săi, fără alegere.

Leul Albastru, după ce a trecut cu deplină implicare prin vâltoarele lumii, cu coroana-i regală pe frunte, iată, s-a dus să se odihnească, pentru totdeauna, la umbra falnicului copac al clasicității.

Constantin Cubleșan

Fragmentarium la plecarea lui Dumitru Radu Popescu

1 ianuarie 2023 aduce vestea înălțării cerești a unuia dintre marii scriitori români și europeni, Dumitru Radu Popescu, scriitor total, performant în șase domenii ale literaturii: proză scurtă, roman, teatru, poezie, publicistică și eseu. În ultimele peste trei decenii, contemporanii nu l-au putut ierta pentru urieșenia gândirii sale artistice, repezindu-se să-l măsoare cu ideologia „corect politică” a *est-eticii*, maladia care bântuie prin morișca „disidenței autocronice”, cum a numit-o Paul Goma, vizându-i pe cei care s-au trezit falși „rezistenți prin cultură”, beneficiind de pe urma morților din Decembrie 1989, și care n-au făcut nimic, prin pozițiile dobândite, să oprească dezastrele la care a fost condamnată România. Tăcerea cu care au fost înconjurată, la plecarea dintre noi, personalități prodigioase precum Eugen Simion și Dumitru Radu Popescu, arată cât de multă indiferență și cât deranj provoacă creatorii de primă linie din cultura românească nesătulei cleptocrații autohtone. Până și un „neprieten” al celor doi, Mircea Mihăieș, spre lauda lui, a sesizat fenomenul. Țara în care marile personalități sunt măsurate cu patul lui Procust al ideologiilor și politicii, nu are dăinuire în istorie, putând lesne să fie pradă „asasinilor economici”, politici și culturali (John Perkins, *Confesiunile unui asasin economic*, București, Editura Litera Internațional, 2010), stare în care se află azi România, când se vede batjocorită de OMV-iștii austrieci înstăpâniți peste resursele naturale ale țării.

„Păcatul original” al marginalizării lui D.R. Popescu vine din adâncuri culturale, depistabile în operă (pe care am radiografiat-o hermeneutic în cartea mea *Dumitru Radu Popescu – istoria absurdoidă*, Iași, Editura Tipo Moldova, 2020). Ideatic, a lămurit-o și-n eseistică, înainte de 1989, în cartea numită „*Galaxia Grama*” (1984), configurată încă de pe atunci și ajunsă la „maturitate” ideologică în viitoarea platformă ideologică a revistei „Dilema” (1998). Ca scriitor, D.R. Popescu a călcat de la începuturi pe urmele lui Eminescu, care, la rândul-i, n-a așteptat celebra carte a lui Harold Bloom ca să înțeleagă că „divinul brit” este centrul iradiant al canonului literar occidental (a se vedea extraordinara poemă *Cărțile*). După Eminescu și Vasile Voiculescu, D.R. Popescu este cel mai eminescian și shakespeareian scriitor român, și asta fără abuz intertextual. După 1989, când atât Eminescu, cât și Shakespeare au intrat sub tirul impostor al „corectitudinii politice”, Am salutat ironia nimicitoare a lui D.R. Popescu dintr-un text din volumul *Corul morilor de vânt* (2015): „Cine poate trăi în România fără să-l iubească pe Eminescu este un om liber, foarte puternic, fiindcă el poate trăi și fără Biblia numită Shakespeare!” Autorul *Leului albastru* publicase până atunci patru volume cu titluri shakespeareiene: piesa *Pasărea Shakespeare* (1974), una dintre capodoperele sale de teatru, (*Complexul Ofeliei*, eseuri, 1998), *Actori la curtea prințului Hamlet* (publicistică, 1999), *Dudul lui Shakespeare* (publicistică, 2000).

Omul D.R. Popescu a fost o întruchipare a omeniei românești, a corectitudinii în raport cu scriitorii, spirit echilibrat și neabătut din calea recunoașterii valorii. Prin 1986, având deja două cărți publicate la edituri de prestigiu (Junimea și Cartea Românească), am fost încurajat de Zoe Dumitrescu-Bușulenga să-mi fac dosar de intrare în Uniunea Scriitorilor. Se cereau, pe atunci, trei recomandări din partea unor scriitori/critici literari consacrați. Adrian Marino și Zoe Dumitrescu-Bușulenga mi-au trimis recomandările prin poștă, în vreme ce Edgar Papu a încredințat-o direct secretariatului USR. Ei bine, președintele D.R. Popescu mi-a trimis-o într-un plic, însoțind-o de o scrisoare, în care îmi dădea toate detaliile întocmirii dosarului. Momentul însă nu mi-a fost favorabil, fiindcă nu s-a mai aprobat niciun dosar de primire în Uniune până-n 1989.

Scriitorul D.R. Popescu este un uriaș, deschizător de noi părți în scrisul românesc și european.

Theodor Codeanu

La despărțirea de un Maestru

Dispariția subită a lui Dumitru Radu Popescu a fost o lovitură năucitoare din care încă nu mi-am revenit. Fiind redactor la Editura Academiei, îl vedeam în fiecare zi pe Director care venea, se informa și rezolva probleme în ședințele de redacție, făcea „să meargă” Editura, aprobând proiecte cum a fost „O sută și una de poezii” ale celor mai importanți poeți contemporani. Îmi cerea să nu-l mai întreb ce scrie, pentru că a scris enorm înainte de anii senectuții, creație într-adevăr valoroasă, de mare amplitudine și diversitate.

Dumitru Radu Popescu are, într-adevăr, o operă impresionantă în mai toate genurile și speciile literare, o operă cam haotică, dar excepțională: a fost scriitor, prozator, dramaturg, scenarist de film, membru titular al Academiei Române. Deși a ocupat funcții importante în perioada comunistă, talentul său literar nu poate fi contestat. Astfel, romanele sale au fost comparate cu cele din cadrul curentului numit realism magic latino-american. Este unul dintre dramaturgii contemporani români extrem de apreciați. Capodoperele sale dramaturgice sunt *Pasărea Shakespeare*, *Acești îngeri triști* și *Piticul din grădina de vară*. Din cele 22 de volume de proză scrise între 1958-2009 amintim: *Prea mic pentru un război așa de mare*, *Duios Anastasia trecea*, *Căruța cu mere*, *Puşca lui Caragiale*, *Complexul Ofeliei* (eseuri) *Diavolul aproximativ* sau *ora de metafizică*. De asemenea, trebuie să adăugăm cele 19 romane dintre care amintim: *Vara oltenilor*, *Vânătoarea regală*, *Împăratul norilor*, *Dumnezeu în bucătărie*, *Falca lui Cain*, *Întoarcerea tatălui risipitor*. Și desigur dramaturgia sa, cuprinzând 16 piese care s-au jucat ani de zile cu același succes neerodat de trecerea anilor.

În ultimii ani, înainte să ies la pensie, vorbeam aproape în fiecare zi și atingeam probleme literare și profesionale, precum și diverse întâmplări cu scriitorii, pentru că Dumitru Radu Popescu avea cultul conversației, știa să asculte și puncta dialogul cu observații pline de miez.

Ființa creatoare, structura personalizată a lui DRP – cum îi spuneau apropiații și scriitorii – era o adevărată sinteză, fiind jumătate oltean, jumătate ardelean dar și cu rădăcini în câmpia valahă a Dunării, ceea ce-l făcea să năzuiască spre statutul de sinteză națională. A și reușit, cu intensă sa valoare reprezentativă, fiind mulți ani președintele breslei scriitoricești, pe care a păstorit-o cu aceeași abnegație, fie că era vorba despre filiale dobrogene sau moldovene, ardelenne sau valahe.

Cu Dumitru Radu Popescu dispărea un mare scriitor care, deși a debutat la începuturile epocii comuniste, a reușit să se afirme ca un avangardist și un înaintemergător, creator al unei opere de mare amplitudine a cărei caracteristică este faptul că nu există un centru al ei în jurul căreia să graviteze întreaga sa scriitură, așa cum se întâmplă la colegii săi de generație.

Acum, când încerc să scriu despre omul pe care l-am văzut în fiecare zi timp de șapte ani, observ că mi-e greu să-mi imaginez că bărbatul falnic și impunător a dispărut ca un fum, lăsând în urmă-i doar opera nemuritoare.

Aureliu Goci

Literatură și cinematograf

Drumul scriitorului spre cinematograf a fost unul cât se poate de firesc. Înzestrat cu o capacitate imaginativă *sans rivages*, D. R. Popescu a aflat de tânăr în arta filmului un loc ideal al plăsmuirii. Utilizând o scală de amplitudine a imaginarului de la comic (**Un surâs în plină vară, Păcală**) la tragic (**Duios Anastasia trecea, Rochia albă de dantelă**) scenaristul și-a dovedit înzestrarea în impunerea unor personaje evoluând în construcții narrative originale, apte să valorifice potențialul artistic propriu artei a șaptea, devenită arena noului „discurs despre lume” al artei moderne.

Relația dintre personaj și poveste se produce la D. R. Popescu exclusiv în spațiul unei morale a timpului și a timpurilor. De aceea unele filme apelează pentru *fade-in* și *fade-out* la același subiect vizual, precum scena tirului din bălci (**Mireasa din tren**) sau chiar utilizarea unui element simbolic ce închide și deschide un film (bariera din **Un surâs în plină vară**).

Anumite „nedumeriri” apar în mai multe filme

(povestea artiștilor amatori români la Roma, unde ar fi evoluat în fața Sanctității Sale – v. **Mireasa din tren** și întrebarea din **Turnul din Pisa** – „cum e să fii Papa de la Roma?”).

O stratagemă de obținere nu doar a unei identități afective a personajului ci și a unor soluții de dinamizare a spațiului este prezența unor „suflete nevorbitoare” precum „pisica neagră ca antracitul” din **Nelu** (de observat că faimoasa „pisică neagră” a lui Emir Kusturica va intra în scenă un deceniu mai târziu, în 1998) sau măgarul Mișu, tovarășul de afaceri păguboase al lui Făniță și pe care întreprinzătorul oltean îl va înlocui cu o motocicletă, după incidentul feroviar de la barieră. Noul mijloc de transport este unul modern, capabil să genereze imagini filmice surprinzătoare (prim planuri pe roata din față, învârtindu-se amețitor, abordarea traseului periculos al „zidului morții” din **Mireasa din tren**, etc.).

Scenaristul a fost constant preocupat de includerea în povestirile sale cinematografice a unor elemente mobile pitorești (catalogele pe care se deplasează copilul din **Duios Anastasia trecea** ori cotiga oltenească din **Un surâs în plină vară**. Caruselul primitiv din **Anastasia** e „modernizat” în **Mireasa din tren**, film în care prezența

unui interpret la contrabas este motivată de aceeași strategie de dinamizare a imaginii și de îmbogățire a sunetului. Sunt elemente ce țin de ceea ce Federico Fellini numea „necesitatea vizuală” a filmului.

Îmi amintesc – oare de ce? – de un interviu cu Guillermo Arriaga publicat de înzestratul scriitor Marius Chivu în *Dilemateca* (oct. 2010) și în care scenaristul lui **Amores Perros** (2000), **21 Grams** (2003) și **Babel** (2006) marile filme ale lui Alejandro González Iñárritu, își declara marea pasiune pentru vânătoare, care îi conferă o înțelegere a „contradicțiilor profunde ale condiției umane” Așa o fi!

Și-mi amintesc de un alt „vânător”, autorul **Vânătorii regale**. Pentru mine el rămâne nu un campion cinegetic (nici nu cred că a ținut vreodată o jivină prin cătarea armei) ci un mare „vânător de subiecte”. Aceasta era, dacă vă amintiți, splendida definiție a scenaristului oferită de Karel Eapek. Adică un om care pândește în jungla faptelor cotidiene splendidul trofeu al realității.

(Din volumul: **F – de la film – Dumitru Radu Popescu scenaristul unor îngeri veseli, scenaristul unor îngeri triști**, ed. *Noi Media Print*, 2019)

Titus Vijeu

PAULA ROMANESCU (n. 20 octombrie 1942, Țuțulești, Argeș). Școala primară și elementară – clasele 1-7 (1949-1956), în satul natal; clasele 8-12 (1956-1960) – Pitești, Liceul "Nicolae Bălcescu" (fost, actual "I.C. Brătianu"); Institutul Pedagogic București, Filologie Limbi Străine – franceză și rusă (1960-1963); Universitatea București, Filologie, Limbi Romane și Clasice, Limba Franceză (1963-1967); profesoară de franceză/română/rusă - Școala Generală comuna Hăbud – Prahova (1963-1967); Șc. G-rală Nr. 41 București (1967-1976); Liceul 152, București (1976-1978); Șc. G-rală 169, București (1978-1991); Liceul "Tudor Vladimirescu", București (1991-1999); Președintă Secția Studii Literare și Traduceri – Liga de Cooperare Culturală și Științifică România-Franța (1990-2000); Membră a Uniunii Scriitorilor din România, 2004; Meritul Cultural în Grad de Cavaler – Președinția României, 2011; Membre de L'Académie Européenne des Sciences, des Lettres et des Arts, Sorbonne, Paris, France, 2011. **Debut editorial**, *Avril de ma jeunesse en fleur*. Ed.Semco, Dijon, Franța – 1993. **Premii și distincții**: Prix de l'Europoésie, France, 1997, 1996, 1994, 1993; Prix du Menhir de Poésie, France, 1996; Premiul Academiei Carpatice – «Mari poete ale României», 1998; Premiul de Excelență în traducere SRH, România, 1997; Premiu pentru traducere, Festivalul Internațional «Eminescu», Turnu Severin, România, 2004-2013; Premiu pentru traducere, Festivalul Internațional «Lucian Blaga», Sebeș-Alba, România, 1996; 1998; 2004; Medalia de Argint și Premiul «Steaua Nordului» pentru Poezie, Botoșani, 2016; Premiul pentru traducere al Revistei «Cafeneaua Literară», Pitești, 2016; Diploma de Excelență, «Opera Omnia», Salonul Național de Literatură și Artă, Ed. a VIII-a, «Rotonda Plopiilor Aprinși», Râmnicu Vâlcea, 2018.

Paula Romanescu

Seniorii literaturii noastre

„Cititorul raportează un text la propriile-i trăiri: Dacă se regăsește în el înseamnă că autorul a făcut ce trebuie” (I)

Florentin Popescu: Pentru că sunteți o doamnă stilată, citită, o intelectuală rasată (și care, între altele, face excepție de la lungul șir al autoarelor de peste șaptezeci de ani, dar pe copertă își pun fotografiile din adolescență) dumneavoastră vă recunoașteți vâsta și în mod public – 80 de ani împliniți la 20 octombrie 2022 – o vârstă, cum s-at zice, a înțelepciunii, dar și a unor bilanțuri. Iar bilanțurile dumneavoastră literare sunt foarte frumoase, onorante din toate punctele de vedere. Cum se vede viața acum când ați schimbat... prefixul?

Paula Romanescu: Așa cum ați aflat (și mi-o și amintiți cu grație deși înere de minte am...), am venit pe lume în 1942, într-un otombrie pe sfrșite, dar atunci lumea nu luase în seamă acest amănunt, deși îmi anunțam prezența printr-un țipăt la auzul căruia doar mama a aprins din lacrimă, printr-un surâs, toți sorii acelei toamne grele de aurul roadelor și al frunzișului, într-o vreme în care pe pământul oamenilor se dezlănțuise nebunia semănătoare de moarte din ceea ce istoria consemnează a fi fost Cel de Al Doilea Război Mondial.

Și iată-ne acum, în cel de al XVI-lea al meu lustru de viață când îmi spuneți, stimate colega confrate într-ale scrisului Florentin Popescu (care ne cam citiți pe toți), c-aș fi o doamnă stilată ajunsă la vârsta înțelepciunii și că s-ar cam conveni poate să fac oarece bilanțuri...

Cu ce să încep? De la *Cidul* citire, am înțeles încă din adolescență că la *valeur n'attend pas le nombre des années/ valoarea nu așteaptă numărul anilor*. Și de atunci (ba chiar de la descifrarea primelor slove) tot citesc. Dacă mă voi fi și înțelept, n-am știre. Înnoială, da! Sunt uimită însă că semenii pe care întâmplarea aceasta ca o viață de om mi-i scoate în cale se așteaptă cum c-aș fi sau că ar trebui să fiu și înțeleptă. Nu mică mi-a fost mirarea când, în urmă cu vreo douăzeci de ani (și pe atunci?!), după un recital de poezie susținut la Biblioteca Județeană "Dinicu Golescu" din Pirești – orașul adolescenței mele (cu adevărat înfloritoare grație instruirii primite de la zeitățile intelectuale care mi-au fost profesorii de liceu), o elevă din auditoriu mi-a adresat în final întrebarea: *Ce ne-ați putea spune despre iubire acum când sunteți la vârsta înțelepciunii?* Primul ghes care mi-a îmboldit gândul a fost să-i răspund inocentei (speram eu!) făpturi că... *de când cu-nțelepciunea nu prea mai dorm în fân!* Dar mi-am strunit cu un zâmbet zicerea de teamă că întrebătoarea nu va fi avut poate norocul de a-și face vacanța de vară la bunicii cu livadă, pașiște de iarbă și căpițe de fân pentru animale – altele decât câinii ținuți în lesă de stăpânii lor purtători de pungă de plastic (știu ei de ce!). Cât despre beția de a te arunca într-o pală de fân de curând cosit cu o carte în mână, nici c-ar mai putea fi vorba în era asta ultra-digitalizată când alumnul din cea mai fragedă pruncie devine extert în butoane și ecrane de cum își scoate degetul din nas... M-am mulțumit a-i răspunde: *Întreabă-ți inima. Dar să știi că și inima senșeală uneori, iar mintea minte...*

Altă dată, tot la o întâlnire cu cititorii (da, încă mai există și astăzi când tot românul scrie și tot scrie într-o veselie vecină cu țipătul de liniști!), un domn trecut peste târzie toamnă a ținut să mă gratuleze cu un *la vârsta dumneavoastră, atâta memorie pe mine mă depășește...* Îi răspund că tema comunicării mele de atunci nu a fost despre inteligența masculină de la șapte la șaptezeci și șapte de ani...

Acum despre bilanțuri.

Da, Ensoleciatul de Bulzești, știu, ne-ai spus-o în felul tău că *Vine o vreme când trebuie să tragem sub noi o linie dreaptă și să facem socoteala!* Câteva momente când era să fim frumoși, câteva momente când era să fim fericiți, câteva momente când era să fim geniali...

Frumoasă voi fi fost și eu, altfel de ce mă prinde o duioasă nostalgie când mă uit în albumul de fotografii la niște tinere care pretind cu toate c-ar avea numele meu?

Fericită (voi fi fost?) – mai este, sper, destulă vreme cât să fiu...

Genială – haida de! Sunt o onestă slujitoare la curtea Măriei Sale Scrisul cu, drept Regină – Poezia, consilier – Proza, bufon – Epigrama, diplomat – Traducerea, traducătorul fiind subtilul căutător de sensuri ale cuvintelor din altă limbă dect materna lui, tot el conturul de umbră fără de care nicio scriere nu-și va afla miez de lumină (*dacă* va fi fost cu lumină însemnată de autorul ei!) sub alte ceruri în afară de cel al limbii dintâi în care s-a ivit. Doar shakespeareian *To be or not to be* pare a nu mai avea nevoie de traducere de cnd nu se mai învață limba rusă cntnd... Dar de înțeles, s-o înțelege oare de orice muritor sensul acestei răvășitoare întrebări?

Și de-ar fi să facem socoteala, suma cărților pentru care semnez ar ieși cam așa (*cu aproximație*):

- peste 25 volume de poezie – de la *Avril* până la *Adu-mi aminte să te uit* (în română, franceză, sau bilingve)

- peste 60 de volume de traduceri de poezie / proză, din română în franceză și din franceză în română, dintre care: Eminescu, Arghezi, Blaga, Bacovia, Minulescu, Caragiale (*Une Lettre perdue*), I. Horea, R. Cârnelci; P. Verlaine, Louise Labé, Apollinaire; J. Brel, Ch/ Maurras, M. Carré, Rimbaud, Omar Khayyam, etc.

- 6 antologii (selecție și trad.) – *Unde sunt cei care nu mai sunt? / Où sont-ils ceux qui n'existent plus?* (poezie română din închisorile comuniste); *Poètes, vos papiers!* (poezie română contemporană); *Un secol de suflet românesc/ Un siècle d'âme roumaine* (selecție de poezie romnească); *Și-a fost Întâi Decembrie la Alba (selecție); Trece un cântec peste veacuri* (poezie franceză secolele al XIV-lea – al XXI-lea); *La Roumanie vue par les Français d'autrefois* (selecție de texte și prezentare)

Și mă întrebați, domnule Florentin Popescu, cum simt schimbarea de prefix! Nici n-am sesizat această mică licență... aritmetică. Am lucruri mai bune de făcut decât să stau să-mi număr anii. Dar că mă mai doare uneori un genunchi ori vreun braț când... plouă ca-n Bacovia, sau *ninge ca-n Esenin și-n poema rusă*, întâmplarea asta să aibă oare vreo legătură cu «prefixul» la care faceți aluzie? Eu cred că mi se trage de la... trasul la galerele corăbiei cu litere care se vor cuvinte prinse la rândul lor în fraze, iar acestea, intrate în poveste, în cânt cu neștiut ecou în sufletul cine mai știe cărui cititor (din care timp? din care loc? din care lume care mai cuvântă?) Pentru că da, confrate al meu, de mai bine de trei decenii, asta fac: îmblânzesc cuvinte și încerc să le transform golul sunător în miez cu înțeles dulce-amar prin care să probez în felul meu că venirea mea sub soare trebuie să fi adus un cât de mic adaos lumii care mai știe încă de Cuvântul – Dumnezeu – Iubire, cât omul va rămâne om și nu se va transformată în fiară cu, în loc de grai, răget, în loc de surâs, rânjet și-n loc de brațe, arme de distrugere a tot ce cu viață se măsoară.

F.P.: *Poetă, prozatoare, traducătoare, publicistă, eseistă, antologatoare, cronicar de artă plastică și teatrală, la o primă vedere cam asta se poate scrie pe cartea dumneavoastră de vizită. Cu ce ar mai trebui completată?*

P.R.: *Om normal!* Mai exact ființă total incorectă politic dacă, în numele mult agresivei, aberante și impertinentei *political correctness*, mi s-ar impune la o adică să-mi las barbă, să uit de cel mai frumos cuvnt – mamă, să-l socotesc pe tata părinte numerotat și, eventual, să înjur ca la... ușa cortului acestei globalizante lumi care și-a pierdut busola și rătăcește pe oceanul terifiant al tuturor neînțeleșurilor

în căutare de identitate de gen. N-am nimic împotriva ca John să poarte rochiță și să-și pună părul pe moațe, dar vreau ca Ion al nostru să nu se creadă Mărie. Da, pretind să mi se recunoască statutul de femeie ca măsură a normalității ființei raționale. E prima calitate pe care aș înscri-o pe cartea de vizită a sufletului meu: *femeie și mamă* – fiindcă sunt și «autoare» a unui exemplar uman cu care mă mândresc: Adina Romanescu, pictoriță, graficiană, profesoară de atre frumoase – fiica mea.

F.P.: *Ne-am întâlnit în numeroase manifestări culturale în ultimele decenii, mai exact după marile răsturnări politico-sociale din acel decembrie '89, v-am văzut și ascultat în atâtea ipostaze la întâlnirile cu publicul, în recitaluri de poezie sau emisiuni culturale radiofonice, la prezentări și lansări de carte încât, mărturisesc sincer, nici nu știu cum ar fi mai bine să începem dialogul acesta. Contez pe faptul că, slavă Domnului, de idei nu ați dus și nu duceți lipsă niciodată*

P.R.: Dialogul nostru a început deja. Doar n-am fost la vânăre de vânt până acum. De idei, nimeni nu duce lipsă. Dificultatea apare doar când vrem să dăm și consistență ideilor care ne asaltează gândul, știut fiind că inima (cu bruma ei de rațiune) și rațiunea pură nu prea fac casă bună (și, cum ar face dacă sunt de același gen și nici n-au aflat că se poate?...)

Da, îmi sunt foarte dragi întâlnirile cu cititorii. Înțeleg, din felul cum se participă la acel schimb de emoții generate de poezie, cât de mare este nevoia de frumos, de cultură, de comunicare, spre refuzarea urtului, a vulgarității care ne-am cam potopit de când cu libertinajele toate care se reclamă peceți ale libertății individului (ce peiorativ păcătos întru definirea ființei gânditoare: *individ*, adică un terchea-berchea!).

Am adevărate fiefuri ale unor astfel de întâlniri generatoare de bucurie ca adevărată hrană sufletească: Centrul Cultural și Biblioteca Județeană din Pitești – orașul adolescenței mele, bibliotecă și centre culturale sau muzee de artă din București, Iași, Curtea de Argeș, Slobozia, Râmnicu-Vâlcea, Buzău, Paris, Angers, Poitiers, Canada și, mai cu seamă, din satul meu – Țuțulești de Argeș, loc înobilat de soarele istoriei cu pecetea pe care stă scris *Bătălia de la Rovine*, ispravă prin care Domnul Mircea I-a... «învrednicit» pe trufașul sultan Baiazid cu învățarea lecției de înaltă iubire de țară a celor care știau să-și apere demnitatea de trăitori și stăpni pe acest pământ. Că eu, copil fiind, am păscut oile prin Rovinele noastre – Rovina Mare, Rovina Mică, Tufele Roșii, înțeleg abia acum (când tot copil mă simt, Doamne, doar învelșul altul...) că aceea mi-a fost poate cea mai limpede lecție de istorie care se va fi înscris în mine firesc, precum cercurile de seve în trunchiul stejariilor seculari la umbra cărora descoperam lumi noi din paginile cărților citite. Pentru că, da, această *cea mai de folos zăbavă* mi-a fost statornică împlinitoare de doruri de călătorie (deși nu știam exact unde voiam să ajung...)/. Când am călătorit și sub alte ceruri, am luat meru cu mine în suflet și în gnd chipul țării mele, al locurilor știute și al oamenilor cunoscuți și, mare mi-a fost uimirea să văd că soarele răsare tot ca la noi, că luna își plimbă la fel aurul pe mișcătoarele cărări ale mărilor, că până și cocoișii cântă ca în ograda bunicilor și că, de fapt, *lumea-i cum este și ca dânsa suntem noi...* Dar dacă eu nu vreau să fiu chiar ca lumea pe care o văd în juru-mi? Chip al lui Dumnezeu fiind, fiecare om este unic în felul lui. Eu de ce n-aș fi? Și totuși... (Ia mai tacă și tu, Argezi!)

Urmare în numărul viitor

A consemnat Florentin Popescu

Anul Urmuz “...de la început un ironist și un zeflemist...”

Despre scriitorul Urmuz se poate spune că e unic.

Bun, rău, admirabil, sunt epitete pentru literatura obișnuită. Creațiilor lui Urmuz nu li se potrivește decât calificativul unic. Uluitoarea lui apariție în literatura noastră a uimit pe toți și a zăpăcit pe cei mai mulți. Obișnuiți cu logica istoriei literare, ei nu puteau pricepe pe cineva care n-avea ascendent, nu se cobora din nici un părinte literar, nu aparținea nici unei școli. Căci Urmuz precedea de la sine însuși, fără filiație.

Ce tragedie mai cumplită decât să nu-ți împlinești destinul – Urmuz, care trebuia să fie un mare scriitor, a ajuns arhivar și a trebuit să-și pună capăt zilelor, în plină maturitate, iar frânturile operei lui – împrăștiate la cele patru vânturi. Câteva file culese de reviste nu pot mărturisi nici pe departe de talentul celui pierit fără urme.

Ca fenomen literar, proza lui Urmuz s-ar fi justificat într-o epocă de culminație literară, când firese începe declinul și corupția... Dar așa, la noi, în plină perioadă sămănătoristă, floarea asta stranie, orhideea asta neagră într-un lan cu grâu !

Cu Urmuz am fost coleg de clasă aproape tot liceul. Pentru noi el era Mitică Buzău. Un băiețos negricios și slăbuț, așezat totdeauna în ultima bancă, trecând totdeauna clasele, dar plin de ciudățenii – mai ales drăcos, drăcos până la geniu... Ironic și zeflemist, de ascuțitul observațiilor și ironiilor lui nu scăpau adesea nici profesorii.

Marea lui luptă era cu Pană, directorul liceului, care da goană în toți elevii ceva mai originali. Noi, generația lui Mitică Buzău, am trăit o adevărată iobăgie școlară, și o atitudine demnă îți aducea plocon darea afară pe o lună ca nimica... Și puteți s-o credeți că Urmuz a mâncat destule eliminări. Vraja lui asupra noastră, a câtorva care ne îndeletniceam și cu literatura, a fost covârșitoare. Ascuțit la minte, copt înainte de vreme, Urmuz ne-a fost căpetenie și îndreptar. Fiul unui medic cult, care se ocupase și cu filosofia, Urmuz, încă de copil era chinuit de problemele mari ale metafizicii... Nu era ocazie să nu discutăm despre suflet, despre lume, dar mai ales despre Dumnezeu. La el în casă, și eram doar în cursul superior, ne chema destul de des, ca să ne cânte din clasicii pe care-i adora, îndeosebi din Beethoven. Urmuz a fost înainte de toate un strălucit muzician. Așa a început, așa a pășit el în împărăția artelor. La 14-15 ani ni-l împărțea pe Beethoven, adâncindu-l, despiciându-l și explicându-l. N-am să uit cum ne făcea sensibili și ne colora și ne concretiza bucata *Clair de lune*, cu imagini din lumea vizuală... El avea cu adevărat audiciența colorată. Urmuz a lăsat după el un interesant material de compoziții muzicale, de o adâncă și tulburătoare esență.

Dar în același timp Urmuz și picta. Admirația noastră copilărească nu avea margini în fața picturilor lui Buzău. Dar curând s-a lăsat de pictură. Muzica însă l-a întovărășit toată viața și cred că a fost marea lui vocație. Prin clasa a IV-a de liceu ni s-a descoperit și scriitor... Urmuz a fost de la început un ironist și un zeflemist, însă folosind ca metodă bizarul, grotescul, neprevăzutul, absurdul. Gândul și imaginea se vedeau totdeauna într-un echilibru instabil, rupt neconținut. Intenția era înapoi ascunsă sub ciudățenii. Din tot se desprindea un umor amar, o bațjocură tristă, o veselie de nebun... Stilul burlesc și grotesc, condensat și rece, contura schimonositudini fantastice, ca gurguile catedralelor medievale. Tâlcul nu-l scoteai decât dacă erai inițiat... Dacă nu erai inițiat rămâneai stupefiat, sau te scoteai ultragiati de năzbâtiile ce îți le citea și te supărai pe el...

În multe din acele încercări de acum 25 de ani,

Urmuz făcea artă adevărată în înțelesul expresionist al cuvântului. Urmuz și cu Ciprian, cei doi buni și nedespărțiți prieteni, au fost cei dintâi trăzniți din România, pe vremea aceea. Dar năzdrăvăniile, năzbâtiile, le puneau și în practică. Sub prezidenția lui Urmuz am înființat societatea „Cap de rață”, botezată așa după farsa ce am făcut-o directorului...

Ne-am strecurat cu toții într-o noapte în curtea locuinței directorului și am tăiat capetele la câteva rațe... Trupurile bineînțele le-am lăsat acolo, dar am luat capetele ca pe niște trofee și le-am pus blazon și insigne societății noastre. A doua zi a fost scandal și valvă mare, dar ceea ce a derutat a fost tocmai ciudățenia isprăvii: răufăcătorii nu luaseră decât capetele rațelor.

Multe năzbâții am făcut cu Mitică Buzău și în școală și pe stradă... Nu le mai spun ca să nu dau pilde rele – deși unele farse nu erau lipsite de inteligență –

generațiilor de acum... Iată, de exemplu, un mod de a face curte unei domnișoare, pe care îl inaugurasă Buzău atunci... Abordă o tânără necunoscută foarte politicos și îi cerea voie să o conducă acasă. Dar tot timpul pe drum nu-i vorbea decât despre Platon, în chip foarte serios, dezvoltând cu patos și înflăcărare teoriile platoniciene bieteii fete, care probabil aștepta alte declarații. La poartă, Buzău își lua frumos bună seara, lăsând-o mai mult decât nedumerită pe tovarășa de drum.

Altă năzdrăvănie a lui Buzău era aceea a „interesului”. Te apropii zămbitor și curtenitor de un străin pe stradă și îi cereai îngăduință să te lase să-i faci „interesul”. „Interesul” consta în a-l freca ușor de 2-3 ori pe ceafă cu brațul drept. Era un fel de distincție, un semn de mare simpatie, și străinul trebuia să se simtă onorat și recunoscător, în timp ce tu de departai cu conștiința împăcată că ți-ai împlinit datoria. Uneori ieșea câte un mic scandal din aplicarea „interesului” la vreun recalcitrant. Alteori străinul făcea haz împreună cu noi.

Dar lăuntru sufletesc al omului era frământat de alte aspirații. Timid în fond, el nu le-a spus nimănui. Le-a destăinuit ici-colo în compozițiile lui muzicale și mai rar în proza lui enigmatică.

Carierea pe care nu și-o alesese Urmuz, ci și-o luase ca să aibă o situație, nu i-a adus nici o mulțumire. Dimpotrivă, l-a neurastenizat, l-a exasperat până la sinucidere. Urmuz a dus cu el în mormânt o taină mare și un mare talent necunoscut. Dl. Arghezi, cel dintâi a cutezat să-l înfățișeze publicului în revista „Cugetul românesc”, prețuindu-l, spre marea surprindere a lui Urmuz, ca pe un talent real. Dar genul lui Urmuz nu e un gen burghez și comod. Proza lui zgârie, înțepă, lovește rațiunea, bunul simț, logica, fiindcă țintește și așa putea să zică nici mai sus, dar nici alături de ele, ci dincolo, străpungându-le.

Voi încerca să citesc câteva din schițele lui Urmuz,

Coman Șova

Puls

În sângele care trece prin inimă
de șaptezeci și două de ori pe minut
și de o sută patruzeci de ori
când viața o cere,
în silabele tâmplelor arse,
în toate cele mărturisite
și nemărturisite
sunt eu,
împodobit de erori
ca o livadă de fructe.

Cineva

Cineva mă visează pădure tăiată.

Torent de arbori sunt
și veghe,
fantastic trup vegetal –
am rădăcini până n inima stâncilor.

Cineva mă visează pădure tăiată.

Cresc brazii drepti către făclii de sus,
flori și ierburi și păduri de fag,
căprioarele fată în fiecare noapte,
ocrotite de lună și tise,
iezi de lumină în vizuinele sure.

Dar cineva
mă visează
pădure tăiată.

Cercuri concentrice

Și mă ajunge din urmă
respirând greu
o iarnă tânără,
prietenă cu spitalele și troleibuzele albastre,
cu ora șase și jumătate, cu sticla de lapte,
cafeaua și ceaiul,
cu imposibilul și gripa,
o iarnă umedă mă împresoară,
mă poartă pe brațe
trecându-mă încă o dată prin ceea ce a fost,
văd fereastra, bradul, țâșnitoarea de apă,
mersul unei fete pe calea ferată,
rotativa de ziare,
fluviul de apă de vară ușoară,
dealuri și pante,
și pante,
cascade,
scene turnante...

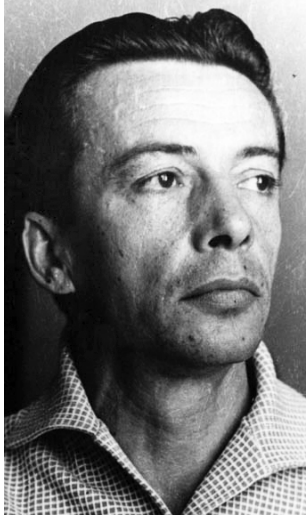
schite cu un umor altul decât al lui Twain sau al lui Jarry.

La Urmuz e un umor mai rece, mai abstract, cerebral, mai greu de sesizat și de gustat.

2 ianuarie 1932. Text manuscris, precedând lectura unor schițe neprecizate din opera lui Urmuz, 10 p. Arhiva SRR, dosar 41/1932.

(din vol. „Vocile memoriei”, Colecția Tezaur, Editura Casa Radio, București, 1999)

Vasile Voiculescu

Geo Dumitrescu

(17 mai 1920 – 28 septembrie 2004)

ROMANTISM

Suntem oameni inteligenți – ți-e mai mare dragul !
prietene, versul e otravă și pâinea e scumpă și rea;
altădată ședeam de vorbă și scuișeam
și nu ne părea rău că timpul trecea.

Astăzi, în birou e prea frig și oamenii sunt uscați și galbeni
fiecare e plin de milă și toți au un gând meschin.
Noaptea sunt sticloase ca ochii morților
și ca să te mai îmbeți trebuie să bei spirt, nu vin.

Altădată eram mai proști și ne vedeam de treburi;
aveam bani, timp, nostalgia foamei – și era bine,
știam doar că în Japonia se vând becuri ieftine
și că zilele ne sunt teribil de puține.

Suntem oameni inteligenți – ți-e mai mare dragul !...
Vom avea și noi să povestim de un război
frumos, mare, epopeic, nemaivăzut,
la care, che ! am luat parte și noi !...

Prietene, îți spun, versul e otravă și pâinea e scumpă.
O să te întreb totuși, peste cinci ani – fără pic de
pedanterie –
(când vom fi iar proști și vom avea vreme):
„...Înainte, său după marea bătălie ?”

Măine o să vie primăvara cu flori multe și inutile –
dar fetele sunt dactilografe și luna e pătată de venin,
noaptea sunt sticloase ca ochii morților
și ca să te mai îmbeți trebuie să bei spirt, nu vin...
Ianuarie, 1942

NEVOIA DE CERCURI

Într-o seară, pe când mă chinuiam din greu
să rotunjesc niște vorbe cam colțuroase
și prea puțin literare,
să le trag, să le arcuiesc pe orbita unui gând
(destul de important de altfel)
ce mi se învârtea în jurul frunții –
necăjit de nesupuse asprimi,
de grunji și de colțuri, și arzând de dor
după limpezi, exacte armonii geometrice,
m-am pomenit deodată zicând:
ar fi bun Arhimede !
Și buna mea inimă salută cu un val de căldură
îndepărtată, draga apariție.
Până-ntr-acolo, încât,
cu tot dinadinsul, începui să-l chem,
din ce în ce mai stăruitor, să-l chem lângă mine,
între noi, pe strălucitul bătrân:
Vino, Arhimede, ziceam, centurionul va pieri,
nimeni nu-ți va mai tulbura cercurile.
Vino, Arhimede, locul tău e aici, învățatul –
cercuri, cercuri, alcargă pretutindeni
în jurul lumii și în jurul soarelui,
pe străzi și prin case, și tot ce zboară
în mințile și în sufletele oamenilor
năzuic către rotunde desăvârșiri.
Vino, bătrâne, e mult de lucru,

niciodată n-a fost atâta nevoie de cercuri,
vino, nu te va stingheri nimeni,
poți să lucrezi unde vrei, țara
e plină de ateliere, poți să-ți faci cercurile
și-n stradă, în văzul tuturor,
ți le poți face în păduri, ca arborii,
sau chiar să le azvârli,
lasso-uri, pe cerul înalt, către stele...

Mă rog de voi, băieți, tinerii mei prieteni
(câte unul și-a tras prea mult pe frunte părul
încât abia de se mai vede sub el
neprihănită stea a tinereții...),
mă rog de voi, băieți,
dansați cu băgare de seamă,
să nu-mpungeți cumva cu pantofii voștri ascuțiți
cercurile bătrânului. Mă rog și de voi
copii și bătrâni, gospodine, oameni grăbiți:
în goană după ușa din față a tramvaiului
(cu locuri rezervate), să nu călcați pe cercuri !

Uitați-vă bine la ele: sunt atât de rotunde !
Într-o mic de chipuri le puteți folosi:
puteți să vă jucați cu ele,
să vă faceți podoabe, brățări, coliere,
puteți să alergați după ele bătându-le cu bățul
de-a dura, așa cum fac copiii în primii ani
când învață umbletul rotund al stelelor,
al gândurilor, al tuturor lucrurilor –
puteți să faceți din ele cadrane, sau hore,
poteci rotunde pentru zburătorii în cosmos,
sau chiar planete noi, ori coroane de arbori,
puteți să faceți ochelari,
care văd mai departe și mai aproape,
să vi le puneți în deget
și să vă prindeți viețile
concentric, doi câte doi,
să vă faceți din ele zodiacuri, ori călușei,
să le puneți pe fruntea oamenilor
răsplătind pe cei ce deschid drumuri,
pe cei ce alcargă mai bine,
pe cei cu mintea rotundă, frumoasă,
puteți să vă-nrămați în ele un gând, o speranță,
cea mai scumpă bătaie de inimă,
să le puneți la car (câte patru și câte șase)
ori să inventați, în fine, carul
cu o singură roată,
puteți să calculați cu ele orbita adevărului,
ori adevărul orbitelor voastre,
și așa mai departe... – ce nu se poate face
cu niște cercuri bune, adevărate ?...

Vino, deci, Arhimede. În țara mea
cu glas frumos și cu sânii rotunzi,
sutașul va muri definitiv; nimeni
nu te va stingheri...
Ei, firește, mai e și câte-un negustor cusurgiu –
el îți ia cercul, îl încearcă în dinți,
îl sună de tejghea
și-l întoarce pe toate părțile:
„Ah, vezi, e prea rotund – zice – nu seamănă
cu Pământul, nu mi se potrivește pe cap
și n-are intrare separată...”
(Și, câteodată, silit să i se potrivească pe cap,
cercul iese cu colțuri, pătrat.)
Alteori, neîncrăzător, ți-l ia el,
cu mâini groase, neînvățate,
și-l ciocănește ici și colo, și-l turtește un pic
într-o parte și-n alta, până scoate din el
ceva, ca un fel de triunghi,
ce seamănă foarte bine
cu ochiul lui Dumnezeu, din frunte,
care le vede pe toate (zice-se)
dar nu spune niciodată nimic...

Dar centurionul va pieri, Arhimede,
pentru totdeauna va pieri. Poți să vii fără teamă.
Vino, bătrâne, avem de lucru –
cercuri, cercuri, eclipse, spirale,
toate drumurile văzute și nevăzute ale oamenilor
urmează calea dulce, boltită, a orizontului
(dacă luai scama bine la umbletul lor,
la gândurile lor, la setea lor nestinsă
de adevăr și frumos,
ai fi știut încă de-atunci

că Pământul nu putea să nu fie rotund !).
Vino, Pământul însuși are nevoie de tine –
cufundându-l în apa limpede a adevărului,
îl vom face să-și piardă, din greutate,
partea impură, dosnică, mincinoasă...
Vino, Arhimede ! e subred
vechiul brâu nevăzut al planetei –
vino, ajută-ne, pregătim
marele cerc al oamenilor, noul ecuator !
Vino, Arhimede !

Martie-Deceembrie, 1963
Nevoia de cercuri – 1966

INSCRIȚIE PE PIATRA DE HOTAR

„Cin' se ia cu mine bine,
Îi dau haina de pe mine...”
(Cântec popular)

Slav aș fi fost, de nu eram latin,
latin aș fi, de n-aș fi fost și dac –
dar a ieșit așa: să fiu român,
și eu cu soarta asta mă împac !

Mi-au dat și alții sânge și cuvinte –
nisipuri galbene trecură-n zbor,
purtate-n vântul Asiei, fierbinte,
să-ngrășe primitorul meu ogor.

Și din Apus, din Miazăzi, venirea
umane pulberi, umbre și lumini,
cu bine și cu rău mă vremuiră –
pe toate le-am sorbit în rădăcini.

Și nu-i nimic străin – a' mele-s toate,
dator nu sunt: plătit-am cu prisos ! –
că tot plătind uitucilor la rate,
cuțitul mi-ajunsesse pân-la os !

Dar am rămas așa cum scrie-n carte –
priviți-mă, și-o să vedeți ușor
că nu-s asemeni nimănui în parte,
deși-ntr-un fel, vă semăn tuturor.

Sunt bucuros de oaspeți și prieteni;
deschisă-i poarta, inima și ea:
binevenit vei fi sub mândre cetini,
în munții mei, la caldă marea mea.

Îmi dai un sfat ? Te-ascult cu luare-aminte.
O mână de-ajutor îmi dai ? Mulțam !
Dar nu cumva să-ți bâiguie prin minte
că asta-i țara cailor de ham !

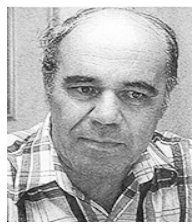
Poftiți, deci, stați la masă, stați la soare ! –
un loc prielnic vă păstrez, amici;
v-aștept cu mintea plină, gându-n floare
(că nu-i de lipsă fosforul pe-aici !...).

Întind spre toată zarea poduri bune:
primesc și dau întregului Pământ;
nu-i gând viclean în mine să răsune,
dar nici stăpân nu caut: eu îmi sunt !

Învăț, cântând sau nu, și limbi străine,
mi-or folosi – în mintea mea socot –
dar mă gândesc de-asemeni că e bine
să mă pricep întâi și-ntâi să-not !...

Și, iată, sunt așa cum scrie-n carte –
priviți-mă, și-o să vedeți ușor
că nu-s asemeni nimănui, în parte,
deși-ntr-un fel, vă semăn tuturor.

Că slav eram, de n-aș fi fost latin,
latin aș fi, de nu mi-ar zice dac –
dar a ieșit așa: să fiu român –
și vreau cu toată lumea să mă-mpac !
Iulie-august, 1964; Aprilie-Mai, 1966
Jurnal de campanie – 1974
(vol. „Versuri”, Editura Minerva, București, 1981)

Florentin Popescu

„O sută și una de poezii”, un ciclu editorial de referință

Datorită regretatului om de cultură, scriitor plurivalent (poet, prozator, dramaturg, eseist, publicist) Dumitru Radu Popescu, plecat curând într-o altă lume, în anul 2007 Editura Academiei Române inaugura – premieră absolută la noi ! – un ciclu de cărți consacrate punerii în evidență a poeziei românești. „Avem o poezie mare, dar din păcate e prea puțin cunoscută publicului larg”, spunea el. De atunci s-au scurs nu mai puțin de cincisprezece ani, răstimp în care de sub teascurile tipografice au ieșit la lumină aproape două sute de cărți, fiecare volum cuprinzând (în selecția de texte efectuată de autor sau de critici) o notă biografică și aprecieri critice ale scriitorului în cauză. Se constituie, astfel, o bibliotecă de poezie, unică, poate, chiar în Europa nu numai în România, de o excepțională importanță. O bibliotecă ce va fi în istoria literaturii unul dintre cele mai importante repere editoriale.

Viorel Dinescu

Dincolo de faptul că apariția acestui poet în ciclul liric inițiat de D.R. Popescu reprezintă un eveniment atât pentru autor cât și pentru cei care iubesc cu adevărat poezia, momentul mi-a reamintit încă o dată (dacă mai era nevoie !) că lumea noastră literară, chiar și după mai bine de trei decenii de la căderea comunismului, este încă plină de prejudecăți.

Cea mai mare și dăunătoare dintre ele este aceea că Viorel Dinescu a fost debutat și susținut la începuturile lui literare de către Eugen Barbu, pe numele căruia nu puțini comentatori au pus stigmatul colaboraționismului cu Securitatea, neuitându-se, pe de altă parte nici militantismul lui pentru valoare și acuratețe în literatură, pentru combaterea velleitarismului și a altor multe rele.

Este de mirare, așadar, că mai deunăzi membrii Filialei Galați-Brăila a Uniunii Scriitorilor nici măcar nu l-au propus la funcția de președinte al ei, după decesul celui aflat în acea funcție, deși Viorel Dinescu ar fi fost cel mai nimerit pentru asta (are operă și, în plus, deține și numeroase premii literare conferite în România și în Republica Moldova; între ele și pe cel al Academiei Române, care, orice s-ar spune, nu este conferit oricui).

Când ne vom elibera de prejudecăți și vom evalua un scriitor mai puțin (sau deloc) după trecutul lui biografic, ci după ceea ce reprezintă opera lui ? În fine...

Nu pot să nu observ pe de altă parte că nici după douăsprezece volume tipărite (din care s-a făcut selecția actuală) cei mai mulți dintre comentatorii poeziei lui Viorel Dinescu, inclusiv Theodor Codreanu, autorul ediției, n-au scăpat de capcana de a-i privi creația și prin prisma profesiei (cea de profesor de matematici) – de aici și căutarea unor similitudini, apropieri, filiații cu cel mai reprezentativ reper în domeniu: Ion Barbu (Dan Barbilian).

Cu un fior liric profund, cu neașteptate construcții de metafore, în fine cu o cantabilitate plăcută, într-o prozodie clasică mai peste tot, primele volume ale lui Viorel Dinescu au atras pe bună dreptate entuziasmele lui Eugen Barbu și Fănuș Neagu. E de reamintit că G. Bacovia, cu care poetul nostru are unele tangențe, era de părere că unii dintre cei mai buni comentatori de poezie nu sunt criticii, ci scriitorii – ceea ce ne îndrituiesc să credem că opiniile celor amintiți mai sunt nu erau unele de complezență.

Acum, în 2023, se împlinesc exact trei decenii de când dl. Viorel Dinescu debuta cu vol. „Ora ideală” (Editura Cartea Românească). Nu știm cine i-a fost redactor de carte atunci, dar îmi amintesc că un confrate al lui, lector acolo, Florin Mugur, spunea undeva că acum nu se mai poate scrie poezie de valoare fără a cita atât lirica marilor autori ai lumii, cât și pe aceea din țara ta.

Nu știu dacă Florin Mugur îi va fi spus asta și d-lui Viorel Dinescu, însă chiar de la prima lui carte poetul de acum lasă să se întrevadă că avea/are în spate o întreagă bibliotecă de poezie, pe care a citit-o și recitat-o probabil cu creionul în mână și cu arcul gândirii întins la maximum.

Într-o simplă cronică, așa cum se vor a fi rândurile de față, este aproape imposibil să cuprinzi întregul univers al poeziei d-lui Viorel Dinescu. Ideile sunt atât de multe, „temele” atât de variate, metaforele atât de surprinzătoare, subtilitățile cu care/prin care dă strai de poezie multiplelor taine ale lumii și ale omului în raport cu universul atât de incitante, încât fie îi citești cărțile în succesiunea lor cronologică și apoi te așterni iavaș-iavaș, cum zice turcul, să-ți așterni pe hârtie impresiile (cum a făcut pe-ndelete dl. Theodor Codreanu, care și-a luat în serios ipostaza de prefațator și a sfârșit prin a ne da un escu, o panoramă critică a operei poetului), ori renunți la ideea de a face comentarii și deguști în liniște, pas cu pas, titlurile sale derutante (*Ecuatii albastre*, *Ontologia cristalului*, *Asimptota* ș.a.) și mai ales ceea ce se află în aria lor de cuprindere.

Pe scurt îți poți spune: Viorel Dinescu este deopotrivă cultivator al erosului, dar și al ideilor care alcătuiesc marea poezie a lumii, căreia d-sa îi adaugă noi „corole de minuni”. Este un introvertit, dar și un expansiv, un sacerdot al frumosului, dar în egală măsură și un receptor al tuturor celor ivite de creator pe lume, al marilor elanuri cosmice și nu numai, ce transcend prezentul și-i conferă eternitate.

Precum voievozii și împărații de odinioară, care își puneau sigiliul propriu, înmuiat în ceară roșie, pe hrisoave și acte, la fel dl. Viorel Dinescu își are marca sa de neconfundat în poezie, ceea ce, se înțelege, nu e puțin.

Petruș Andrei

Mai rar întâlnit în presa literară centrală, numele d-lui Petruș Andrei (născut în comuna Români, jud. Neamț, la 1 iunie 1946) este, însă, aproape familiar cititorilor din zona Moldovei, domnia sa fiind, probabil, cel mai prolific autor de acolo. La data apariției în colecția Editurii Academiei avea la activ peste treizeci de cărți, tipărite din 1995 (când a debutat cu *Descântece de inimă rea*, prefațat de Daniel Corbu) și până azi – ceea ce denotă o activitate literară ieșită din comun. E adevărat, domnia sa s-a remarcat și ca eseist, publicist și umorist, dar precumpănitoare în propria-i bibliografie rămâne poezia.

Dl. Petruș Andrei deține capacitatea de a versifica foarte ușor și pe orice temă pe care și-o propune – de unde și caracterul compozit al celor o sută și una de poezii.

Sunt poezii în care cititorul descoperă atât ecouri din lungul șir al poezilor tradiționaliști, cât și din G. Bacovia, V. Voiculescu, Marin Sorescu ș.a.

Într-o *Ars poetica* dl. Petruș Andrei scrie: „Mă-ndepărtez de partea unde-i frig/ Ca-n cele patru zări să nu mai strig/ Și partea înșorită să câștig”. Versurile surprind o pendulare între lumină și întuneric, între pesimism și optimism, dar și, prin extindere, o axă a întregii lirici a autorului.

El este când nostalgic, când luminos, stările poetice alternând după momentele trăirii, gândul necenzurând sentimentele, fapt care conferă versurilor și un anume farmec al instantaneului.

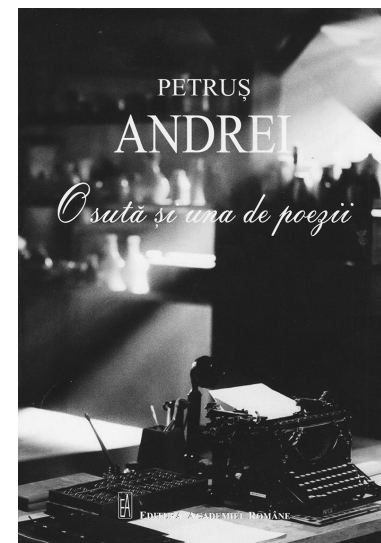
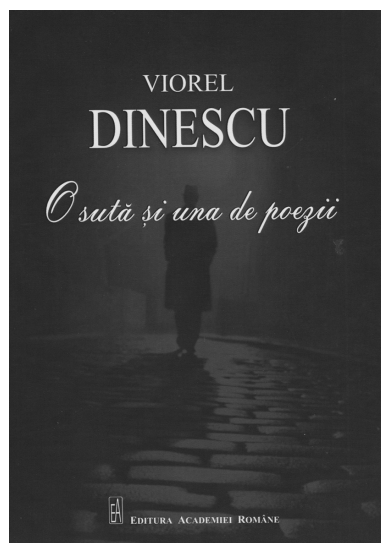
În 2007, când dl. Petruș Andrei aduna între copertile unui singur volum nu mai puțin de 101 sonete, academicianul Constantin Ciopraga socotea că poemele cu pricina «probează vădit capacitatea de mișcare în lăuntru al celor paisprezece versuri endecasilabice. Unui catren enunțativ-tematic îi urmează un microspectacol de idei, luminos, elegiac ori ironic, poetul – instalat în „local” și tentat de un „pretutindeni” imaginar – pledează, nesilit de nimeni, pentru dicțiunea consacrată. Sensibil, el aspiră să capteze o „nepământeană” melodie. Îl încântă „feeria selenară” și caută ardent „lumina cea dintâi”. Sistemul său de notații e al unui participant colocvial la miracole, dar și la banalul cotidian, confesivul A(ndrei), pe rând patetic, solemn, bonom ori zeflemist sau muștrător.... Notabilă este euforia paradisiacă, uneori în linia lui Blaga...»

Extrapolând, se poate afirma, fără teama de a greși ori exagera, că întreg florilegiu din volumul de față are aceleași caracteristici, bine și exact sesizate de universitarul ieșean.

Privind lumea din multiple unghiuri, căutând să transpună în metaforă câte ceva din farmecul ei, dar și din frământările și neliniștile proprii, poetul se privește pe sine, ca într-o oglindă, cu luciditate: „De-o vreme-i sărăcie fantezia./ Nu mai suia la rang înalt concretul ?/ În vinul lui se oțăra oțetul/ Și schiopăta, c-o notă, armonia./ În forme fixe-a prins nemărginirea/ Cântându-și disperarea și iubirea/ Dar, cu finețe, ocolind pamfletul./ Au sânge-albastru glosa și rondelul./ Pantumul, trioletul sau gazelul./ Dar, peste toate rege e... sonetul.” (*La masa lui de scris...*)

Nu lipsesc din poemele d-lui Petruș Andrei nici accentele didactice, în sensul bun al cuvântului, fiindcă într-un loc citim: „Când simți c-amarul vieții te încacă/ Și din nădejde ai doar o fărâmă/ În gândul tău o rugă tu rostește./ De vrea Prea Sfântul toate or să treacă./ Doar El clădește tot ce se dărâmă/ Și înflorește tot ce se ofilește.” (*Există un Dumnezeu deasupra noastră*).

Rămâne de așteptat și de văzut cât va fi ascultată „ruga” poetului și, mai ales, care vor fi efectele ei în creațiile viitoare.

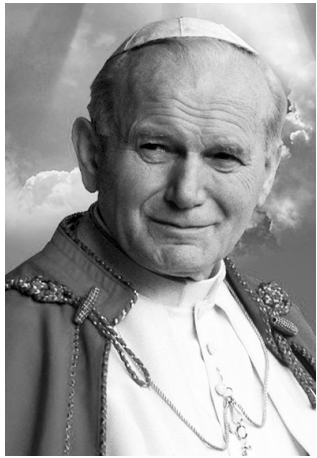

Monografiile – porți deschise spre cunoaștere

“Ioan Paul al II-lea, papă pentru mileniul al III-lea”

O carte despre Sfântul Părinte Ioan Paul al II-lea este o nouă privire aruncată asupra personalității Suveranului Pontif; este un nou efort de a descoperi izvoarele materiale și spirituale care au plămădit ființa celui care a fost ales de Providență să conducă Biserica lui Cristos peste pragul mileniului al treilea. Iată deci ce face autorul lucrării cu titlul de mai sus, domnul Nicolae Mareș, unul dintre cei mai buni cunoscători ai vieții și activității actualului

urmaș al Sfântului Petru. Și o astfel de sarcină nu este lipsită de dificultăți și riscuri, dată fiind specificitatea celui despre care scrie autorul, element pe care limbajul teologic îl sintetizează cu expresia «*ministerium petrinum*» (ministerul sau slujirea petrină). Acest element specific, slujirea de urmaș al Sfântului Petru, leagă capitolele și atmosfera acestei lucrări. În demersul și în analizele sale autorul plecând de la *particular la universal*.

Dincolo de datele biografice, de trăsăturile de caracter, de gândirea Papei reflectată în documente și împliniri, asistăm am putea

spune la lucrarea lui Cristos în Biserică și în lume, a unui om ales, de cea mai înaltă slujire. De fapt, slujirea urmașului Sfântului Petru este o oglindire, o imitare a slujirii pe care Isus Cristos, Fiul lui Dumnezeu a împlinit-o pe pământ, el fiind modelul și măsura oricărei vocații preoțești și bisericicești.

Iată cuvintele Sfântului Părinte spuse celui mai recent biograf al său, George Weigel: «Ei încearcă să mă înțeleagă din exterior, dar eu pot fi înțeles numai din interior». [G. Weigel, *Testimone della speranza. La vita di Giovanni Paolo II, protagonista del secolo*, Milano, Mondadori, 1999, p.11]. Acest lucru a reușit să îl realizeze Nicolae Mareș. Ca polonist, autorul acestei prime monografii apărute într-un spațiu majoritar ortodox, caută să îl înțeleagă pe Sfântul Părinte *din interior*. Până în prezent, din câte cunoaștem, nici un biograf al său nu citează cu atâta acuritate trairile cele mai profunde și mai intime ale acestei mari și complexe personalități ale contemporaneității, apelând la *Poemele* semnate în tinerețe și mai târziu de Karol Wotyla pe care scriitorul român le-a transpus în limba sa cu ani în urmă, precum și la gândirea filosofică, teologică și umanistă a Suveranului Pontif. Nicolae Mareș a surprins acest pisc de la îngemănarea a două milenii din cele mai diverse unghiuri, dezvoltând o teză pe care încă din 1990 o susține în România, aceea că „Sfântul Părinte a purtat în sine *charisma* și chemarea lăuntrică de a orându-i mai drept societatea umană aflată de mai multă vreme într-o puternică derivă”. [Memoria, București, 1991]. Și, putem afirma că prin prezenta lucrare a reușit din plin. Pentru a sublinia necesitate unei asemenea abordări subliniez și din articolul semnat de L. Caracciolo, intitulat «*Ioan Paul al II-lea mistic și geopolitic*», Suveranul Pontif comenta: «Spiritualitatea mea este și puțin geografică; Papa trebuie să aibă o geografie universală». [L. Caracciolo, *Giovanni Paolo II mistico e geopolitico*, Limes, 11 ianuarie 2000, p. 7].

Am amintit cele două citate din spusele Sfântului Părinte pentru a observa, împreună cu cititorii, că în lucrarea de față, autorul încearcă să-l înțeleagă pe Papa nu numai din exterior, ci și din interior. El ni-l arată pe Papa Ioan Paul al II-lea ca pe unul care a fost însoțitor de drum a diferitelor generații ale secolului care s-a scurs; a trăit el însuși grelele suferințe care au încercat poporul său de origine ca și timpurile cele mai critice prin care a trecut Europa. Devenit succesor al Apostolului Petru acum mai bine de douăzeci de ani, se simte investit de o paternitate universală care îmbrățișează pe toți oamenii acestei epoci, fără nici o deosebire. Paternitatea universală (ține de misiunea sa, și este caracterizată de o optică pozitivă, plină de speranță în legătură cu mântuirea fiecărei persoane umane.

Felicit autorul cărții «*Ioan Paul al II-lea, Papă pentru mileniul al III-lea*», cu atât mai mult cât ea apare, acum, în anul 2000, An Jubiliar, și la un an de la istorica vizită a Sfântului Părinte în România, din mai 1999.

Trăsătura particulară a slujirii pe care o aduce urmașul lui Petru pe acest pământ, în Biserică și în lume este aceea de a-i întări în credință pe frații săi (Luca 22, 32). Știm că Evanghelistul Luca îl arată pe Petru în toată slăbiciunea sa. Însă capacitatea de a-i întări în credință pe frații săi nu vine de la puterile sale, ci de la puterea lui Cristos care se roagă pentru el.

Dacă domnul Mareș ne ajută să-l admirăm pe actualul Papă pentru tot ce este și pentru tot ce a realizat, privirea noastră nu-L uită pe Cel care l-a chemat și l-a întărit pe Ioan Paul al II-lea: pe Isus Cristos. Cu binecuvântare, **Ioan Robu**, Arhiepiscop mitropolit

Prefață semnată de IPS Ioan ROBU
Arhiepiscopia romano-catolică de
București

Monografia unui „scriitor profund original, moral, actual și modern” DAMIAN STĂNOIU

Pălmaș al scrisului de cursă lungă, dovadă în acest sens stând mai ales tetralogia **MUSCELENI** (volumele: **Fagul, Umbra, Norul, Ruina**), **Titi DAMIAN** nu se dezmente nici acum când, după o muncă laborioasă de cercetare a vieții și operei „unui scriitor de primă mărime”, dăruiește literaturii române monografia **DAMIAN STĂNOIU** (Ed. Editgraph, Buzău, 2020, 571 pagini). În *Introducere* descoperim motivul care l-a făcut să pornească la acest drum anevoios: *Ne propunem să dovedim că opera sa, fie cea de inspirație monahală, fie cea de inspirație laică [...] nu și-a pierdut din valoare [...], din contră, atât sub raport tematic, cât și stilistic, ea trăiește în modernitate, adică într-o perpetuă actualitate. Din punctul acesta de vedere, unicitatea operei sale este dată și de stil, scriitorul fiind capabil să abordeze cu succes, concomitent – caz rar în literatura română – două registre stilistice diferite: cel religios și cel laic, având ca liant umorul, care conferă prospețime și savoare povestirii*. Lucrarea se adresează, conform spuselor autorului, atât cititorilor obișnuiți – care vor putea să confrunte realitățile interbelice cu cele din prezent, să-i savureze umorul și prospețimea stilului și să descopere în Damian Stănoiu un scriitor profund original, moral, actual și modern deopotrivă –, cât și criticii literare de astăzi, pe care o pune față în față cu opiniile critice interbelice, sugerându-i să se oprească asupra celor două registre stilistice cu care operează scriitorul, asupra problematicii extrem de diverse și actuale, asupra modalităților originale de realizare a personajelor [...], dar și asupra unor clișee critice și prejudecăți care s-au rostogolit peste o parte din opera sa. Adevărată pledoarie, lucrarea de față include ferma convingere a autorului că *opera lui Damian Stănoiu se impune a fi citită, receptivă și restituită astăzi patrimoniului literar românesc printr-o altă cheie critică, morală și psihologică*, pentru a redescoperi pe scriitorul profund moral, a cărui operă [...] are un numitor comun: *fățărnicia vieții monahale și deopotrivă fățărnicia lumii în care trăia, spre a cărei îndreptare milita cu scrisul său*.

Structural, cartea cuprinde o biobibliografie, trei părți, patru anexe, și, la final, câteva pagini consacrate chiar monografistului. Din *Biobibliografie*, reținem: 1. drumul lung și sinuos de la lumeștile zbateri ale omului obișnuit Dumitru Stănoiu (numele adevărat al lui Damian Stănoiu) la refugiul în viața monahală și primirea, cu această ocazie, a numelui Daniil, de la intrarea în clerul monahal (când devine ieromonahul Damian) și afirmarea pe plan literar la excluderea din cin și răspopire (după 19 ani în serviciul monahal), fiind nevoit să trăiască doar din scris după aceea; 2. portretele făcute lui Damian Stănoiu de către: Teodor P. Păcescu, Mihail Șerban, I. Peltz, Marcel Duță, Petru Vintilă, G. Călinescu.

Fiecare dintre cele trei părți conține minuțioase și pertinente analize și comentarii literare. Titi Damian trece însă și dincolo de linia investigatorului care examinează conținutul și forma operei respective, adică se pune deseori și în pielea cititorului care descoperă și supune propriei înțelegeri lucrarea studiată, creând astfel o punte mai accesibilă între operă și lectorul monografiei. De asemenea, autorul își susține argumentările apelând constant la opiniile critice ale unor exegeți importanți ai lucrărilor literare semnate de Damian Stănoiu: G. Călinescu, Pompiliu Constantinescu, Ilie Grămadă, O. S. Crohmalniceanu, Al. Bădăuță, Perpersiciu, Șerban Cioculescu, Al. Philippide, Nicolae Pavel, Dumitru Micu, Alexandru Piru, Ion Nistor, Petru I. Teodorescu, Mihail Popescu, Octav Botez, Aureliu Goci ș. a. Și tot pentru a-și susține ideile și concluziile, Titi Damian aduce în fața cititorului fragmente din fiecare operă pe care o analizează/comentează, dovedind, și prin aceasta, acuritate în actul cercetării.

Partea întâi, cea mai amplă, intitulată **UN PROZATOR LA MĂNĂSTIRE**, este divizată în șapte secțiuni. În prima secțiune, Titi Damian înfățișează zona scriitorilor români care au scris despre monahism, de la C. Aricescu (*Sora Agapia sau Călugăria și Căsătoria*, prima proză despre monahism din literatura română) la Ion Creangă, Calistrat Hogas, Gala Galaction, Vasile Voiculescu, Mihail Sadoveanu, Alexandru Sahia, D. D. Pătrășcanu, Vasile Demetrius, Tudor Arghezi. Primele încercări literare ale lui Damian Stănoiu (*Două ceasuri fericite* și *Sora Valeria, sau poveste din viața călugărițelor*) sunt prezentate în aceeași secțiune. Celelalte șase secțiuni conțin analizele pe care monografistul le face operelor cercetate și pe care le grupează în funcție de tematica lor: **PUSTNICI ȘI CĂLUGĂRI** (*Pustnicii de sub stâncă, Copii bătrâni sau Cum petrec călugării*), **LUPTA CU ISPITELE** (*Dragoste și smerenie, Anichit păcătosul, Calea împărătească, Ucenicia sfântului Antonie, Eros în mănăstire*), **PĂCATELE LUMEȘTI ALE STAREȚILOR** (*Filaret și Acachie sau O zi din viața unui mitropolit, Pocăința starețului, O anchetă, Jalba cuviosului Pitirim*), **CĂLUGĂRI PRINTRE MIRENI** (*În căutarea unei parohii, Necazurile părintelui Ghedeon*), **LUMEA MĂNĂȘTIRILOR DE CĂLUGĂRIȚE** (*S-a certat maica Natalia cu maica Vitalia, Duhovnicul maicilor, Cazul maicii Varvara, Alegere de stareță*), **DIAVOLUL LA MĂNĂȘTIRE** (*Jocul Satanei*).

Partea a doua, intitulată **EXTRA MUROS**, grupează în același mod etapele cercetării, adică pe baza tematicii lucrărilor literare ale lui Damian Stănoiu: **PRINTRE SĂTENI** (*Fete și văduve, Luminile satului, Preot fără voie*), **ORAȘUL – LOC AL PIERZANIEI** (*Camere mobilate, Haine vechi, Pe străzile capitalei* ș. a.), **LUMEA MĂRUNTĂ** (*Oameni cu sticleți, Furtună în Iad, NOROCUL ÎNȘELĂTOR* (*O partidă de poker, Parada norocului* ș. a.), **CĂRȚI PENTRU COPII** (*Cinci prieteni, Doi vagabonzi, Doi prieteni*), **TEXTE NEINCLUSE ÎN VOLUME** (*Scrisori de acasă, Cel dintâi oșter pe care l-am cunoscut, Cameleonii*), **TENTAȚIA POEZIEI** (*Deșertăciunea deșertăciunilor*), cărora li se adaugă alte două subdiviziuni – **SCRIERI MONOGRAFICE** și **MEMORIALISTUL** (*Chimiță R. Ilie, Demonul lui Codin* ș. a.).

În partea a treia, intitulată **MODERNITATEA SCRITURII**, Titi Damian pune sub lupă personajele lui Damian Stănoiu, pe călugărul Damian Stănoiu și pe alți confrăți călugări, umorul, satira, clișeele, stilul și modernitatea scrierilor.

Diana Dobrița Bilea

Un nou roman de Al. Florin Țene: Întoarcerea din cruciadă

După romanele sale consacrate scriitorilor Gib I. Mihăescu, Ion Minulescu și Alexandru Macedonski, cunoscutul scriitor Al. Florin Țene „recidivează” cu romanul intitulat *Întoarcerea din cruciadă* și subintitulat *Viața poetului Radu Gyr între realitate și poveste*, apărut la Casa Cărții de Știință, Cluj-Napoca, în 2020. Exersat prozator, poet și eseist, Al. Florin Țene include cu dexteritate într-o povestire romanescă a vieții poetului *realitatea* trăită de acesta în orașul Câmpulung Muscel, în care s-a născut și a copilărit, în Craiova, unde și-a făcut studiile liceale, în Bucureștiul interbelic, al studenției și profesoratului universitar, și cel postbelic, de unde, după ce fusese încarcerat în etapa carlistă și în cea antonesciană, este întemnițat, din nou, și în dictatura comunistă și încă în două rânduri, între 1945-1956 și 1959-1964, și unde revine bolnav și constrâns, pentru a-și asigura subzistența sa și a familiei, să colaboreze la revista propagandistică „Glasul Patriei”.

Nu lipsesc din *realitate* nici contactele poetului interbelic cu liderii mișcării legionare, dar *povestea* pe care autorul romanului încearcă să o risipească prin *realitate* este aceea că poetul ar fi împărțit și excesele orientării la care aderase. Or, romancierul oferă multiple dovezi că poetul a înțeles să susțină doctrina extremei drepte cu pana înmuiață nu în resentimentele rasiale sau în cele ale violenței politice, ci în dragostea sa curată față de patrie și în credința că în planul Divinității este înscris și destinul renașterii noastre naționale. Astfel, în ce privește formarea sentimentului patriotic, autorul romanului arată că, încă din timpul primului război mondial, adolescentul Radu Dumitrescu, care își va alege, fiind elev de liceu, pseudonimul literar Radu Gyr (o anagramă după numele unui munte, Gruu, de lângă Câmpul Muscel), nu numai că a compus poezii și piese de teatru patriotice, ci și s-a angajat ca brancardier în ajutorarea soldaților români răniți în luptele cu trupele germane și austro-ungare. Dorința sa de a contribui la binele românilor l-a determinat ulterior, pe când devenise licențiat în filosofie, să se apropie de legionari și să se înscrie în mișcarea lor, deoarece aceștia se afirmaseră la început ca adversari neîmpăcați ai corupției practice de partidele aflate la guvernare. Patriotismul său a exclus, însă, orice xenofobism, de vreme ce, în perioada antisemită, declanșată de către naziști, s-a folosit de funcția sa de Secretar de Stat la Culte pentru a iniția înființarea unui teatru de revistă evreiesc, prin care a asigurat subzistența și protejarea multor actori și a altor etnici evrei implicați în desfășurarea activității teatrale.

Poet mai presus de toate, Radu Gyr a transpus în creația sa poetică sentimentul sacru al dragostei de neam și al iubirii divinității, prin care omul se poate ridica deasupra intereselor sale egoiste și afirma în mod liber, autentic uman. Impulsionat de acest înalt sentiment al libertății, în cel mai întunecat deceniu postbelic, în anii colectivizării forțate, s-a exprimat poetic pentru salvarea celor de la talpa țării scriind poezia *Ridică-te, Gheorghe, ridică-te, Ioane!*, ceea ce i-a atras condamnarea la moarte, comutată în ani grei de detenție. Așa a rezistat în timpul temnițelor comuniste, în care a compus și transmis oral altor deținuți multe poezii remarcabile, precum cea intitulată *Iisus în celulă*. Aceluiași ideal sincretic – estetic-etic-religios – i-a dedicat ultimii ani ai vieții petrecuți în „libertate”, în intervalul 1964-1975, o „libertate” într-o închisoare mai mare, cât țara, pentru a-și reaminti și transcrie poeziile păstrate în memorie și a le completa cu altele, finalizându-și astfel creația sa poetică. După cum remarcă și Ionuț Țene în prefața romanului, intitulată *Radu Gyr – poetul secolului XX*, poezia lui Radu Gyr a fost o expresie a aspirației de a se desprinde de tern și de a se înălța în etern, la divinitate, astfel că poezia sa merită și trebuie interpretată în sensul ei estetic și etic major și nu raportată „în cheie ideologică și propagandistică” la o etapă din perioada interbelică, în care poetul a derapat politic spre extrema dreaptă, fapt pentru care a plătit cu zece ani de temniță comunistă.

Autorul romanului *Întoarcerea din cruciadă* reconstituie ca un istoric, cât se poate de obiectiv, realitățile trăite de Radu Gyr, apelând, bunăoară, pentru viața acestuia din interiorul temnițelor comuniste la amintirile publicate de alți deținuți ai aceluiași celulare, și pătrunde cu acuitatea și empatia hermeneutului literar în universul lui liric, interpretând, printre altele, poezia *Iisus în celulă*, ca un autoportret al poetului pătimitiv uman, sau încheindu-și cartea cu versurile care exprimă sensul cel mai înalt, cel al creației sale poetice: „Dar, dincolo de somnul ce se-ășterne./ în greu-mi sarcofag incandescent/ străfulgeră podoabele eterne.” Așadar, încă un roman de colecție, semnat Al. Florin Țene.

Ioan N. Roșca

Elena Văcărescu

PRIMI ANI

M-am născut într-o foarte veche și vestită familie de boieri. Cei din neamul nostru se întâlnesc cu alții de aceeași falnică vechime, peste tot de-a lungul istoriei, dar spița noastră se ilustra prin darul demnității, al poeziei, al hărniciei, al eroismului și gloriei, ce a făcut din ea un neam legendar cunoscut tuturor în țara noastră și care ne îngăduie să auzim numele nostru rostit cu emoție în entuziasmul tinerilor și respectul compatrioților.

Urmașă a unor mari luptători intelectuali și politici care au fost străbunii mei, a acelor viteji recunoscuți altădată pe câmpurile de bătaie, ca și pe tărâmul imaginației și al confruntărilor gândirii, le aparțineam spre a-i admira, mai mult, pentru a încerca să-i imit. Aceasta nu mă preocupa însă de fel. Speriați întrucâtva de ardoarea și fantezia primelor mele elanuri, părinții nu mi-au vorbit decât rar de înaintașii noștri. Abia de mi se permitea să mă opresc câteodată, mai mult pe ascuns, în fața tablourilor lor cu chipuri impunătoare, împodobite cu vestminte somptuoase și bizare, pe care ochii mei le priveau mai mult mirați decât cu încântare. Mama ceruse profesorilor noștri să nu ne vorbească de ei, de teamă să nu ne cultive orgoliul, ori, repet, dintr-o precauție firească față de micul personaj zvăpăiat care eram de la fragedă vârstă.

Faimעי de odinioară a Văcăreștilor i se adăuga și aceea țesută în destinul lor de prezența încă proaspătă a poetului ce fusese tatăl meu, pe al cărui mormânt, națiunea admiratoare înscrisesse aceste cuvinte: *Ion Văcărescu, Părintele poeziei române*. Da, al poeziei române, dar și de idei pline de fantezie, stăpânit de o stranie pornire de a citi totul, de a înțelege și de a ști totul. Pe lângă patru limbi europene vorbea cu ușurință araba, stăpâna greaca veche ca și pe cea modernă, sanscrita nu-i ascundea înțelesurile. Chiar ieroglifele nu aveau taine pentru el – și toate acestea, el care nu călătorise niciodată decât până la Viena, le datora zilelor fără număr petrecute închis în camera sa, de unde, ca dintr-un veritabil atelier de făurar, apăreau strălucitoare metale și pietre prețioase. În faimosul Divan ad-hoc, unde avea un loc de drept – căci, ca și în Camera lorzilor, acolo nu aveau acces decât boierii – era temută verva sa ce se făcea cunoscută în distihuri mușcatoare. El zeflemisea fără alegere lenea lăfăită a celor de neam, ca și a contemporanilor săi în general. Gestul său pentru libertate îl ridica împotriva epocii și soartei unei țări

hărțuite deopotrivă de condiția existenței pe glic a milioane de țărani analfabeți și de nevoia de a se împotrivi unor inamici mult prea puternici. Situația geografică a României făcea ca în orice clipă țara să trăiască sub amenințarea celor mai sălbatice jafuri de-a lungul tuturor granițelor sale scăldate în sângele pe care, generație de generație, românii au trebuit să-ș verse pentru a o apăra. Când din mijlocul acestor țărani exasperați a izbucnit o revoltă, bunicul meu s-a arătat printre acei puternici care nu au dezaprobat acțiunea eroului primei răzvrățiri populare, Tudor Vladimirescu.

În decursul întregii sale vieți, acest poet înăscut, acest artizan al condeiului și spiritului a detestat, tot ceea ce-i amintea de moarte. Orice aluzie la moarte, când era de față, îl abătea, îi dădea o proastă dispoziție; la funeraliile prietenilor își trimitea întreaga casă, compusă din șase copii și numeroși oameni de curte, se îngrijea de slujbe de pomenire, dar acolo nu se ducea niciodată, ba chiar interzicea ca în casă să se stingă vreodată luminile, încât noaptea locuința sa, situată pe o mică colină, părea în întuneric o minunăție, înălțându-se asemeni unui far compus din candelabre fără număr. „Întunericul, acesta-mi este dușmanul – spunea el; n-o să-l am o eternitate ?...”

Foarte ocupat în timpul zilei, noaptea se scula de două ori și servea ceva, apoi se culca din nou și înainte de zori revenea la masa de lucru, unde îl aștepta supă sa favorită, gătită cu tăiței și fel de fel de trufandale.

Arta sa era impregnată de seve anacreontice și câteodată, printr-o descriție de peisaj, prin sentimente simple și pure, el se întâlnea cu Horațiu, a cărui formă o cultiva. Capodopera sa *Primăvara amorului*, pe care o cunosc toți școlarii, respiră grația izvoarelor și văilor ce freacă împrejuri casei noastre de la țară, unde el a locuit mult timp și care-i era atât de dragă.

Mai înainte de bunicul meu, neamul nostru a avut pe marele, pe mândrul și distinsul Enăchiță Văcărescu, om de stat și poet, care era bunicul bunicului meu. Străbunul înseamnă pentru mine remușcarea ce mă va urmări întotdeauna. Căci, aparținându-i și ajungând odată singura-i urmașă, nu i-am respectat, vai!, porunca înscrisă pe toate coloanele gândirii umane de la noi. Autor al primei noastre gramatici, orator, demnitar strălucit, scriitor de renume cărui i se datorează singura istorie completă a sultanilor Turciei, această fantomă îndârjită a zilelor mele a înscris pe pergament și cu slove imense un testament prin care lăsa urmașilor săi – în linie dreaptă și mie – grija de a cultiva limba română și de a contribui la onoarea patriei. Acest testament, trădat aproape fără a-mi fi dat seama, mi-a fost îndeajuns reproșat; pentru faptul de a-l fi călcat în picioare, nu meritam oare blamul care, de la începuturile mele literare în Franța, mi-a urmărit pașii? Mai târziu, printr-un fel de tardivă justificare, ajungeam să dovedesc că fiind prima româncă ce, având oarecum noroc, putuse să vorbească Occidentului despre ai noștri și să atragă atenția universală asupra folclorului nostru – nu în felul în care fac cercetătorii, ci în modul cel mai firesc din lume – i-am fost de folos, ceea ce a făcut ca de atunci românii să le intru în voie și să-mi mulțumească...

Am văzut fermecătorul cer românesc într-o seară de început de octombrie, când soarele apunând, lăsa pe geana orizontului o lumină trandafirică. „Viață frumoasă, o să aibă o viață frumoasă!” se grăbise să strige moașa care mă înfășa în scutece, constatând că țipam mai tare decât țipă un copil obișnuit. Toate mătușile Fălcoianu – mama mea era născută Fălcoianu – se adunaseră să mă audă cum urlam, încât credeau că pe dată am să-mi dau sufletul din pricina acestor teribile țipete. Mama mea aparținea și ea unei vechi familii de boieri – Fălcoienii – prezenți în toate cronicile de altădată ale Valahiei. Locul nașterii mele, singurul loc mai înalt din București pe care se înălțau catedrala și Camera Deputaților, se afla în dreptul unde azi, după ce casa natală a fost dărâmată, trece bulevardul Maria.

În casa bunicilor mei, unde am locuit, se ducea o existență patriarhală tihnită și, după obiceiul timpului, puternic disputată între datinile Orientului și aceea sete de Occident de care neamul nostru, avid de civilizație și

ascultând îndemnul originii sale, a fost dintotdeauna stăpânit. Boierii ce participau la Divanul ad-hoc, aflat nu departe de locuința noastră, veneau la bunicul meu dinspre mamă să tragă un pui de somn odihnitor în camere pregătite pentru ei, cu divane și perne în culori roșii și azurii. Apoi se servea cafea neagră, ciubuc și prăjituri. Dar acciași oameni, odată siesta sfârșită, discutau de Racine și de Montaigne și recitau versuri de Lamartine...

ANI DE COPILĂRIE

Aveam abia șapte ani când tatăl meu, după mari străduințe, intra în stăpânirea completă a moșiei străbune de la Văcărești, pe care, până atunci, o împărțise cu frații și surorile sale. Din vechea reședință de la Văcărești nu mai exista nimic, în afară de un mic pavilion în care locuiera administratorii. Rugii și porumbul înconjurau ruinele conacului boieresc unde își petrecuseră viața străbunii noștri. Deasupra tuturor plutea legenda – o taină a mării și a morții –, tristă și dulce faimă ce nu va părăsi niciodată aceste venerate locuri.

În grabă, tatăl meu pusese să se construiască, pe locul unei foste clădiri modeste, o locuință ce o socotea provizorie și pe care o voise simplă și joasă; acolo s-au petrecut momentele cele mai semnificative și mai dragi din viața mea.

Am sosit la Văcărești într-o seară de primăvară. La ora două părăseam calea ferată pentru a lua trăsura cu cai hirsuți care, într-un zăngănit teribil de clopoței, cu coamele zbârlite precum șoarecii de la caleașca Cenușăresei, străbăteau coline și văi și, ținând-o tot într-o goană, ne lăsară la Văcărești. Mai întâi ne-a apărut satul cu căsuțe văruițe, din pragul cărora se repetau cuvinte de bun venit [...] Mireasma ierbii crude umplea văzduhul; soarele își așternea razele peste câmpurile de grâu verde. Sora mea bătea din palme; eu însă, gravă, priveam fericită în jur, copleșită de emoție și de oboseală – biet copil-poet ce suferea de pe urma hurducăielilor, dar care simțea o speranță fără nume și o durere fără pricină, asemeni acelor lacuri ce apar câteodată primăvara pe neașteptate în urma furtunilor de la noi.

Prima zi la Văcărești eu o respir, ca și cum m-ar înconjura încă cu parfumurile și magia ei. Mama, așezată pe o bancă alături de guvernanta englezoaică, admira prispa de piatră spre care urcau șase trepte de marmoră. O viță tânără, încă prea plăpândă și rară, încerca să încingă coloanele de o oarecare distincție, ce susțineau un fronton cu ornamente de ceramică. Ceea ce rămăsese din vechea grădină se sălbăticea. În locul bătrâni bisericuțe, din care nu se mai aflaseră decât dărâmături, tatăl meu a ridicat o capelă a cărei turlă bombată se zărea de departe, strălucind printre copaci. Altădată, un cimitir înconjurase locul acela pe care îl domina și unde se afla, urcată pe un delușor, capela, aici mai veneau încă sămbăta în asfințit femei din sat ca întru pomenirea vreunui îndepărtat străbun să ardă în vase de lut fărâme de tămâie care, arzând, parfuma sfânt amintirea morților. [...]

Pentru a-i reda grădinii înfățișarea de altădată, căci acum acolo își disputau locul cu îndârjire ovăzul și porumbul, crescând la întâmplare printre grămezi de cărămizi – vestigii ale vechiului conac –, s-a hotărât să se aducă un om priceput, folosit la parcurile regale, care să traseze și în grădina noastră câteva alei și să indice amplasarea boschetelor și arborilor pe care tatăl meu dorea să-i planteze. Ambiția noastră nu ținea decât ca decoratorul grădinilor princiare să ne ajute atât cât îi ceream.

Abia împlinisem șapte ani, dar ghiceam deja în acel om, în acel grădinar necunoscut, fără voia lui, un destin, mai bine zis un mesager. Deci, într-o dimineață omul sosește și, declarând că este grăbit, începe de îndată să traseze cu nisip pe iarbă linii drepte; apar apoi sforicele întinse pe borne făcute din pietre.

(din vol. „Memorii”, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1989)

Un text de referință: Mircea Eliade,

„Latină gintă e regină”
(Vasile Alecsandri)

Vreau să încep prin a fixa scopul acestui articol, care nu e o lucrare de istorie literară comparată, și în care nu mi propun să caut eventualele influențe camoesiene care s-ar putea afla în opera marelui scriitor român Mihai Eminescu. Apropiind numele celor doi poeți mai mari ai latinității, mă gândesc mai întâi de toate la contribuția pozitivă pe care fiecare din ei a adus-o îmbogățirii „geniului latin”.

Uneori e destul de greu a vorbi de „geniul latin”.

Într-adevăr, ca toate expresiile similare, și aceasta e destul de aproximativă, dat fiind amploarea realităților care se cer condensate într-o formă sintetică.

E greu să se dea o definiție a conceptului de rasă, dar nimeni nu se îndoiește de existența reală a raselor. Nimeni nu se îndoiește, de asemenea, de existența unui geniu nordic, slav, oriental, expresie a fiecăreia din aceste rase și culturi.

S-a crezut că această denumire de „geniu latin” era excesiv de nelămurită, pentru că se referă la realități destul de eterogene: Virgiliu și Rabelais, dreptul roman și poezia medievală, Racine și Leopardi, S. Juan de la Cruz și Voltaire etc.

Cred, dimpotrivă, că expresiunea „geniu latin” – cel puțin în sensul în care e obișnuit să i-o dea fiecare dintre noi – e prea rigidă, pentru că nu se referă îndeajuns la realități. Când se spune „geniu latin” sau spiritualitate latină, ne gândim numaidecât la Virgiliu, la Petrarca sau la Racine.

Să imaginăm acest „geniu latin” ca un rezervor inepuizabil de valori spirituale limpezi, echilibrate, logice, euritmice. Multiplicitatea posibilităților creatoare latine se reduce astfel la un mic număr de calificative: claritate, proporție, grație, simplitate, spontaneitate etc.

În felul acesta se limitează conceptul de „latinitate”, în loc de a se lărgi îndeajuns pentru a putea cuprinde toate creațiunile latine.

Această greșală care a reușit să împruțineze, – cel puțin în limbajul curent, – noțiunea de latinitate, e urmarea unui *malentendu* destul de frecvent în secolul al XIX-lea: concepția monovalentă, monolitică, a unei culturi, a geniului unei rase, a unei civilizații.

La originea acestui *malentendu* se vedește a fi teoria „dominantei”, a „facultății preponderente”, simplificări tot atât de exagerate pe cât de periculoase.

Relațiile spirituale ies mutilate din schemele rigide și simpliste: latinitate – dragoste de tot ce e clar; germanism – confesiune metafizică; anglo-saxonism – empirism; Occident – acțiune; Orient – contemplare etc.

Lucrurile nu sunt atât de simple. Cultura, geniul unei rase, nu sunt monolitice, ci polarizate.

Există în substanța fiecărei culturi o contradicție originară, un conflict, sau mai bine zis o ambivalență care nu-și găsește echilibrul decât în sinteze extrem de rare.

De pildă, obișnuita greșală după care contemplația constituie „dominanta” spiritualității orientale. Dimpotrivă, în orice cultură orientală se întâlnește totdeauna o ambivalență destul de accentuată: contemplație-acțiune, misticism-sensualism; dorință aprinsă de „formă” – repulsie de „formă” etc. Nu e acum momentul să intrăm în amănunte, dar e destul să amintim că spiritualitatea indiană, de pildă, nu e orientată exclusiv spre contemplație, spre indiferența pentru lucrurile pământești, nici spre căutarea vreunei Nirvane oarecare, adică spre anihilarea individului și a lumii exterioare; simultan cu această tendință pentru depărtarea de realitate, se întâlnește, de la începuturile culturii indiene până în timpurile moderne, o puternică tendință tot atât de creatoare, spre acțiune, spre cucerirea realității, spre concret.

Alături de Upanishadas și de Budism, există Tantra, care-și propune să cucerească și să domine realitatea exterioară și forțele psihice – fără să mai vorbim de școalele materialiste, erotice și cinice.

Să nu se uite, de asemenea, că în opera cea mai importantă a spiritualității indiene, în Bhagavad-Gîtă, acțiunea e considerată ca un instrument de salvare, alături de caritate și de contemplație.

De aceea nu e exactă afirmația că „geniul latin” exclude totdeauna creațiile care nu se încadrează în schema rigidă: claritate, echilibru etc.

Geniul acesta rămâne tot „latin” chiar când se exprimă prin pateticul și prin autoironia lui Cervantes, prin pesimismul lui Leopardi, prin feroarea lui Chateaubriand sau prin bogăția confuză a lui Victor Hugo.

Trebuie să adaug chiar că misiunea „geniului latin” a fost, totdeauna, chiar această voință de a transforma în cultură experiențele cele mai diverse, contradicțiile cele

în Dacia, geniul latin se caracterizează printr-o extraordinară capacitate de schimbare de caracter și de viață în valorile lui spirituale.

În aceasta se vede o mare asemănare între misiunea istorică a Romei și a geniului latin; asimilarea lumii și transformarea ei în valori spirituale de circulație universală. Roma transforma pe barbari în cetățeni romani, transforma o cultură locală în cultură ecumenică: geniul latin schimbă în cultură „peisagiile” cele mai variate, dă o semnificație spirituală experiențelor celor mai obscure, celor mai aride, celor mai insipide.

A ajunge la o semnificație spirituală însemnează a ajunge la o valoare ecumenică, a o transforma într-un obiect de civilizație și de demnitate omenească. De douăzeci și cinci de secole geniul latin se silește să imprime valori spirituale „obiectelor”, „gesturilor”, „peisagiilor” și „experiențelor” care erau mai înainte dezbrăcate de orice semnificație pentru conștiințele omenești.

Oceanul cu toate misterele lui, cu toate farmecele lui obscure, cu toate frumusețile lui, fusese înainte de Camões un „obiect” fără semnificație spirituală.

„Marea Tenebroasă” era cunoscută încă din timpurile preistorice, dar era ca un „dat imediat” al conștiinței, ca un „fapt”, iar nu un izvor de emoții artistice.

O operă de artă transformă lumea prin apariția ei; omul care citește pe Virgiliu „experimentează” primăvara într-un chip nou și deosebit; geniul lui Balzac ne silește să ascultăm cu încântare casele, mobilele, tot bric-à-brac-ul familiilor burgheze care până la el era cu totul lipsit de interes artistic.

Dostoievski ne-a convins că subsolul sufletului omenească, experiențele care până la dânsul erau considerate de interes aproape exclusiv clinic, au o valoare spirituală, un sens moral și chiar un înțeles metafizic. Marcel Proust a prefăcut în valori estetice, în obiecte de contemplație estetică microcosmosul „experienței” omenești nediferențiate și după ce a citit *À la recherche du temps perdu* nimeni nu se mai simte același, pentru că Proust a modificat cu adevărat lumea, creând în individ noi capacități pentru a înțelege realitățile exterioare și propriul său suflet.

Lista ar putea să fie completată: Shakespeare, Goethe, Novalis, Edgar Poe, Unamuno...

Ceea ce Camões a adus nou în cultura universală a fost tocmai transformarea în valori spirituale a „geografiilor” și a experiențelor considerate până atunci drept „barbare” și fără nici o semnificație superioară.

Rémy de Gourmont a scris odată că marea e o descoperire a romanticilor. Aceasta ar putea să fie adevărat pentru marea nordică, îmbrăcată în cețuri, populată de fantome. Dar gloriosul Atlantic și mările orientale sunt o descoperire estetică a lui Camões. Prin geniul său, grație operei sale, peisagiul maritim e încorporat în universul estetic și se preface în obiect de contemplație, în izvor de emoții artistice.

Camões justifică pe planul estetic descoperirile maritime și cuceririle coloniale ale portughezilor.

După cum navigatorii și coloniștii portughezi au lărgit în mod considerabil universul geografic al timpului lor, tot așa Camões a sporit universul estetic contemporan și în mod indirect viața spirituală a veacului său. Căci în mod evident transformarea unui nivel cosmic în obiect de contemplație artistică nu e un fapt care să intereseze numai istoria artei.

A face dintr-o „Mare Tenebroasă” cunoscută până atunci numai de marinari și de pescari un obiect de contemplație estetică e a o transforma în aliment spiritual la îndemâna oricui.

Ar fi naiv să credem că alimentul spiritual nu modifică ființa omenească; și ar fi la fel de naiv să credem că dacă descoperirea agriculturii, de pildă, a revoluționat pe de-

mai neașteptate, peisagiile cele mai exotice. Comparată cu alte structuri spirituale europene – germanică, anglo-saxonă, slavă – latinitatea se manifestă ca cea mai bogată, cea mai complexă și posedând o posibilitate nelimitată de a se renova, de a se întrece pe sine însăși și de a renaște din propria ei cenușă. Camões și Eminescu sunt două ilustrații mărețe ale acestei forțe creatoare.

Acum, câteva observații preliminare: Sunt popoare cărora le incumbă o misiune istorică, și altele al căror rol e mai degrabă pasiv; acestea din urmă sunt popoarele care nu interesează în istorie.

Misiunea istorică a unui popor se judecă după creațiunile lui spirituale. Singure valorile culturale justifică existența și misiunea unui popor. Istoria nu ține seamă de popoarele sterile din fire.

Evident, sunt națiuni bogate în creațiuni colective – cum sunt tezaurele folclorice; altele ale căror aptitudini se desfășoară în sensul creației individuale, cum ar fi culturile europene moderne. Dar în mod fundamental e vorba de același „gest” spiritual: creația.

Națiunile latine au moștenit acele splendide tradiții creatoare.

Nu putem, în limitele acestui articol, să cercetăm dacă elementul etnic latin a fost sau nu un factor preponderent în formarea popoarelor romanice.

Esențialul e însă că ele au moștenit de la Roma instrumentele gândirii și ale creației spirituale – limba, credința, cultura, demnitatea omenească.

Poate datorită elementelor autohtone pe care coloniile romani i-au asimilat și i-au latinizat, în Iberia, în Gallia,

CAMÕES ȘI EMINESCU

a întregul firea omenească, descoperirea estetică a oceanului sau a florei tropicale sau a exotismului n-a avut urmări pentru integritatea spirituală a omului.

Noi, modernii, neglijăm consecințele cosmologice ale tuturor experiențelor omenești, de la cea mai elementară (de pildă alimentația) până la cea mai complexă (de pildă pătrunderea într-un univers mental imediat).

Dar adevărul e că prezența acestui obiect de cunoaștere (și orice obiect, de îndată ce capătă un „sens”, devine „obiect de cunoaștere”) modifică, fără ca el să-și dea seama, structura spirituală a omului.

Camões, care a mărit considerabil „universul estetic” european, care a dat o valoare artistică unei infinități de fragmente până la el considerate fără interes estetic, care a transformat în obiecte de contemplație peisagiile barbare, plantele exotice, curiozitățile etnografice, – a contribuit și el la modificarea universului mental al omului Renașterii.

Nu ne putem alimenta cu „Malaca cea bogată”, cu „nabila Taprobana”, cu „coasta care se cheamă Champa”, cu „Borneo unde nu lipsesc lacrimile adunate în băutură”, sau cu „Timur care trimite lemnul de santal cel aducător de sănătate” și nu ne alimentăm cu... „o figură voinică și plină de sănătate, mare de statură și diformă, cu fața încruntată, cu părul vâlvoi”... fără a suferi o anumită influență a tuturor acestor „alimente” exotice cărora geniul lui Camões le-a smuls toxinele și le-a îndoit frumusețea.

A fost plin de urmări faptul că el, cel dintâi dintre „moderni”, a cântat „figura curată” inaugurând prin acest capriciu exotismul în literatura europeană.

Chateaubriand a creat „moda” exotică, iar Camões a justificat cu geniul său un curent exotic foarte complex care a început cu apologia „bunului sălbatic” în secolul al XVIII-lea și s-a terminat cu Gauguin, cu cântecele de negri și cu moda „pielii bronzate” din zilele noastre.

Nu trebuie să se piardă din vedere că tot Camões cu „Acea captivă” a pricinuit o adevărată revoluție în canoanele estetice europene. Idealul european al esteticii feminine a fost întotdeauna blonda, de la Elena din Troia la Isolda, Blanchefleur, Beatrice și Laura.

Era poate un simbol solar, sau o superstiție aristocratică, căci pielea albă dovedește o ascendență nobilă a femeii care nu lucrează la câmp, ci trăiește o viață plăcută în castelul ei.

Revoluția camoesiană a consistat în a fi dat drept de cetate nu numai frumuseților brune, dar chiar și frumuseților barbare și exotice, negrese ca „aquela cativa” sau chineze ca Dinamene.

Evident, nu se poate epuiza în câteva rânduri interesul revoluției camoesiene în înțelesul ei estetic și moral. (Intenționăm să discutăm mai pe larg acest subiect în studiul „Insula iubirilor și geografiile mistice” și în cartea intitulată *Camões, încercare de filosofie a culturii*.)

Vrem însă să subliniem chiar de pe acum misiunea latină a marelui scriitor portughez, care a încorporat în universul estetic european nenumărate „ținuturi necunoscute”, care a transformat în „bunuri spirituale” o infinitate de tezaur necunoscute, care a îmbogățit substanța latinității cu experiențe, cu peisagii și cu „gesturi” considerate până atunci fără nici o posibilitate de a fi prefăcute în obiecte de contemplație, în valori spirituale de circulație.

Intervenția lui Camões în universul mental european ne îngăduie să înțelegem mai bine latinitatea.

E evident că această contribuție a lui Camões distruge formula unui geniu latin redus la câteva atribute cum ar fi: eleganța, echilibrul, claritatea etc.

Întâlnim un fenomen similar în celălalt capăt al latinității europene: în România.

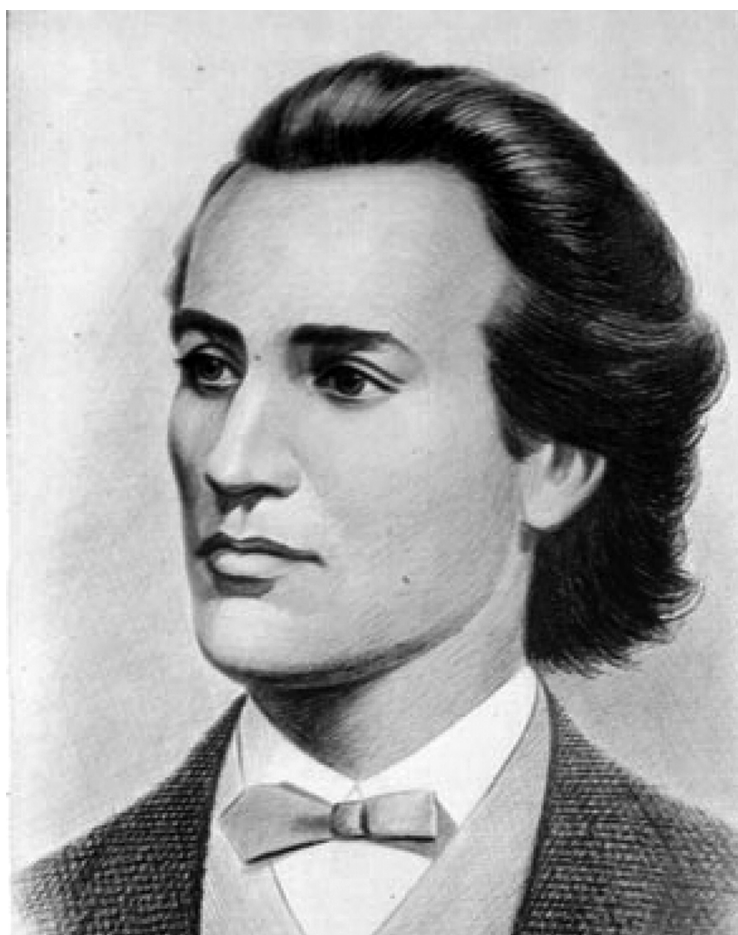
E cazul poetului român Mihai Eminescu (1850-1889), unul dintre cele mai mari genii lirice ale latinității, care a contribuit și el în mod covârșitor la lărgirea orizontului spiritual european sub aspectul de „cuceritor de lumi

noi”. Întocmai ca și Camões, Eminescu încorporat o vastă și sălbatică „terra incognita” și a transformat în valori spirituale experiențe considerate până la dânsul ca lipsite de semnificație. Camões a îmbogățit lumea latină cu peisaje maritime, cu flori excentrice, cu frumuseți exotice. Eminescu a îmbogățit aceeași lume cu o nouă geografică, Dacia, și cu noi mituri.

Evident, înainte de dânsul, poezia populară românească – una dintre cele mai bogate din lume – crease cu aceleași materiale anumite opere-prime; dar Eminescu nu e numai un continuator a acestei inspirații populare românești, ci și un geniu autonom, creator de mituri.

Dacia era pentru primii romani o țară barbară, populată de sciți și de geți, scuturată de furtunile de zăpadă ce veneau dinspre stepele rusești.

Să ne amintim de plângerile lui Ovidiu în exilul său

la Tomis (Constanța de astăzi), pe malul Mării Negre: „Cerulea acestă și apele acestea sunt intolerabile. Nu știu pentru ce, chiar și pământul îmi displace” (*Tristia*, III, 3).

Și mai departe: „Aici nu e nici o carte pentru hrana noastră spirituală; nimeni căruia să-i pot citi versurile mele sau care să fie în stare să le înțeleagă. Nu văd înaintea ochilor decât traci și sciți” (*ibidem*, III, 14).

În rezumat, o țară „barbară”, în afară de civilizație. *Barbar* înseamnă în grecește cel care se bălbăie, adică cel care nu se poate exprima în mod corect.

Legiunile romane ale lui Traian, geniul colonizator al Romei, civilizația latină au transformat această regiune barbară în *Dacia felix*, în cea mai bogată provincie a Imperiului roman.

Și limba latină, creând o altă limbă, pe cea română, a ajutat pe locuitorii Daciei să se exprime în mod corect, cu alte cuvinte să-și piardă „bălbăiala” lor de barbari.

Ei bine: după cum legiunile romane le-au încorporat în civilizația europeană, geniul creator al poporului român a încorporat în cultura europeană un nou pesagiu și noi experiențe spirituale.

Printr-o poemă a lui Eminescu, *Rugăciunea unui Dac*, sensibilitatea latină e îmbogățită cu o viziune a vieții care nu se aseamănă cu a nici unuia din poezii pesimiști ai Europei.

Capodopera sa *Luceafărul* poate fi considerată ca una din cele mai frumoase poeme din literatura universală și metafizica ei, amplitudinea cosmică în care se

desfășoară drama lui Hyperion, frumusețea ciudată, s-ar putea spune, liturgică a versurilor sale, sunt tot atâtea adausuri la universul mental al latinității. Această „geografie barbară” care era Dacia pentru cei dintâi Romani a creat o experiență personală a vieții, un *Weltanschauung* specific, o caracteristică în fața Cosmosului și a lui Dumnezeu.

Prin câteva magnifice poeme ale lui Mihai Eminescu – de exemplu *Melancolie*, *Mortua est*, *Scrisoarea întâi*, *Doina*, *Glossă*, – o lume întreagă, până atunci necunoscută, intră în patrimoniul comun al omenirii.

O dulce resemnare față de devenirea universală, o melancolică dorință de reintegrare în Cosmos, de a reface unitatea primordială (când individul era încă încorporat în Tot), un sentiment de singurătate metafizică și în mod special inefabilul dor românesc sunt atâtea sporiri ale repertoriului spiritual latin.

Pesimismul lui Eminescu își are originea într-o viziune tragică a existenței, dar această viziune e sobră, demnă, virilă și se recunoaște într-înșea resemnarea calmă a dacilor și disprețul lor pentru moarte și pentru suferințele fizice.

Geniul latin se îmbogățește prin creația poetică a lui Eminescu întocmai cum s-a îmbogățit prin creațiunile lui Camões.

Sunt de ajuns aceste două exemple pentru a ne convinge că „geniul latin” departe de a se repeta la nesfârșit în creații stereotipice, sau cel puțin făcând parte din aceeași familie spirituală, posedă dimpotrivă o prodigioasă capacitate de reînnoire, transformând, fără încetare, materiile brute în valori spirituale, absorbind fără odihnă „noi geografii” și noi universuri spirituale.

Universul mental al latinității e un *expanding Universe*; niciodată nu e același, nu se odihnește niciodată.

Numai acci care ignorează bogăția și varietatea creațiilor latine pot crede în sterilitatea geniului său. Numai cine judecă geniul latin numai după anumiți scriitori francezi și reduce latinitatea la binomul Racine – Paul Valéry poate crede în sleirea posibilităților latine de creație.

Dimpotrivă, prezența unui Unamuno, a unui Rebreanu, a unui Italo Svevo etc. – pentru a vorbi numai de câțiva prozatori contemporani – confirmă vigoarea, varietatea, înălțimea creației latine recente. Într-adevăr, numele pe care le-am citat mai sus constituie, în interiorul aceleiași familii, trei varietăți cu totul deosebite.

Dar e limpede că pentru a ne putea da seama de adevărata structură a geniului latin și pentru a-i înțelege bine misiunea, e necesar să renunțăm la comoditățile noastre mentale și să ne gândim de-a dreptul la realități, lăsând la o parte formulele consacrate și cuvintele fără înțeles.

A gândi asupra realităților implică o cunoaștere directă a lucrurilor, – cunoaștere care, din nefericire, nu e posedată decât de puțini dintre noi.

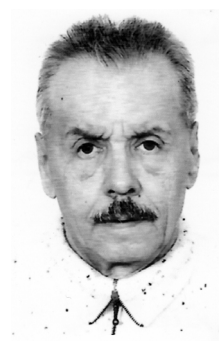
Suntem sclavii modelelor venite din afară; suntem clienții ascultători ai librăriilor franceze, unde nu se găsec scriitori portughezi, români, italieni sau spanioli. Și din pricina acestei ignoranțe – care se datorează numai facilității noastre de a cunoaște lumea prin mijlocirea unei limbi sau a două – noi, latinii, suferim astăzi de un complex de inferioritate.

Fiecare dintre noi se simte sărăcit; dar de această sărăcie suntem noi singuri vinovați, căci nimeni nu ne împiedică să învățăm alte limbi romanice, să cunoaștem alte specii spirituale latine.

Căci „geniul latin” continuă să creeze și să lărgescă universul mental al omenirii. Astăzi ca și altădată, sunt adevărate versurile poetului român Vasile Alecsandri:

„Latina gintă e regină
În ale lumii ginte mari”.

(„Vremea”, an XVI (1943), mai 9,
nr. 697, p. 8-10)

Corneliu Șerban

Cât de singuri

Cine-aduse pacea înserării, cine ?
Clipele în picuri umbra-ncet și-o curg
și-aș dori, desigur, să împart cu tine
liniștea acestui aburit amurg.

Ești departe, însă... Eu, la fel, departe...
De aceea, timpul trist coboară-n noi:
dragostea ne-adună, zarea ne desparte –
Cât de singuri suntem fără amândoi !

Joacă

„Închide ochii,
te rog,
închide ochii !”
– îi cere, nepotul, bunicului.

Iar acesta,
luând, se vede,
prea în serios jocul,
o face
pentru totdeauna.

Sufletoscopie

Misterioasă clepsidră, lăuntric oracol,
răspunde-ntrebării cu ultim ecou:
„O taină stelară curând se dezleagă
și clipa din urmă e-aproape, aproape...”

Totul va decurge apoi cât se poate de repede,
într-un odihnitor anonim.
Nimeni nu va rosti un discurs,
împănăt cu discutabile elogii
și inutile regrete.
Nu vor fi nici bocete,
nici aplauze.
(Stranie, grotească alăturare, de altfel !)

Despre erori și păcate
doar tu și eventual Cel de Sus
puteți ști cu adevărat.
Și în multe privințe nici tu, nici chiar tu,
nu te-ai cunoscut pe de-a-ntregul.
Iar despre Fericire și Dragoste,
despre alte trăiri, strict personale,
oricum nu va fi cazul
să se aducă vorba măcar.
Deci, atât. Doar atât:
o austeră, cuviincioasă tăcere.

Un sentiment de mulțumire
ți se poate îngădui:
Pe căile aspre ale Destinului,
ți-ai purtat crucea până la capăt.

Schimbare la chip

Intru-n codru dimineața:
sunt copil și-mi râde fața
Caut, mă amăgesc, amân –
Pe-nserate, ies bătrân.

Elena Căpățână

Pomenire

Am prins cireșe la urechi,
în loc de căști,
și am ascultat
murmurul
celor pe care îi port
doar în inimă.
Am sărutat bobul de grâu
și pâinea împletită
cu dragoste.
Am aprins
un pai de lumânare,
cu mirosul albinei lucrătoare
și am simțit
gustul nectarului
în sufletul meu.
Binecuvântate,
toate s-au împletit
într-un abur,
are se disipa,
câte un strop,
mângâindu-i pe cei pomeniți.

Tristețe

Ce poate fi mai trist
decât să crezi
că îți găsești libertatea
împușcând pe cei care
sunt altfel decât tine ?
Ce poate fi mai trist
decât să crezi
că poți fi făcător de pace
înarmându-te ?
Ce poate fi mai trist
decât să crezi
că frica de Dumnezeu
te apropie de El,
când El este iubire ?
Ce poate fi mai trist
decât să ai ochi,
să te uiți împrejur
și să vezi
doar ce este urât ?

Este măreț

Să fii ca o lumânare
din ceara albinelor
este măreț
doar atunci când este aprinsă.
Chiar dacă se topește în timp,
lumina ei rămâne vie în suflet
și-ți luminează Calea,
dezvăluindu-ți Adevărul
care te eliberează
și trăiești Viața,
ținându-L strâns de mână
sau lăsându-L să fie
în inima ta.

Nicolae Peneș

Bătea un om la poarta ta

Între pământ și cer, cândva
Bătea un om la poarta ta
Cădeau ninsori în părul tău
Tu mi-ai deschis – nu-mi pare rău
Și-atunci, și-acum m-am întrebat
Din ce țărâm îndepărtat
Veneai cu Soarele-n priviri
Torcând atâtea amintiri...
Din anii grei ce te-au marcat
Și frumusețea ți-au furat !
Dar nu ești tu să cazi la greu
Cu tine este Dumnezeu
Și mai frumoasă te făcu
Cândva demult ca și acu !

Deși sunt muritor nu zeu

Cine sunt eu ? Cine ești tu ?
De multe ori m-am întrebat
Și iată ce răspuns mi-am dat:
Unul pe ducă, altul sus !
Cel ce-i pe ducă, în pustiu
Aduce ploile târziu
Iar celălalt un om curat
De bunul Dumnezeu lăsat
Să fie rază de lumină
Aici între noroi și tină !
Pământul meu, cu buza arsă
Doar el lumina-și mai revarsă
Și-n bunătatea-i mă cuprinde
Spre mine mâinile-și întinde
Speranța-n mine o aprinde
Să nu mă las învins la greu
Deși sunt muritor nu zeu !

Tu nu mă crede prea târziu

Tu nu mă crede prea târziu
Un biet îndrăgostit puriu
Prin versul meu ai să trăiești
Și azi și mâine și mereu
Așa cum vrut-a Dumnezeu.
Doar El mi-a zis, să scrii așa,
Cum n-a văzut-o nimenca !
O stea din cerul Meu de nori
Cum rar se vede uneori.
E sâmbure din vița Mea
Și-a plâns pentru credința sa.
Au alungat-o în pustiu...
Venind spre Mine, mai târziu.
În gândul ei e fapta Mea
Cinstește-o spre cinstirea ta
Prin ea te vei purifica
Și tot ce-i rău vei alunga
Prin vorba și prin fapta ta !
Amin !

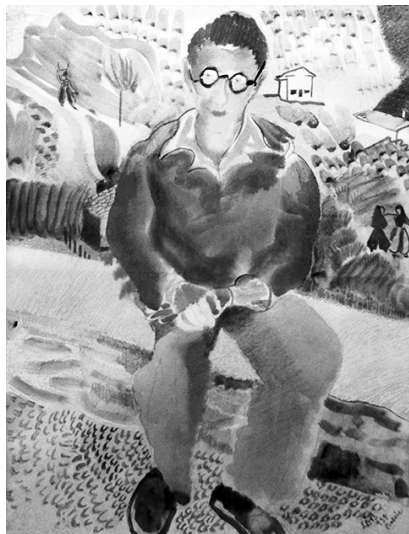
Dalia Bialcowski

Trecând prin iarnă cu soarele-n paletă

Apariție nu mai puțin surprinzătoare decât sprintul primăverii în ianuarie, lună care i-a și deschis ușa vieții în 1895, artista, cunoscută potrivit acronimului-semnătură: *LDB*, e reamintită în deplina sa complexitate pe simezele Muzeului Colecțiilor de Artă. Ineditul exponatelor devoalează - *Partea nevăzută a colecției Lucia Dem. Bălăcescu*, încă din toamna anului trecut și până la 26 martie 2023.

Deși, curând după încetarea parcursului biografic al plasticienei, curmat la 5 noiembrie 1979, două săli ale instituției conturează într-o expunere permanentă stilistica creației sale, numai o parte din fondul ce depășește 300 de lucrări a trecut pragul depozitelor. De această dată însă, sunt exemplificate momentele defnitorii ale operei sale, punctate de incursiuni fotografice, corespondență și documente menite să înnoade firul creației în cercul existenței. Un demers care are darul mai degrabă de a incita.

Poate părea greu de crezut că acea figură exotice de neuitat, plină de culoare în descrierea criticului de artă Petre Oprea, cu ochi *iscoditori* și *strălucind ca diamantele* e persoana minionă, purtând de la 3 ani o suferință a sistemului osos sau că tânăra pe care Mircea Berindei o întâlnea *pretutindeni* în peisajul Balcicului, precedată de vocea zglobie, *înarmată cu șevaletul, cu scaunelul pliant și cu pânzele, însoțită de câțiva confrăți, șchiopătând, vorbind tare, vorbind mereu...* să fie totuna cu pacienta atâtor sanatorii. Optimistă, va transforma tratamentele în călătorii de studii, rezultând peisaje și crochiuri ale personalului.

Lucia Dem. Bălăcescu, Harry Brauner la Balcic

Născută în București, va rămâne o cetățeană de-a lungul întregii creații. Fiică a comandorului Petre Demetriade (întemeietorul Flotei de Dunăre, părinte adorat și prea devreme răpus de boală), va reveni mereu asupra temei portului la momente festive, unde va încadra și portretul părintelui (*Serbări marinărești la Tulcea, 1971*). Singura copilă a pianistei Maria Severeanu, va trăi în cultul pentru artă al familiei care a lăsat moștenire capitalei actualului muzeu ce poartă numele donatorului său: George Severeanu (1879-1939), doctor radiolog, colecționar și întâiul director al Muzeului Municipiului București în 1931. Interzisă pentru neconformitate ideologică se va refugia în ilustrație de carte

(*Decameronul lui Boccaccio, 1950-53*) după experiența dobândită la Contemporanul sau la volumele lui Ion Minulescu (*Corigent la limba română, 1928*), Tudor Arghezi (*Cartea cu jucării, 1931*) sau Radu Tudoran (*Un port, 1942*) cu linia sa fluidă, desenul versatil și infnitele experimente și melanjuri tehnice de tuș, cărbune, culori de apă, pastel sau creioane cerate.

Cea mai timpurie lucrare scoasă la iveală, *Mama artistei* (1913), punct de pornire către o viziune plastică nebănuită la cel moment, ulei realizat în țară conform îndrumărilor pictorului Fritz Gilsli, primite în particular, la vremea studiilor din Elveția, un portret tributar rigorii de factură clasică, decupat pe fond întunecat e interesant însă prin faptul că dezvoltă pe lângă îndemănare, capacitatea de a pătrunde dincolo de aparențe cu o gingășie pe care ulterior pictorița o va ascunde sub valul de umor. Un alt martor al începuturilor, pictat în ulei, *Studiul de nud* (1916), atestă mai degrabă decât acumulările dobândite la Școala Națională de Belle-Arte, ecouri ale paletei rafinate și dezinvolturii proprii lui Eustațiu Stoenscu, dar se disting discret primele note individuale, forța și tempoul vivace al lucrului, plăcerea dinamicii, franchețea și expresivitatea lapidară. Ajunsă la Paris în 1919, frecventează Academia Julian, păstrând în limbaj viguroasa linie demarcatoare, amprentă ce-l identifică pe Ghe. Petrașcu între mentorii săi: Academia Ranson, unde întâlnirea cu Maurice Denis îi va marca definitiv creația prin abordarea pe care o propunea în fața modelului: a studia, a înțelege, apoi a recompune din imaginație; Academia Cubistă și Académie Moderne condusă de fovisti.

Chiar de la primele expoziții organizate în țară răzbate atașamentul artistei pentru curentele moderne, dovadă și participarea sa la Salonul Independenților (Paris, 1920). Din programul cubist sau constructivist, revelat în naturi statice sau compoziții cu paletă sobră, va păstra doar libertatea de a

reține și asocia unghiurile și perspectivele ce o interesează. *Fovismul* și călătoriile în spații solare îi vor intensifica culoarea, iar *Primitivismul* european îi va inspira personajele amplasate în perspective raportate la dimensiunea emoțională și simplificări învecinate cu arta naivă. Tot acest ansamblu de elemente, balansând între umorul caricatural și expresionism, artista a reușit să le conjuge într-o formulare coerentă și unică, subordonate seducției compoziționale, întotdeauna dinamică și spectaculoasă.

De la pastelul pe pânză de mare rafinament *Doamna și pictorul său* (1928) premiat la Salonul Oficial până la cunoscuta serie lucrată predominant în guașă *Ieri și Azi* sau ciclul *Voluptăți bucureștene*, cu subtext ironic și moral, exprimarea artistei a căpătat eleganța maximei simplificări. A știut să apeleze la alegoria istorică ori la ironie atunci când se cereau teme impuse, a transformat peisajul în personaj sau a folosit subiectul ca pretext de cercetare plastică.

Ultima lucrare inventariată a Luciei Dem. Bălăcescu datează chiar din penultimul an al vieții, ceea ce pare confirmarea palpabilă a cuvintelor sale: *Ce eroare, să crezi că te poți bizui numai pe talent, pe oarecare ușurință! Îți trebuie o încăpățănare drăcească și o voință fără preget.*

Lucia Dem. Bălăcescu, Serbări marinărești la Tulcea

Radu Adrian

Sculptura în piatră

File de istorie (II)

Urmare din numărul trecut

Una din principalele preocupări ale arheologilor este localizarea primelor civilizații. Recentele cercetări susțin ideea că leagănul seminției, de unde-și încep hominizii marea expansiune terestră, ar fi zona centrală a continentului african. Foarte posibil. Dar tot prin probe arheologice se dovedește că o lungă perioadă de timp, toate s-au dezvoltat paralel, fără ca vreuna s-o ia înaintea alteia. Și că uneltele făcute din piatră au condiționat existența și evoluția unitară a societății, în toate zonele Terrei. Așadar tehnicitatea în sine reprezintă dovada cea mai grăitoare pentru stadiul civilizației din acele timpuri. Unealta și gândirea își condiționează reciproc formele. Prin nimic nu se poate dovedi că oamenii care au ridicat minihire, dolmene, sau coloșii din Insula Paștelui, trăiau neapărat în orașe concepute după standarde grecești sau romane. Druzii celților nu ne-au lăsat urme prin care să înțelegem că au dezvoltat o arhitectură urbană folosind materia dură a rocilor. Dar știm cu certitudine că au dirijat foarte bine construcțiile din piatră pe segmentul simbolic al religiei pe care o slujeau, punând la bătaie eforturi la fel de mari. Și lucrările rămase de la ei ne fac astăzi dovada unei civilizații foarte dezvoltate, imposibil de contestat. Cunoșteau bine cioplitul pietrei și chiar selectarea rocilor după coeficientul de duritate, dar nu le foloseau pentru construirea unor orașe dotate cu temple, băi termale, palate, forumuri, arce de triumf sau teatre în care-și jucau viața gladiatorii.

Cert este că pretutindeni, încă din perioada neolitică, oamenii stăpâneau bine cioplitul și prelucrarea pietrei în scopul realizării unor construcții, indiferent de natura acestora.

O civilizație care a luat naștere complet izolată și poate fi considerată una din cele mai mărețe și interesante, este cea a Chinei. Cultura și istoria ei s-au păstrat în aceeași formă din antichitate până astăzi. Și una din caracteristicile ei constă în faptul că s-a format independent de civilizațiile Indului, Mesopotamiei, sau a Egiptului. Chiar dacă pentru acea perioadă nu se pune problema izolării prin Marele Zid Chinezesc. De ultimele două state o separau imensele distanțe, iar de India, masivul muntos Himalaia. De aceea sunt foarte interesante pentru cercetători, atât asemănările, cât și deosebirile între aceste state.

În China, în aceeași perioadă când pe malul Nilului se practica agricultura, pe valea fluviului Yangtze se cultiva orez. De asemenea, pe Fluviul Galben, în jurul anului 6.000 î.Hr. se sădea mei și se creșteau porci. În timpul celei mai vechi civilizații de aici, numită Longshan, se trăia în bordeie și colibe din stof. Existau uneltele din piatră și o ceramică foarte avansată față de alte zone. Se pare că avem de-a face cu prima populație sedentarizată cu totul prin specializarea în agricultură și creșterea animalelor. Se foloseau sistemele de irigare și canale prin care se evacua apele reziduale sau surplusul de ploaie din localități. Structura socială, foarte bine pusă la punct, includea conducători, nobili, oameni de rând și sclavi. Ei bine, în toată zona nu se folosea piatra în construcțiile edilitare, nici măcar în capitala statului, care în acea perioadă era la Anyang. Dacă europenii sunt obișnuiți să judece o civilizație numai după cantitatea și felul construcțiilor din piatră, în China lucrurile se petrec cu totul altfel. Casele se făceau numai din lemn. Rareori, doar în cazul unor clădiri mai mari, se observă că erau amplasate pe platforme din dale de piatră. Se cunoștea deci bine și prelucrarea pietrei, după cum vedem și la mormintele lor, dar civilizația Chinei nu este definită de acest meșteșug. Prin ceramica utilitară din porțelan fin, sculptura miniaturală de un neegalat rafinament stilistic, vasele din bronz de calitate, dar mai ales scrierea prin care-și consemnează de milenii gândirea, chinezii dovedesc că depășeau cu mult știința, filozofia și măiestria artistică a altor civilizații antice.

Egiptul antic a folosit cel mai mult, în lucrări, piatra. Aici, pe malul Nilului, s-a decis pentru prima dată utilizarea pietrei ca principal element de zidărie. Dar până la crearea piramidei lui Keops, care de aproximativ 46 de secole deține recordul absolut al construcțiilor făcute în totalitate din piatră, tehnica prin care omul și-a perfecționat cioplitul și modelatul rocilor dure, a avut de parcurs mai multe zeci de milenii.

Prelucrarea pietrei este dirijată în primul rând de specificul materiei sale. Înțelegem prin asta duritatea și forma cristalizării. În funcție de structura rocii, încă din cele mai vechi timpuri, omul și-a confecționat sculele cu care să-i poată transforma și modela forma.

Urmare în numărul viitor

Don Coja

Seniorii literaturii noastre

„Nu este suficient să scrii texte valoroase, trebuie să te preocupe și soarta lor” (II)

Urmare din numărul trecut

F.P.: Dacă nu aveți nimic împotriva, vom încerca să facem loc în revista noastră discursului domniei voastre pe care Monica Lovinescu l-a trecut cu vederea. Ați fost atât de critic înainte de 1990, iar după 1990 ați fost printre cei mai aprigi apărători ai lui Ceaușescu! Ne-am mirat cu toții!

I.C.: Eu am fost critic cu regimul din țară până prin 1984, când am ieșit prima oară în Occident și am văzut că lucrurile scârțâie și pe acolo! La un moment dat Mihai Ungheanu m-a invitat să scriu un text la ziua aniversară a lui Nicolae Ceaușescu. I-am răspuns cam așa: Domnule Mihai, eu am să scriu un text de laudă pentru Nicolae Ceaușescu atunci când toți cei care îl laudă azi îl vor înjura!... Așa mi-a venit să zic și am zis-o. Apoi, după 22 decembrie, prin ianuarie, am fost primul care am scris un text pozitiv despre răposatul! Și au urmat și altele. Încă nu am scris textul cu reproșurile pe care i le-aș aduce marelui Ceaușescu! Sper s-o fac cât mai curând! A făcut mari greșeli bietul Ceaușescu, nu i se pot trece cu vederea! Are merite destule, e timpul unei analize lucide, critice!

F.P.: O constantă a textelor dumneavoastră politice este orientarea naționalistă. De unde vi se trage această atitudine?

I.C.: Din familie, în primul rând, unde am fost crescut într-o atmosferă naționalistă, aș numi-o țărănească. Maică-mea mi-a insuflat mândria că părinții mei sunt țărani și români! Toți patru bunici ai mei veniseră în Dobrogea din Ardeal, maică-mea din Rășinari! Ceilalți bunici din Bran și Săcele! Am crescut într-un oraș cosmopolit, Constanța, multiethnic, unde ardelenii, mocanii veniți din Ardeal, țineau la stirpea lor și o afirmau cu seninătate și mândrie! Mocanii au făcut parte din ceea ce aș numi aristocrația țărănească! Nu se încuscreau decât între ei!... Educația mea naționalistă s-a completat prin legătura strânsă cu Petre Țuțea! Petre Țuțea, legionar, și Alexandru Graur, comunist ilegalist, au fost mentorii mei spirituali. Ultimul articol publicat înainte de decembrie 1989 s-a intitulat *Sunt naționalist*. Același titlu l-a avut și primul meu text publicat în 1990, în revista „Veghea” scoasă de Marcel Petrișor! Lumea mocanilor răzbate în trilogia *Șeitanii*, romanul despre care Marcel Petrișor mi-a declarat că este perechea lui *Război și Pace* din literatura română! Eu aș zice că este peste! Cine nu mă crede să citească romanul!... Aș profita de ocazie pentru a face o distincție necesară între *patriotism* și *naționalism*. Să fii patriot este o obligație trecută în legile fiecărei țări, care îți cere să mergi la război și să-ți aperi patria cu prețul vieții, dacă este nevoie! Să fii naționalist este o vocație, nimeni nu-ți poate pretinde să fii naționalist, naționalistul fiind o persoană care își *dedică*, repetă *dedică întreaga viață* în serviciul neamului, în apărarea „nevoilor și a sărăciei” noastre funciare!

F.P.: Mai există patriotism la tinerii de azi?

I.C.: Există mulți naționaliști printre tinerii pe care eu îi cunosc! Sunt mulți tineri care își descoperă vâna naționalistă când ajung să trăiască în străinătate și au ocazia să constate că valorile culturii și mentalității românești sunt deseori superioare celor oferite de occidentul de azi! Cunoașteți vorba „românul nu pier”! E o vorbă cumplită! Încamnă că de nenumărate ori am fost în cumpănă cu pieirea, dar ne-a salvat! Cine ne-a salvat? Ce ne-a salvat? Ne-a salvat naționalismul nostru, viu la toate nivelurile societății românești! Chiar și printre politicieni! Răbdăm cât răbdăm, dar când cuțitul ajunge la os... În legătură cu activismul meu politic (în să subliniez ideea principală care m-a preocupat: *anti-românismul*! Există mult anti-românism în lume, în lumea vecinilor și prietenilor declarați. Așa cum evreii își fac o preocupare constantă din combaterea antisemitismului, la fel și clasa noastră politică trebuie să fie preocupată de combaterea anti-românismului! Există persoane care ies la pensie după ce o viață întreagă numai asta au făcut: au imaginat și au pus în execuție strategii anti-românești! În DEX cuvântul *anti-românism* a intrat abia după 1990...

F.P.: O întrebare pe care mulți cititori și-au pus-o: Cine este Marele Manipulator! Ați scris o carte *Marele manipulator și asasinarea lui Iorga, Ceaușescu, Culianu...*

I.C.: O carte care a fost piratată în SUA și în Țară. Nu m-a deranjat, dimpotrivă! Am adunat informații, multe

inedite, despre cele trei asasinat, și am respins mai întâi versiunea oficială a evenimentelor. Nu legionarii l-au ucis pe Iorga, nu românii l-au condamnat la moarte și executat pe Ceaușescu! Iar Culianu se pare că a fost victima propriei sale curiozități: a vrut să afle cine este Marele Manipulator! Scris cu majusculă! S-a apropiat prea mult de răsuns!

F.P.: În *Dicționarul general al literaturii române*, în articolul care vă este dedicat găsim următoarea apreciere: „După 1990 Coja se specializează într-o eseistică naționalistă, conspiraționistă, negaționistă, practicând dezordonat fabulația în marginea zvonisticii alarmiste.”

I.C.: Dacă este Dicționarul scos de Eugen Simion, trebuie să vă spun că marele cărturar m-a invitat să scriu cu însumi articolul despre opera și personalitatea lui... Ion Coja! N-am făcut-o, dar nici nu am citit ce au scris alții despre mine! Am greșit! Cât privește literatura mea negaționistă, da, am negat multe! Am negat, adică am combătut literatura șablonardă despre legionari, teza holocaustului din Transnistria, minciunile puse în circulație pe seama lui Nicolae Ceaușescu! Am făcut-o numai cu probe și documente de prima mână ca însemnătate! La fel cum am negat/combătut și excese dăcizante, dacă le pot numi așa!

F.P.: Să ne întoarcem la literatură! A fost o surpriză și romanul dumneavoastră *Carnaval la Constanța*. O carte complexă, pune multe întrebări cititorului! A fost bine primită de critică.

I.C.: Da, marele Nae Manolescu i-a făcut o recenzie ditirambică. M-am simțit obligat să-l invit la Athenee Pallace, am petrecut câteva ceasuri plăcute, până când Manolescu mi-a pus în față problema: nu mai puteam continua să evoluez de capul meu, m-am maturizat și yenise timpul să intru și eu într-o grupare, într-o echipă! Într-o gașcă literară! Mi-a oferit să intru în „echipa” sa. Eu m-am făcut că nu pricep și am adus vorba de Eugen Barbu și plagiatul său. Am avut păreri diferite. N-am căzut la pace și de atunci Manolescu nu a mai pomenit de mine în niciun text al domniei sale! În schimb eu l-am pomenit destul de des, critic, sancționând derapajele sale de toate felurile! Mai ales ca președinte la Uniunea Scriitorilor! Manolescu nu este scriitor. Este critic literar. Ceea ce este cu totul altceva! Să fii critic literar și să te strofoci să fii președinte peste toți scriitorii este vecin cu impostura! Nu pot să mă abțin și să nu mă mir, aici și acum, de lipsa de gust literar a lui Manolescu față de poezia lui Radu Gyr! Este unul dintre marii noștri poeți! Radu Gyr a avut curajul să scrie un fel de continuare a *Mioriței*, într-o baladă de un nivel literar, poetic, fără cusur! Bașca destinul său de om, de luptător pentru o idee generoasă! E ceva în neregulă cu Nae al nostru, pe cine a găsit el să nedreptățească! Pe un martir! L-am taxat și pentru atitudinea sa față de scriitorii basarabeni! O mare deziluzie omul Manolescu, nu numai criticul! Iar ca scriitor nu există! E grav de tot!

F.P.: Nu poate lipsi din portretul dumneavoastră profesorul și lingvistul Ion Coja! Cum se împacă cu literatul?

I.C.: Conform tradiției! Marii noștri lingviști au fost și scriitorii importanți: Hasdeu, bunăoară, dar și Ovid Densusianu, Dimitrie Caracostea, Sextil Pușcariu. L-am auzit pe Boris Cazacu decretând: Ion Coja este cel mai important scriitor dintre lingviști și cel mai important lingvist dintre scriitorii!... Avea haz basarabeanul!... Mare lingvist a fost și Eminescu. În manuscrisele sale, de pildă, găsim semnalată o regulă de morfologie a limbii române pe care nici până azi gramaticile noastre, inclusiv cele academice, nu au menționat-o! Are observații de teorie și filosofie a limbii care așteaptă să fie adăncite! Opoziția literatură-lingvistică pe baza căreia funcționează învățământul nostru filologic este o mare prostie! Ca lingvist am câteva cărți importante, dintre care cea mai ciudată este *UNU în limba română*. Despre cuvântul UNU numai în limba română se pot scrie câteva sute de pagini, cum am făcut eu! Nu este meritul meu, ci al limbii române! Limba română are mai multe particularități care îi dau un specific fără egal! Avem mare noroc că ne-am născut „întru limba română”, după expresia folosită de mitropolitul Varlaam! „Născuți întru limba română!” O vorbă

memorabilă, care ar trebui să circule în conștiința românilor!

F.P.: V-a plăcut să fiți la catedră? Ce ați predat?

I.C.: Am predat teoria limbii, lingvistică generală. Dar cred că materia pe care am predat-o se poate numi cel mai bine... Ion Coja! Călinescu a predat istoria literaturii române? Aceeași materie se zice că a predat-o și Paul Cornea sau Ion Vitner!... E un fals! George Călinescu a predat o materie care se numește George Călinescu! Iar Paul Cornea a predat o materie care se poate numi cel mai bine Paul Cornea! Două materii total diferite!... Eu plecam de acasă și până intram în sala de curs nu știam exact despre ce le voi vorbi studenților. Mă lăsam la voia inspirației! Ca să-ți dau un exemplu: la un curs, o studentă întârziată a ciocănit la ușă ca să intre în amfiteatru. Am poftit-o, i-am explicat de ce nu era cazul să bată la ușă și le-am pus tuturor întrebarea de ce la Roma antică obiceiul era să bați în ușă când ieșai din casă! Nu când intrai! Informația apare într-o poezie a lui Horatius și pornind de aici subiectul cursului a devenit altul! Nu mă gândisem nicio clipă înainte de a intra în amfiteatrul Odobescu... Am îmbogățit teoria limbii cu idei noi, dar din păcate nu am știut să-mi vând marfa. Am avut parte și de obstrucția unor colegi de generație, deși seniorii lingvisticii, Alexandru Graur sau Alexandru Rosetti, Grigore Brâncuș, m-au apreciat corect, m-au susținut la greu! Noroc acum cu internetul, unde am putut publica nestingherit! Ar trebui să insist, cât mai am zile de la Cel de sus! Mă mai laud în mod deosebit și cu *Transilvania Invincibile argumentum*. O carte exemplară! Și mă mai laud cu cărțile altora pentru care eu am făcut tot ce am putut ca să vadă lumina tiparului! Cum ar fi lucrarea lui Dumitru Mărtinaș despre originea ceangăilor, a catolicilor din Moldova! Știi ce am pățit după publicarea acelei lucrări?! Cartea a fost publicată imediat în italiană, la o editură a Vaticanului, iar subsemnatul a fost primit în audiență la Papa Ioan Paul al II-lea! Eh?

F.P.: Mi-aduc aminte ce vâlvă a fost cu fotografiile de la audiență! Ce ați vorbit cu Papa?

I.C.: I-am spus cam așa: „Sfinte Părinte, eu sunt un ortodox din România. Trebuie să știți că toți românii vă iubesc și vă așteaptă în România!” Eu așadar l-am invitat primul pe Papă în România, în noiembrie 1987!... Când am venit în țară, am primit un telefon de la marele Edgar Papu. Era printre cei mai erudiți oameni de pe planetă. Mi-a zis cam așa: „Domnule Ion Coja, să nu vă mirați că ați fost primit așa de bine la Vatican. După știința mea Papa Ioan Paul se trage dintr-un sat de moldoveni care au migrat în Polonia de răul tătarilor!” I-am confirmat și eu, numele papei se pronunță Voicila! Nume pur românesc!... Cu ce să mă mai laud?!

F.P.: Cu cele nefăcute! V-au rămas proiecte abandonate?

I.C.: Grea întrebare! Seamănă cu ceasurile de insomnie când te pomenești făcând inventarul iubirilor ratate, nefinalizate, neîmpărțite! Un inventar duceros și duos, în același timp, odată cu trecerea anilor! Inventarul neputințelor sau al nenorocului... Cel mai mult regret proiectul unui dicționar ecologic al limbii române. Un dicționar al cuvintelor pe cale de dispariție, dar care ar merita să fie salvate, repuse în circulație. Am pus pe site primele pagini! Până la litera C...

F.P.: Puteți da câteva exemple de cuvinte ce trebuie salvate?

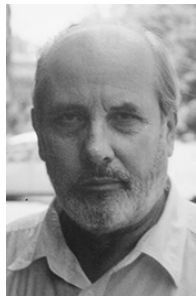
I.C.: Știu eu? A adăsta, să zicem. A se aburca, *aprinjoare*, *cocon*, *cumpăt*... Regret, de asemenea, intenția nefinalizată de a scrie volumul patru al *Șeitanilor*. Dacă mă mai îngăduie bunul Dumnezeu vreun an, doi, s-ar putea să-l scriu. Volumul trei al trilogiei se încheia cu ziua de 21 decembrie 1989. Volumul patru ar fi despre ce a urmat. Marea dramă prin care trecem și azi!

F.P.: Una peste alta, sunteți optimist cu privire la ce ne așteaptă?

I.C.: În viitorul apropiat va fi aceeași mizerie de azi! Dar pe termen lung ne vom redresa și vom fi iarăși în fruntea lumii! Așa cum am fost pe vremea lui Ion Antonescu, a lui Nicolae Ceaușescu! Nu glumesc!

F.P.: Doamne, ajută!

Dialog consemnat de Florentin Popescu

Don Haines

Ion Heliade Rădulescu

(6 ianuarie 1802, Târgoviște-27 aprilie 1872, București), poet, prozator, critic literar, filolog, lingvist, istoric, ziarist, traducător, filozof, diplomat, tipograf, editor, om politic, membru fondator al Academiei Române și primul său președinte, cea mai importantă personalitate din cultura română prepașoptistă, personalitate marcantă a Revoluției de la 1848 în Țara Românească, reper important în dezvoltarea literaturii în limba română, întemeietor al presei din Țara Românească.

Ion Heliade Rădulescu este un constructor. Îndemnul său adresat tinerilor scriitori este emblematic pentru generația care a contribuit decisiv la dezvoltarea modernă a literaturii române: "Nu e vremea de critică, copii, e vremea de scris. Și scrieți cât veți putea și cum veți putea, dar nu cu răutate, faceți, iar nu stricați, că nația primește și binecuvântează pe cel ce face și blestemă pe cel ce strică. Scriți cu inima curată și începeți să lucrați și săvârșiți în Domnul și Domnul va binecuvânta ostenele voastre și neamul va cinste viața și purtarea voastră, și viitorimea va pomeni numele voastre și voi veți fi fericiți, pentru că veți avea pacea în inimă". (Asupra traducției din Omer, 1837).

Hasdeu l-a numit "părinte al literaturii române", iar G. Călinescu - "Personalitatea cea mai mare a literaturii române îndată după Dimitrie Cantemir".

În 1815, urmează Școala grecească de la Academia Domnească de la Schitu Măgureanu. În 1818, se transferă la Școala românească de ingineri hotarnici de la Colegiul "Sfântul Sava", deschisă de Gheorghe Lazăr, căruia îi va continua opera. (Între 1820-1829).

În 1827, înființează (împreună cu Dinicu Golescu) "Societatea literară", care promova ideile iluministe, răspândirea școlii românești prin înființarea de școli românești în fiecare județ și școli primare la sate, înființarea unui Colegiu la Craiova, înființarea unui teatru național, publicarea de gazete în limba română, de traduceri și de opere originale. Societatea literară avea un caracter politic secret, cu scopul luptei pentru progres în Țara Românească.

În 1828, apare la Sibiu **Gramatica românească** de D.I.

Eliad, în care Heliade se definește ca un reformator în domeniul limbii, susține simplificarea alfabetului chirilic, fonetismul ortografic, împrumutarea neologismelor din latină și limbile romanice, militează pentru unificarea limbii române literare.

Heliade este fondatorul primului ziar apărut în Țara Românească, **Curierul românesc**, apărut la București la 8/20 aprilie 1829, prima gazetă în limba română din Principate. Publicația a apărut până în 19 aprilie 1848 și în 1859. Prin **Curierul românesc**, Ion Heliade Rădulescu a pus bazele presei românești, fiind prima gazetă românească cu periodicitate constantă și cu apariție îndelungată.

Primul număr al ziarului începe cu **Istoria pe scurt a gazetei**, prin care se reia ideea din **Înștiințare**, în care vorbește despre promisiunile gazetărilor: 1) O culegere de cele mai folositoare și interesante lucruri din gazetările Evropii, 2) Însemnări pentru creșterea și sporirea literaturii românești, 3) Înștiințări pentru cele mai folositoare articole ale negoțului etc.

Curierul românesc este o revistă enciclopedică, gazdă a unor probleme de comerț și de politică, de administrație și de învățământ, istorie și geografie, literatură beletristică. În paginile ei și în suplimentele sale literare-**Gazeta Teatrului Național** (1 nov. 1835-1836), **Muzeul Național** (1836-1837) și **Curier de ambe sexe** (iulie 1837-1847), au publicat Mumuleanu, Cârlova, Bolliac, C. Negruzzi, Iancu Văcărescu, Grigore Alexandrescu. Ziarul combate neștiința, obscurantismul, explică fenomenele naturale, recomandă cărți sau face observații critice cu privire la învățământ.

În 1830, Heliade a debutat ca traducător cu volumul **Meditații poetice dintr-ale lui A. de Lamartine**. În 1833, este înființată **Societatea filarmonică**, care avea ca scop să asigure "cultura limbii românești și înaintarea literaturii, întinderea muzicii vocale și instrumentale în Prințipat, formarea unui Teatru Național". Societatea avea și scopuri secrete, care urmăreau unirea, egalitatea, emanciparea țăganilor, votul universal.

La 20 ianuarie 1834, se deschide **Școala de muzică vocală, de declamație și de literatură**, al cărei prim director este Ion Heliade Rădulescu. Școala avea scopul de a pregăti actori profesioniști și a contribui la primele reprezentații în limba română.

În 1836, apare volumul **Culegere din scrierile lui Eliad, de proze și de poezie**.

În 1840, publică lucrarea **Paralelism între limba română și italiană**, în care a susținut în mod exagerat necesitatea neologismelor din limba italiană

Un obiectiv important al programului cultural și literar al lui Ion Heliade Rădulescu îl constituie traducerea. În 1846, el propune planul unei "Bibliotecii universale", menită să înzestreze cultura română cu toate capodoperele literare, istorice, filozofice, ale tuturor timpurilor. În **Curier de ambe sexe**, el publică traduceri din Lamartine, Pușkin, Andre Chénier, G. Sand, Goethe, Al. Dumas, Cervantes, Chateaubriand, Byron, Balzac, Boileau, Moliere, J.J. Rousseau.

În timpul Revoluției de la 1848, este membru activ, participă la redactarea Proclamației de la Islaz, pe care o citește în fața țăranilor, face parte din Guvernul Provizoriu. După înfrângerea Revoluției, pleacă în exil, la Paris și în alte localități (1848-1858), unde editează **Souvenires et impressions d'un proscris** (1849).

Revenit în țară în 1849, scoate gazeta **Curierul român** (1859), care este suspendată după trei numere. În 1860, editează jurnalul politic și literar **Proprietarul român**. În 1866, scoate ziarul **Legalitatea**.

OPERA. Opera lui Ion Heliade Rădulescu este diversă și bogată.

POEZIA. A cultivat meditația cu motive preromantice și romantice, lamartiniene. Celebre sunt **O noapte pe ruinele Târgoviștei** și **Zburătorul**.

PROZA cu conținut satiric și pamfletar: **Domnul Sarsailă autorul, Conu Drăgan și Cuconia Drăgana** Scrieri cu caracter filozofic: **Echilibru între antiteze sau spiritul și materia**, București, 1859-1869

Scrieri lingvistice: **Gramatica românească**, Sibiu, 1828, **Regulile sau gramatica poeziei**, 1839, **Curs întreg de poezie generală**, 3 vol. București, 1867-1870, **Principii de ortografie română**, 1870.

Scrieri istorice: **Prescurtare de Istoria românilor sau Dacia și România**, 1861.

Autorul a intenționat să-și grupeze opera în patru cicluri: **I BIBLICE, II EVANGHELICE, III PATRIA SAU OMUL SOCIAL, IV OMUL INDIVIDUAL**.

În concluzie, Ion Heliade Rădulescu ne apare ca o mare personalitate a epocii sale, epoca renașterii naționale în Muntenia, realizându-se în mai multe domenii ale culturii și literaturii române (presă, învățământ, teatru), impunându-se printr-o creație beletristică romantică, pentru care Eminescu i-a adus un cald elogiu în **Epigonii**.

Viața în fișe de roman

Vasile Szolga

Oprți timpul

Era om de știință. Știa că noțiunile fundamentale ce guvernează lumea sunt: spațiul, timpul și masa. Constată că două din aceste noțiuni sunt reversibile, adică, în spațiu poți să te deplasezi dintr-un punct în altul și să revii în punctul de unde ai pornit. Despre masă se știe că se poate transforma în energie (vezi formula lui Albert Einstein: $E=mc^2$) și noile descoperiri arată că de fapt energia poate fi retransformată în masă. Singura noțiune ireversibilă era timpul, care avea o scurgere într-un singur sens. Se gândi, oare nu se putea inversa și curgerea timpului, sau măcar să fie oprită. Studia asiduu toate cercetările în domeniu. Apelă și la unele documente ale alchimistilor dar totul era în zadar.

Într-o seară de vineri, se afla singur în biroul lui de la universitate. Era liniște în clădire, toți plecaseră acasă. El mai insistă cu niște studii. Își lăsă capul pe birou. Deodată în birou intră un individ care îl salută ceremonios. „Bună seara domnule profesor!”. Individul era un bărbat înalt, frumos, îmbrăcat elegant și cu un zâmbet deschis pe figura lui un pic măslinie. Profesorul uimit de apariție îl întrebă: „Cine ești dumneata și cu ce treburi ești în universitate la ora asta?”. Bărbatul răspunse: „Nu are importanță numele meu. Eu personal însă vă cunosc și cunosc de asemenea cercetările pe care le faceți în privința timpului. Am venit să vă comunic că cercetările dumneavoastră sunt sortite eșecului. Timpul poate fi oprit sau întors numai prin alte mijloace, nu cele științifice. Trebuie să apelați la alte metode care nu au legătură cu știința”. Apoi, spuse ceremonios „la revedere” și dispăru pe ușa biroului. După un moment de uimire, profesorul sări în picioare și deschise ușa să-l oprească pe necunoscut. Dar pe culoarul universității nu era nimeni. Buimac se întoarse la biroul lui și își luă capul în mâini. Stătu așa o vreme după care parcă trezit din somn își spune: „Probabil că am ațipit și mi s-a năzărit această întâlnire”.

Mai stătu un pic la birou dar vorbele străinului nu-i dădeau pace. Se hotărî să plece acasă. Își luă servieta și ziarul cumpărat dimineața și plecă.

A doua zi dimineața, fiind sâmbătă, lenevi în pat și la cafea începu să răsfoiască ziarul de vineri. Când termină de citit ce îl interesa deschise televizorul. După ce ascultă câteva cuvinte înmărmuri. Crainicul anunța programul acelei zile: ziua de vineri.

Despre iluzia dulcelui, cu tandră amărăciune

Pentru că mi-e foarte greu, aproape imposibil să spun „nu”, primesc tot felul de scrieri. Mă întreb adesea de ce au mulți necunoscuți încredere în mine. O fi perioadă de triumf a autorlăcului, însă nici chiar așa, îmi zic. Împachetate cu mai mult sau mai puțin gust, de multe ori în coperti/coperte care ar merita un conținut mai sănătos, iar în ultima vreme și prin mijlocirea poștei electronice, jocurile de-a literatura ale unor oameni cu mult timp liber mă îmbie, asemenea unor bălți mincinoase pe împătimitii de mirajul captării miraculoase, la cercetarea cu bună credință a promisiunii subînțelese. Înarmat cu răbdare, care nu știu de unde apare să-mi păcălească voința, trec la cercetarea ispitei. Deși e limpede, din capul locului de multe ori, că va fi vorba de o risipă a celei mai de preț avuții, timpul, purced cu speranță proaspătă la parcurgerea paginilor. Desigur, nu-mi sunt înșelate toate așteptările, dar în suficiente cazuri se răzbuună pe toată pașnica dorință de a găsi miezul presupus al multor transpirații cu intenții scriitoricești. De aici începe năduful acestor fraze. Primesc, așadar, tot felul de străduințe în ale literaturii încât mă înduișez și purced la întâlnirea cu neprevăzutul salvator. Salvarea, însă, nu stă în bunăvoință și toleranță. Cel puțin în cazul unor pretenții literare. Unele mai năstrușnice decât altele, uncori de tot răsul, și aș râde cu toată ființa dacă din adâncul lor nu m-ar privi semeț o amărăciune nevindecabilă, îmi taie pofla cititului. Dar nu mă las învins, o îndărătnicie păguboasă îmi dă ghes mai întotdeauna. Parcurg cu tenacitate pagini înșelătoare, multe dintre ele tangențind impecabilul gramatical, și tocmai de aceea poate mai subversive, însă realitatea până la urmă iese victorioasă. Gustul amar se revarsă atunci ca supraproducția unui colecist bolnăvicios. Nicio poveste, oricâtă hărnicie ar ascunde în substratul bunelor intenții, oricât imaginativ i-am pune în cărcă, nu va produce florul specific creației adevărate fără prezența minimumului har. Cei care nu-l posedăm, zadarnic avem timp liber. Haidetți să ne plimbăm, lumea e mai frumoasă fără chinuri inutile, săvârșite în iluzia că vom ferici cu răvnă exemplară și

Firiță Carp

Înrădăcinare prin iubire

Parcă-l văd în ziua în care ne-am cunoscut.

Se ivise din spatele unei curiozități, trădându-și apariția printr-o tuse mincinoasă, exersată poate în situații asemănătoare din nevoia de a se asigura că a fost observat. Asta mi-a trecut prin minte mai târziu, după ce am auzit că a fost învățător și folosea tot felul de trucuri să-și țină elevii într-o necentenită conexiune cu lumina cărților dintâi, abecedarul aflării și aritmetica îmbogățirii cu miracolele ei. Și tot mai târziu mi-am dat seama că a încercat să mă descoase din prima, cred că a și reușit întrucâtva, altfel nu mi s-ar fi destăinuit cu entuziasmul specific celor încătușați în unul dintre paradoxurile firii umane, contrarea dintre dorința de a te arăta celorlalți și neputința împlinirii ei, neavând adesea cui să-i spui ce și cum. După ce se postase precaut la ieșirea din sine, spre a stăvili eventuala revărsare a cine știe căror amintiri, singur a înlăturat interdicția și a mărturisit cât de dobrogean a devenit el, tânărul învățător plecat din Poienița argeșeană și înrădăcinat, cu peste cinci decenii în urmă, în Delenii conștanțeni. Cum s-au petrecut lucrurile, aproape că nu-i vine să creadă acum, când trece prin sîta memoriei generații de prichindei neștiutori, transformați prin grija sa în copii dornici să afle și să știe, ajunși cu timpul oameni la casele lor, aici și pretutindeni.

Are o explicație. Numai dragostea față de cei mici, de cei mici care trebuie ajutați mereu să devină mari, l-a făcut să amâne întoarcerea în Argeș. Mai întâi cu un an, apoi cu încă unul, menirea de dascăl îi dicta să tot amâne, și a amănat încă și încă, până când înrădăcinarea din responsabilitate a devenit înrădăcinare prin iubire. Rob al acestei sublime forme de dăruire, a devenit cetățean al locului, simțind că și oamenii au început să-l prețuiască și să-i arate dragostea lor...

Parcă-l văd trimițând biletele de mărturisire a iubirii celei ce avea să-i devină tovarăsa acestei înrădăcinări prin sentimente, parcă-l văd veghindu-și odraslele, doi băieți ca soarele, azi bărbați adevărați, dobrogeni de ispravă fără nicio îndoială...

Parcă-l văd furișându-se lângă mașina mea pe el, învățătorul dobrogean Viorel Ion Dobrescu, provenit din argeșean de ispravă, cu simțul responsabilității la purtător. Mi-a fixat pe parbriz invitația de a parca, ori de câte ori mă voi afla pe aproape, lângă casa lui. Firește, asta înseamnă că și-a parcat deja sufletu-i mare lângă al meu.

Dan Puric

– „Nu ne interesează !”

Așa mi-a răspuns acum câțiva ani o tânără elevă de liceu din Chișinău, care făcea parte dintr-o clasă ce fusese adusă să participe la o audiție de teatru radiofonic dedicată martirilor români ai pușcăriilor comuniste și pe care o rugasem să-mi spună ce impresie i-a lăsat piesa.

– „Nu-i nimic ! O să te intereseze când o să-ți aducă acasă, în coșciug de aluminiu, trupul logodnicului tău mort în Afganistan !”

S-a auzit vocea năpraznică a unei doamne între două vârste, care tot timpul piesei stătuse nemișcată în fundul sălii și care auzise replica seacă și fără de nicio emoție a tinerei eleve. Aerul

Acvariul

sălii, ce încă mai rezona de sfintele suferințe ale martirilor noștri, făcu, parcă, o punte de liniște sfântă pe care să pășească cuvintele dureroase ale doamnei, afectată de răspunsul de o dezinvoltă indecență a tinerei fete. Dar tot în aceeași liniște se auzeau, ca niște sunete de greier, cum elevii de liceu butonau nevrotic mobilele lor, prinși de realitatea virtuală, ca-ntr-un acvariu. Și nu știu de ce, în clipa aceea, ca un dar al martirilor neluați în seamă, m-a învăluit o inocentă amintire din propria-mi copilărie.

Eram mic, să tot fii avut cinci sau șase ani când tata m-a dus să văd acvariul din Constanța, de lângă Cazinoul aflat atât de aproape de malul Mării Negre. După ceva timp, când ochii mei se umpluseră de mirare în fața acelor frumuseți exotice, tata m-a găsit lângă un acvariu, privind fix la un peștișor frumos colorat.

– „Ce faci aici ?”, m-a întrebat curios el, văzându-mă că stăteam nemișcat de multă vreme în fața micului acvariu.

– „Stau de vorbă cu el !”, i-am răspuns, ridicând încet degetul spre noul meu prieten, peștișorul.

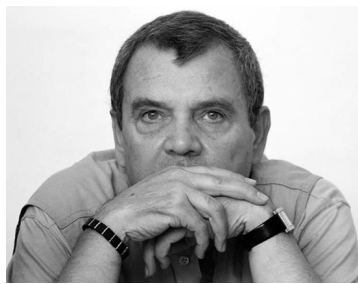
– „Și ce-i spui ?”, m-a întrebat amuzat și-n același timp curios tata.

Știu că m-am uitat puțin bănuitor în dreapta și în stânga, ca nu cumva cineva să mă audă și apoi i-am răspuns:

– „Îi șoptesc că la 20 de metri de aici este marea !”

Tata a zâmbit. M-a mângâiat ușor pe frunte și m-a luat de mână. Afară soarele strălucea, iar valurile mării se jucau nestingherite cu libertatea lor.

Și de ce oare în clipa aceea am vrut să le șoptesc elevilor captivați în acvariul lor virtual că valurile libertății lor tocmai trecuse pe lângă ei ?

Nicolae Cabel

Enclavă singulară în cinematograful anilor '50 - '90 din România, la rîndul ei, parte din sistemul economic-politic, în trena consecințelor impuse de a doua conflagrație mondială...Desigur, mai tranșante, damnabile „ecusoane” i s-au pus și i se vor mai pune...Cu înțelepciune sau tarate de adversități nu oarecari...Mi-am propus să „trec în revistă” două episoade, din anii (22) petrecuți de mine în compania unor profesioniști de marcă pe care, în parte, i-am evocat. Și-mi propun a o face în continuare...

Pe cei din rîndurile care urmează nu-i voi numi, în mod deliberat, pentru că nu identitatea le este revelatoare, ci faptele în sine...

Primul este colegul, mai vîrstnic la vremea aceea, care, la timpul (ivit ca șansă) schimba creionul de reporter cu aparatul de filmat, devenit (și prin instinct) foarte repede un documentarist de prestigiu...Trebuie să amintesc faptul că după primul „Palme d'Or” acordat României pentru un desen animat, *al doilea* a revenit unui documentar (SAHIA) despre o formație corală (a căpella), înființată în epocă de către un reputat muzician care (asta e, mă mîndresc !) era de origine buzoiană...Colegul meu, deci, cu real și autentic prestigiu, propune (se pare) sau primește comanda unui documentar despre geneza unui nou și mare lac de acumulare din România acelor ani...Cum, la rîndul meu, am ridicat în imagini-document (trei filme) parte din travaliul construirii unui mare baraj la Siriu, pe Valea Buzăului...

În cazul colegului, întreprinderea ca atare implica strămutarea unei vechi așezări, acțiune de proporție homerică, în ultimă instanță...Întreprinderea a cărei consecință înseamna inundarea aceluia areal din care și astăzi, în

Memoria, ca o capcană (XIX)

SAHIAFILM.

anotimpuri secetoase, dintre casele rămase pe fundul aceluia lac de acumulare se ridică, tragic remember, parte din turnul bisericii nedemolate la evacuare...De ce, din partea mea, această punere în pagină?...Pentru că acel viguros și talentat coleg a găsit de cuviință să nu aleagă un titlu redundant. Ci, din confesiunea unei bătrîne localnice, distribuită cu discreție, din afara cadrului (adică din off), să găsească o singură rațiune pentru gigantesca metamorfoză: „și **ne-am plimba cu barca !**”...Punct, fără ditirambi propagandistici, fără elogii pentru anonimii constructori care și-au dovedit competența în statuarea atîtor edificii...

*

Al doilea *exemplu/episod* are, pentru mine, alte conotații...În circumstanțe pe care nu le descriu, revine SAHIEI participarea la o coproducție franco-română dedicată compozitorului *George Enescu*... Se stabilește un regizor, reprezentant al părții române, o echipă de tehnicieni, un director economic...Se fac numai filmări în România...Ulterior, am aflat că la Paris a fost filmat, *in stricto sensu*, numai mormîntul compozitorului...Toate, bune...Dar montarea imaginii și a coloanei sonore erau rezervate, prin contract, numai Parisului...Se întîmpla ca regizorul muzical, compozitor el însuși, prezent la toate filmările din România și care trebuia să monteze coloana sonoră (cu citate din opera enesciană), nu primește pașaportul...Faptul, în epocă, lucru comun...Tensiune cu producătorul francez; spectrul unor sancțiuni materiale pentru partea română...După lungi „frămîntări” i se cere colegului meu să se prezinte la Președintele CCES din acea vreme...Acronimul nu-l mai

detaliez...Din respect pentru învățămîntul universitar din aria muzicii trebuie să amintesc faptul că acest coleg al meu avusese la *Conservator* profesori iluștri, dacă ar fi să amintesc doar pe *Paul Constantinescu*, *Marțian Negrea* și pe tinerii (atunci) *Tiberiu Olah*, *Anatol Vieru*...Că promoția lor (1962) fusese singura ce absolvise cu nota 10, în integritate, cuprinzînd nume ca *Lucian Meșianu*, *Irina Odăgescu*, *Nicolae Brînduș*, *Octav Nemescu*, *Zeno Bucur*...

Vine și ziua audienței...

Președintele (îi voi devoala parțial identitatea; este în viață) îl primește chiar cu deferență, inclusiv cafeaua; reia neformal situația ca atare și tranșant întreabă dacă se va întoarce...Prietenul și colegul meu, om dintr-o bucată, cum se spune, îl anunță ca tocmai contractase cu statul și primise un apartament și că i se născuse și o fetiță, căsătorit fiind...Las celelalte amănunte aflate deunăzi...Întîlnirea, mi s-a spus, s-a încheiat în termeni cordiali, cu rugămîntea ca la întoarcere să-i facă o vizită, nu să se prezinte... Fapt ce s-a și consumat, nu chiar în seara întoarcerii, ci a doua zi, la prima oră...

Președintele l-ar fi îmbrățișat, extrem de afectuos, cerîndu-i ca în cazul unei alte posibile plecări să i se adreseze personal...

Prietenul și colegul, cu care am colaborat la unele din documentarele mele, recent, după atîtea decenii, mi-a povestit cele întîmplute și necomentate atunci în studio...Am omis deliberat numele celor doi... Sînt în viață...Repet, de la acel episod au trecut cîteva decenii...Fostul Președinte a trecut prin „metamorfoza” lui '89, nu simplu... Ulterior, și-a dovedit cu brio înzestrarea de autentic prozator, dincolo de faptul că „pumnul și palma” celei numită *Revoluție* i s-au administrat și Domniei sale...

Titus Dîjcu

„Dacă săruți pământul cu
talpa, vino!
Dacă-l calci, reîntoarce-te,
călătorule.”

Aceste versuri din *Însemn
despre țara verticală* încheie
selecția din creația poetică a
lui Vasko Popa, apărută în
1966 la București prin grija
și osârdia de traducător a lui Nichita Stănescu. Două
versuri care par a fi scrise chiar de acesta, într-atât par ele
de familiare cititorului român, sedus de nouitatea lirică a
lui Nichita.

Adevărul este că între cei doi autori funcționează relația
rară a congenialității, fapt ce s-a convertit într-o evidentă
suprapunere a celor două teritorii poetice. Cine citește
în paralel ciclul *Piatra* de Vasko Popa și *Elegia a II-a –
Getica*, dedicată lui Vasile Pârvan de traducătorul său
român, nu poate să nu constate identitatea motivelor.
Născuți în același perimetru de generoase germinații al
sud-estului european cei doi scriitori s-au adăpat la
aceleași mituri robuste, au avut o percepție similară a
timpului și a depărtărilor, s-au simțit solidari cu misterul
sacru al jocului. O puritate magnetică le-a apropiat
verbele, o mare dorință de a spune altfel decât până la ei
lucrurilor pe nume, le-a asigurat nouitatea, aleasa
modernitate a exprimării.

Traducătorul român al lui Vasko Popa a fost și
comentatorul său cel mai autorizat. Aprecierile lui
Nichita Stănescu au pătrundere și subtilitate, emoție și
obiectivitate deopotrivă: „Ceea ce este uimitor în opera
poetică a lui Vasko Popa este universul ei tensional,
surprinderea sentimentului în momentul lui de implozie.
Deși aparența versului, de cele mai multe ori lapidară,
pare a indica o sublimare a versurilor, o tentație de
cristalizare în simbol, lectura atentă dezvăluie un proces
invers, și anume o subtilă dezagregare a simbolului, o
încorporare a lui în materie, comparabilă cu fisurarea în
stea a geamului mat străbătut de o piatră transparentă”.

Vasko Popa

Excepțională această interpretare a genialului nostru
compatriot, autor al volumelor **Sensul iubirii, Dreptul
la timp, Laus Ptolemaei, Epica magna, Noduri și
semne**. Excepțională prin intuiția judecății critice dar și
prin nuanțarea acesteia, prin onestitatea
lecturii și prin simplitatea decodării
acesteia.

Căci, continuă Nichita Stănescu,
poezia lui Vasko Popa „este o poezie a
mulajelor. Materia verbală păstrează în
ea, ca o matriță, imaginea inversă a
tensiunii, gata oricând să o restituie în
cele patru dimensiuni. De aici, și
impresia de eliptic, corespunzând
densității, de stil indirect,
corespunzând spiralei înscrisă pe
cochilii.

Evident, versul lui Vasko Popa nu are
o incantație fonică, ci una metaforică
și. poate de aceea se dăruie mai dificil,
dar mai de neuitat”.

Desprindem alături de autor
semnificația gestului uman, gratuit ori motivat, în
tentativa eternă a omului de a se defini pe sine în raport
cu lumea, cu Universul. Și poate vom surprinde și noi,
asemenea lui Nichita „sentimentul în momentul lui de
implozie”, caracteristică evidentă a acestei poezii.

Versurile lui Vasko Popa au cunoscut o rapidă
răspândire în lume, în primul rând în spațiul fostei
Iugoslavii, prin tălmăcirii în limbile croată, slovenă,
macedoneană. Dar cărțile sale au apărut de asemenea în
germană și polonă, în maghiară și cehă, în suedeză și în
engleză. Masiva culegere în limba română constituie însă
un reper bibliografic de excepție. Căci, după cum am
spus-o deja, autorul a găsit în Nichita Stănescu un
traducător de cea mai înaltă ținută, care a înțeles bine
drumul de la simbol la mit parcurs de colegul său sârb.

„Simbolul coboară din generalitatea lui, se filtrează
făcând loc sentimentului singularizat, unic, capabil să
reproducă vizual partea nevăzută a lucrurilor și să
convertească în cuvinte ceea ce nu ține de cuvinte.

Depășind simbolul, prin unicitatea și singularizarea
sentimentelor. De altfel, structura poemelor lui Vasko
Popa tinde în permanență să se constituie într-o
cosmogonică originală, să găsească echivalența în
sentimente a marilor categorii filosofice”. Evident, din
punctul nostru de vedere aceste observații se potrivesc
de minune și liricii lui Nichita Stănescu. Poate tocmai
de aceea ne-am permis să atragem atenția asupra valorilor
lor poetice cunoscând o simetrie
surprinzătoare.

Cred că nu este rău să amintesc faptul
că Vasko Popa s-a născut la 29 iunie 1922
într-un univers etnic în care prezența
spirituală românească nu este deloc
neglijabilă. Poetul și-a făcut studiile
liceale la Vîrșeț, orașel din Voivodina,
cărui peste ani Nichita Stănescu avea să-
i dedice un minunat poem intitulat
Madona din Vîrșeț. Cursurile începute la
Universitatea din București au fost
finalizate la Belgrad. După începuturile
lirice în limba română s-a dedicat
scrisului în limba sârbă, numită în epoca
postbelică „sârbo-croată”. La un moment
dat s-a stabilit în frumosul oraș danubian

Novi Sad și a fondat instituții culturale solide în
Voivodina. Între acestea, editura *Libertatea* din Pancevo
și Comunitatea literară municipală din Vîrșeț (KOV),
unde există o comunitate românească puternică ce-și
manifestă cu mândrie tradițiile culturale. În această zonă
de interferență spirituală va fi întâlnit poetul multe din
motivele creației sale. De altfel, după studiile făcute la
Facultatea de Litere a Universității din Belgrad, Vasko
Popa a desfășurat o activitate editorială ce nu s-a limitat
la propria operă, începută cu volumul de poezii **Scoarța**
(1953). A publicat o antologie de poezie populară, o
culegere de umor liric și una de texte în care universul
poetic este subordonat fantasticului. Toate cu punct de
plecare în marea spiritualitate balcanică.

Acest model cultural, reprezentat de frecventarea
creației populare a asigurat în timp o combustie aparte
versurilor lui Vasko Popa, un poet care s-a dorit a fi pentru
semenii săi un simplu cititor în stele.

PLECARE

Eu nu mă mai aflu aici.
Nu m-am clintit din loc,
dar nu mă mai aflu aici.
Să intre,
să scoțoască, să caute.
Moara, la umbra coastelor mele,
macină neantul copt.
Visurile ieftine
fumează-n scrumieră.
Eu nu mă mai aflu aici.
Se balansează barca ancorată
pe valul roșu.
Cuvinte, încă verzi,
spânzură-n gâtlejul înnorat.
Eu nu mă mai aflu aici.
Nu m-am clintit din loc
și totuși iată-mă departe.
Ei nu mă vor avea.

DE-A V-AȚI ASCUNSELEA

Unul se-ascunde de cellalt,
sub limbă i se-ascunde.
Cellalt îl caută sub pământ.
I se ascunde pe frunte.
Cellalt îl caută în cer.

I se ascunde în uitare.
Cellalt îl caută în iarbă.
Îl caută, îl caută,
dumnezeu știe unde nu-l caută.
Și tot căutându-l se pierde
pe sine.

STELE REFUGIATE

V-ați privit, stelelor
pe furiș, să nu vă zărească cerul.
V-ați gândit mult.
V-ați înțeles greșit.
V-ați trezit reci,
departe de vatră,
departe de porțile cerului.
Priviți-mă stelelor,
pe furiș, să nu ne zărească pământul
Dați-mi semnele tainei,
vă voi da un toiag de vișin

și drept cărare un rid al meu,
și călăuză o geană
să vă ducă iarăși acasă.

TATĂL SOARELUI MURIND...

La trei pași de piscul cerului,
de teiul în veșnică floare,

bătrânul soare s-a oprit.
S-a-nroșit, a-nverzit
s-a rotit în jurul său de trei ori
și s-a-ntors în răsărire
(Să nu ne moară ochii !)
Se zice c-ar avea un soare – fiu,
Dar până când și pentru noi nu se va naște oacheș
vom învăța această beznă să lucească.

POVESTE DESPRE O POVESTE

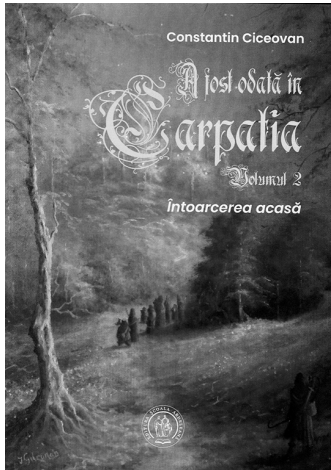
A fost odată o poveste.
Se isprăvea
înainte de-a începe
și-ncepea abia după sfârșitul ei.
Eroii ei intrau în ea
după moartea lor,
și ieșeau din ea
înainte de nașterea lor.
Eroii ei vorbeau
despre un pământ, depre un cer,
și despre multe altele.
Singurul lucru despre care nu vorbeau
era acela pe care nu-l știau nici ei,
acela că-s numai eroi de poveste,
dintr-o poveste care se isprăvea
înainte de-a începe
și-ncepea abia după sfârșitul ei.

Traduceri de Nichita Stănescu

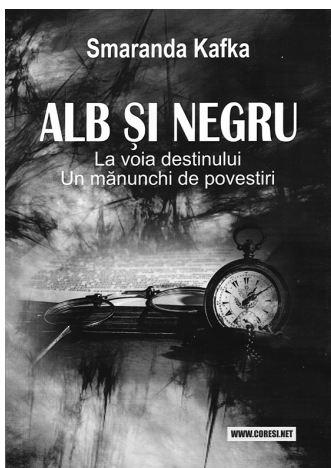

Prezent și trecute timpuri

1. **D**-ul *Constantin Ciceovan* este medic în Chicago. A plecat acum mai bine de 35 de ani și s-a integrat perfect în stilul de viață american. N-a putut însă șterge acele amprente ale trecutului care i-au marcat rădăcinile. S-a întors în țară, purtând cu sine cele peste 900 de pagini: *A fost odată în Carpatia vol. I – Frați de suflet; vol. II – Întoarcerea acasă* (Editura Școala Ardeleană, Cluj, 2021-2022). De aici, dintr-un sat minuscul aflător undeva între Dunăre, Carpați și Marea cea Mare, scriitorul ne poartă în spațiu, pe teritorii epice, povestind întâmplări care dau consistență și tărie sufletului românesc. Nimic versatil în povestea captivantă ce se întinde pe de pagini întregi (format mare) și nimic plictisitor în aventura personajelor ce urmează drumul de Mătase al Orientului până în îndepărtata Chină. Patru băieți și o fată (Cosmin, Tavi, Sabin, Iura și Smaranda) – personaje principale puternic conturate, dar cu o psihologie colectivă și o sănătate sufletească de invidiat, împletesc un veritabil roman-reportaj. Totul ca o poveste de dragoste față de semeni și vietățile naturii. Este o vastă biografie pentru și despre o cuprinzătoare generație mitică, ce completează surprinzătoare incizii de prozopopee. Construcția epică este și echilibrată de subtile intervenții prozodice. Nu putem exclude în totalitate influențe din Mihai Sadoveanu, Ken Follett sau Dan Marius Drăgan. Dar specificitatea operei lui Constantin Ciceovan stă în zugrăvirea vieții ca o colecție de momente în timp. Iar timpul – asemenea lui Platon – este o imagine a eternității. Și, vorba unui înțelept, nimic nu ține de veșnicie, nici veșnicia însăși, își găsește correspondent în fiecare pagină a romanului. Iată unul din miile de exemple: „Pe armăsarul ei negru, călărind în galop nebun, cu pletele fluturând în vânt. Desculță și fără șă, doar cu o pătură aruncată în spinarea calului. Ca o nălucă sălbatică, încercând să prindă timpul din urmă”. Dacă vă pasionează ficțiunea istorică, iată, o desfătare rară! Un belșug de conflicte și confruntări cu viața și timpul unor personaje cu adevărat remarcabile.

2. Doamna *Smaranda Kafka* e trăitoare în Australia. După remarcabilul „roman cu puternica tentă autobiografică” - (două volume consistente *Copilăria* și *Adolescența*) reunite sub umbrela *ABC-ul unei vieți*, talentul scriitoricesc se concretizează într-un mănunchi de povestiri de o remarcabilă acuratețe. „*Alb și Negru*” (Editura *www.coresi.net*, București, 2022).

Fără îndoială, sfera de expresie a povestirilor este una enormă. Iar Smaranda Kafka scrie despre ce știe mai bine: România și Australia. Numitorul comun al povestirilor poate fi găsit în timpul firesc al lucrurilor, mersul înainte și continuu al existenței evenimentelor survin într-o succesiune ireversibilă, din trecut, prin prezent spre viitor. Toate acestea privesc ca unitate indestructibile. Revin mereu oameni plecați la antipozi, români în special, pentru care timpul devine (platonician) o imagine a spațiului necuprins. Și a dorului. desigur. Unicitatea sufletului nostru, chiar transpus în alte dimensiuni fac dovada că între sufletele celor trăitori și cele ale străbunilor, demult plecați în lumi paralele, distanțele nu s-au agravat. Din contră. „*Alb și Negru – la voia destinului*” aduce în fața cititorului un mănunchi de povestiri contaminate de optimismul și pesimismul bacovian, un spectacol al lumii de departe-aproape de mare respirație. Iar transpunerea sonorităților românești în acea lume „cu capul în jos” face minuni: „Deși Cangurul rămâne alături de pasărea Emu, unul din simbolurile importante ale vieții australiene, el nu se apropie de bună voie de așezările umane. Doar împins de foame.... Din fericire, Neli cunoștea bine șoseaua de la Lithgows la Sydney. O bătușe de nenumărate ori”; sau în *Poveștile din Mările Sudului*, unde, chiar neidentificate, anonime, sobrietatea turiștilor aduce un plus de autenticitate scriiturii: „Ni sa bula ! Bula ! Bine ați venit în Fiji !” Perle înșiruite pe ața destinului, asemenea notelor muzicale din Klavierkonzert d-Moll de W.A. Mozart.

Radu Vida

Un port-drapel al scriitorilor noștri de peste mări și țări: Theodor Damian

Urmare din nr. 10(133)/2022

Și ceea ce mi se pare demn de remarcat, Theodor Damian a rămas într-o permanentă legătură cu țara, reîntorcându-se aici de cel puțin două ori pe an. „E adevărat – îmi spunea – că de fiecare dată când vin, datorită serviciului sau serviciilor mele la New York stau puțin în România. O săptămână, zece zile pe sejur e foarte puțin (chiar dacă în mulți ani vin de două ori, în februarie sau martie și în august) pentru că timp de un an de zile se adună zeci de probleme ce trebuie rezolvate. De obicei am întâlniri obligatorii la Academia Oamenilor de Știință din România (deoarece conduc filiala americană a acesteia), la Patriarhie, la Universități (Spiru Haret unde am predat în stil modul câțiva ani buni, ASE cu care am dezvoltat un parteneriat academic între acesta și Metropolitan College din New York, Universitatea „Dimitrie Cantemir” unde sunt în curs de desfășurare proiecte similare), la Uniunea Scriitorilor pentru diverse întâlniri, la Uniunea Ziariștilor Profesioniști pentru proiecte, programe și de asemenea întâlniri. Trebuie să mă văd și cu editorii cărților mele, cu redactori de ziare și reviste care mi-au publicat articolele trimise. Dar și întâlnirile cu prietenii trebuie programate în funcție de programele lor. Uneori ne vedem în grup, alteori mai am de văzut alți prieteni din alte domenii decât cel al literaturii. Mai sunt deplasările obligatorii la Botoșani, orașul meu natal unde am rude și prieteni din copilărie, dar și în alte locuri dragi sufletului meu, ca de exemplu Mănăstirea Neamț, unde am făcut Seminarul Teologic.

În multe feluri alergările prin România sunt legate de ceea ce fac în America. Pentru că instituțiile din care fac parte, din România, sunt reflectate în activitățile mele academice, literare și pastorale din America. De exemplu, Institutul Român de Teologie și Spiritualitate Ortodoxă pe care-l conduc în New York din 1993 când l-am înființat, prin organizarea de conferințe academice a promovat și promovează universitari din România fie prin invitații la conferințe (un exemplu îl reprezintă Congresul Internațional de Studii Medievale de la Universitatea de Vest din Kalamazoo, Michigan, unde aproape 20 de ani, sub egida Institutului am organizat conferințe de medievistică), fie prin publicarea articolelor lor în revistele academice *Symposium* și *Romanian Medievalia*, înființate și editate ani la rândul, (*Symposium* până în prezent) de mine și de soția mea, Claudia (o nemțoaică ortodoxă mai româncă decât mulți români care în America se rușinează să se declare români)”.
Dar dacă întâlnirile „fizice” cu România se petrec doar de două ori pe an, nu se poate spune că în restul timpului comunicarea cu conaționali ar înceta. Nu, întrucât atât Cenaclul „Mihai Eminescu” din New York, cât – mai ales ! – revista „Lumină Lină/Gracious Light”, pe care o editează, reprezintă un pod neîntrerupt al relațiilor dintre românii de acolo și cei de aici.

Numeroși scriitorii din România și-au publicat și își publică creațiile în revista de peste Ocean, fericiți că pot fi citiți și acolo. Ba, mai mult, cenaclul newyorkez i-a avut ca oaspeți pe autori de prestigiu, precum: Nicolae Manolescu, Grigore Vieru, Aurel Sasu, Sorin Comoroșan, Vasile Andru, Gellu Dorian, Cassian Maria Spiridon, Mircea A. Diaconu, Gh. Pârja, Dan Cristea, Lucia Olaru Nenati, Veronica Balaj, Florea Firan, Dumitru Chioaru, Mircea M. Ionescu, Magda Cârnelci și mulți alții.

Continuă frământare, neobosita activitate pe multiple planuri, care fac parte din existența de zi cu zi a preotului și omului de știință, a profesorului și eseistului nu puteau rămâne neobservate. Și nu de azi, de ieri, ci din urmă cu mai mulți ani.

Și nu de către oricine, ci de personalități avizate și acreditate ca atare în lumea culturală românească și europeană, căci iată cum îl caracteriza Bartolomeu Anania: „... un neastâmpărat al Duhului Sfânt. Te miri în care universitate nu a studiat, în care facultate nu are un curs, cărei bibliotecă nu i-a răvășit rafturile și pe care meridian nu i se aude vocea. Ți se pare anormal poate să treacă o lună fără să-i întâlnești numele pe o nouă carte, pe un nou număr de revistă, pe un articol sau într-o constelație a universului Gutenberg.”

„Eu – îmi spunea – sunt un călător. Îmi place să fiu mereu în deplasare. Eu, călătorul, cu drumul, cu ținta. Când sunt acasă visez drumuri. Când sunt pe drumuri sunt acasă. Dumnezeu a rânduit ca prin activitatea mea academică să organizez conferințe, să conduc sesiuni la conferințe și să prezint lucrări la acestea, la peste 100 de evenimente, în marea lor majoritate academice, dar și literare, de nivel național (SUA) și internațional. Așa se face că am ajuns la Universități din cele mai diverse locuri de la Tokyo la Rio de Janeiro, și Nicosia (Cipru) sau Ankara de exemplu, în locuri precum Granada (Nicaragua), Buenos Aires și Morelia sau Guadalajara (Mexic), în America la universități din New York, New Jersey, California, Massachusetts, Michigan, etc., iar în Europa la universități ca și cele din Malta, Helsinki, Varșovia, Porto, Zaragoza și altele”.

Ca orice român care n-a cunoscut la ea acasă diaspora noastră, care este răspândită prin lume și auzind fel de fel de lucruri despre ea (că ar fi divizată zic unii, că mulți dintre conaționali noștri de acolo din motive personale nu mai vor să audă de România, că o altă parte păstrează tradițiile moștenite din moși-strămoși și câte altele) am găsit de cuviință să-mi spună Theodor Damian cum stau lucrurile în America. Și el n-a întârziat să mă „lumineze”:

„Problema păstrării identității, odată plecat din țară, depinde de înțelegerea și de viziunea celui plecat. Dacă scopul lui e de a se integra totalmente în noua lume și de a o uita pe cea veche, păstrarea identității nu e o problemă. E o piedică. El nu are nevoie de cine a fost, ci de cine vrea să devină.

În ultimii 20-30 de ani, filosofia Americii despre identitate este numită multiculturalism. În baza acesteia emigranții sunt încurajați să-și păstreze identitatea cu care au venit, s-o cultive, să vorbească limba de baștină, să cultive religia, portul, tradițiile, muzica, bucătăria de origine. Ideea din spatele acestei filosofii este că o des-identificare totală nu este posibilă orișicum. În plus, dacă se merge pe linia des-identității, toate energiile personale sunt concentrate acolo și nu în alte locuri mai importante, ceea ce, pragmatic vorbind, este neproductiv.

A te abandona pe tine însuși și a te reinventa total poate fi o experiență extrem de frustrantă, care de asemenea este total neproductivă cât privește modul cum trebuie ca un individ să participe la noua societate care l-a primit. De aceea multiculturalismul. Când ești încurajat să rămâi ceea ce ai fost, se consideră că, din punct de vedere psihologic, se întărește stabilitatea interioară. Oricine ai fi ești recunoscut ca atare și bine venit. Deci frustrarea dispare, complexe de inferioritate dispar.

Atunci, cu această mândrie de a putea fi cine ești, cu resursele interioare nerisipite pe canale care nu duc nicăieri, individul poate investi forțele sale interioare la performanță în domeniul pe care și-l alege. Aceasta este dovadă de pragmatism.

Diaspora românească din America este și unitară și divizată în același timp. Ca și situația din România (sau din orice altă țară). Când spui „România” te gândești la o unitate. Dar în cadrul acestei unități există multe diviziuni. Acestea pot fi bazate pe orice: de la opțiunile politice sau sportive, la religie sau la simple preferințe ce țin de modă, de stil de viață etc. Uneori aceste dezbinări au un sfârșit tragic, din nefericire. Așa e lumea peste tot.

Urmare în numărul viitor

Florentin Popescu

Vitrării

Don
Andreiță

Poezii de toată ziua

An Nou

Adăugăm o cifră
La alta
Și credem că am mai câștigat
Un an.

Se frânge timpul scurs
În foi subțiri
Și noi le adunăm
Precauți
Ca să ne facem
Calendare.

Uncori
Zilele obosesc înainte
De ultima filă –
Ci noi ne agățăm
Ca înecații
De marginile calendarului
Socotindu-l de vină.

Din vremea pandemiei

Cameră alba de spital
Cu porumbei pe sub ferești,
Ca un cavou sentimental
Cu răsuflarea te-ncălzeste.

Măriții docti, mărite gânduri
Rotesc în albul univers,
În successive rânduri-rânduri
Pe care cineva le-a șters,

De nu mai știi când în odaie
Se-ntind lîntolii de cavou
Și cântecul ca o vâpaie
Se sugrumază în ecou,

Când doctorii sunt ciocli tandri
Și cioclii doctori suferinzi –
Sub cerul zugrăvit cu leandri,
Cu porumbei și corbi flămânzi.

Clipa și Infinitul

Între două bătaii de aripă
Universul ne privește o clipă

Rânduind ce are de rânduit
Între Clipă și Infinit.

Între om, pământ și cer

Între om, pământ și cer
Moare ultimul năier.

Într-un colț de Univers
Dumnezeu mai șterge-un vers –

Și cu creta pe tăbliță
Desenează-o iconiță

Și-o trimite cu mult dor
Spre-un pământ mai primitor.

Sinele

Între două bătaii de aripă
Să fie răgaz ?
Să fie risipă ?

Sinele cum să-l mai afli
În apăsătoare,
Târzic clipă ?

Să fie nădejdea
O ancoră mare
A sufletului,
Neclintită și tare !

Aterballetto, cu Don Juan la Întâlnirile JTI: O poveste tulburătoare reinterpretată „genial”

„Cel mai mult mi-a plăcut dansul. Dansatorii sunt minunați, adevărați artiști, profesioniști perfecti. Mi-a făcut mare plăcere să văd această poveste frumoasă și tulburătoare, reinterpretată astfel. Muzica mi-a plăcut foarte mult, punerea în scenă, montarea, luminile, totul”, a spus actorul Victor Rebengiuc despre spectacolul Don

Juan, susținut de Aterballetto, cea mai mare companie italiană de dans, invitată în România la cea de-a XXIII-a ediție a *Întâlnirilor JTI*.

Don Juan în versiunea coregrafului suedez Johan Inger a reușit să surprindă și să emoționeze publicul prezent la Teatrul Național București. Personajele readuse la viață au fost veridice și foarte expresive, reușind să transmită mesaje puternice, datorită talentului actoricesc al dansatorilor și a unei puneri în scenă care a îmbinat perfect povestea cu luminile și decorul. Muzica special creată pentru *Don Juan* de compozitorul spaniol Marc Alvarez a punctat fiecare emoție, transpunând spectatorul în frământările și căutările personajelor.

Rodica Mandache, actriță: „Sunt abonată la fiecare spectacol din *Întâlnirile JTI*. Am văzut pe scenă o explozie de tinerețe, erau foarte concentrați, se simțea bucuria că au ceva de spus și eu am avut bucuria că ei îmi comunică. În aceste vremuri atât de lipsite de comunicare, să fiu atât de plină de ceea ce mi s-a transmis printr-un spectacol de dans, este excepțional. A fost un spectacol care nu seamănă cu nimic din ce am văzut până acum. Mă simt „adunată” sufletește și am la ce mă gândi”.

Mihai Mălaimare, actor: „Am fost încântat. Prin prisma părții a doua, mai dramatică, mai teatrală, am reconsiderat și prima parte, una a unei trupe extrem de valoroase. Cassanova lui Fellini era misogin cât încap și nu-l salva de asta nici grotescul afișat. Cum să abordezi astăzi acest mit fără să jignești femeia? Ei bine, eu cred că a reușit. Bravo !”

Mariana Mihut, actriță: „Mi-a plăcut foarte mult. A fost o seară absolut minunată, și mă refer la muzică, balet, interpretare”.

Ileana Olteanu, actriță a Teatrului Național București: „Vin la *Întâlnirile JTI* de peste 20 de ani. Am început cu Bejart Ballet și iată astăzi am văzut *Don Juan*. Este un spectacol genial.”

Vicențiu Rahău, curator (indoor) al Festivalului Internațional de Teatrul de la Sibiu: „Un spectacol minunat. Am văzut în ultimele scene că inocența nu e întotdeauna o puritate care duce spre salvare. Mi-a plăcut foarte mult cum s-a construit spectacolul în jurul unei dramaturgii care merge spre multă teatralitate, îmbinând dansul contemporan cu baletul. Are o forță și un mesaj foarte puternic, perceput foarte bine de publicul nostru care înțelege mult dintr-un spectacol de dans contemporan prin prisma tradiției teatrale”.

Sergiu Cioiu, actor, compozitor: „Spectacolul este absolut excepțional. Mi-a plăcut îmbinarea dintre coregrafie și muzică. Istoria putea fi mai vulgară, dar a fost de un rafinament extraordinar, mișcările au avut o plasticitate uluitoare. Coregraful este într-o lume deosebit de avansată a artei coregrafice. Am fost foarte emoționat.

Prof. univ. dr. Costel Negricea, rector al Universității Româno-Americane: „O seară plină de emoție și frumos. Mulțumim *Întâlnirilor JTI* pentru aceste momente și pentru că ne scoate din cotidian cu spectacole incredibile și astfel de premiere”.

Mihaela Pântea, jurnalist, comunicator: „M-a impresionat absolut totul. Am trăit odată cu scenele care se derulau în fața publicului, a fost ca o piesă de teatru

dansată, o reinterpretare a temei *Don Juan*, într-o manieră modernă, foarte sugestivă.”

Inaugurate în anul 2000 de celebra companie de balet Bejart Ballet Lausanne, *Întâlnirile JTI* au fost dedicate îndeosebi dansului, găzduind coregrafi și trupe celebre, printre care Nacho Duato și Compania Nacional De Danza, Joaquin Cortes, Alvin Ailey American Dance Theater, Tango Pasion, Les Ballets de Monte-Carlo, Sylvie Guillem și Russell Maliphant, Gigi Căciuleanu și Baletul Național din Chile, Alonzo King Lines Ballet, Vortice Dance Company, Maria Pagés și Sidi Larbi Cherkaoui, Akram Khan Company, Quartet Gala-Mats Ek, Ana Laguna, Susanne Linke și Dominique Mercy, în 2017 Noism, cea mai importantă companie de dans contemporan din Japonia, în 2018 compania de dans Martha Graham, iar în 2019 IT Dansa, din cadrul Institutului de Teatru din Barcelona. *Întâlnirile JTI* din 2020 și 2021 au fost amânate din cauza pandemiei desfășurându-se cu un decalaj de un an. Ediția din 2020, care a avut loc în 2021 i-a avut ca invitați pe Wynton Marsalis, cel mai mare trompetist contemporan și Jazz at Lincoln Center Orchestra. Ultima ediție a avut loc în această vară, cu compania de dans Jean-Claude Gallotta, care a prezentat *My Ladies Rock* la București și Sibiu, în cadrul FITS. *Întâlnirile JTI* cu Aterballetto/ Fondazione Nazionale della Danza au fost organizate ca de obicei de Fundația Art Production, beneficiind de consilierea artistică a Silviei Ghiață. Producător general: Fundația Art Production. Parteneri media: TVR, Radio România Cultural, RFI, Blitz TV, AmosNews, Webcultura, Pro Contemporania, The Culture Club.

Alice Florentina Vulcănescu (Taudor)

Foto: Ciprian Zinca

Bucureștiul literar și artistic apare prin autofinanțare

Mulțumim tuturor colaboratorilor, prietenilor și cititorilor care contribuie financiar la apariția revistei noastre.

(Redacția)

BUCUREȘTIUL
LITERAR ȘI ARTISTIC

Marcă înregistrată la OSIM sub nr. 146985/9.09.2016

Director: COMAN ȘOVA (Tel: 0212101693; 0722623622)

Redactor-șef: Florentin Popescu (Tel: 0762865074)

Seniori editori: Acad. Mihai Cimpoi, Acad. Valeriu Matei, Acad. Gh. Păun, Horia Zilieru.

Correspondenți speciali: Theodor Damian (New York), Alexandru Cetățeanu (Canada), Jean-Yves Conrad (Paris), George Roca (Australia), Leo Butnaru, Vasile Căpățână (Chișinău)

Compartimente:

Literatură, critică și istorie literară: Florentin Popescu

Publicistică: Ion Andreiță

Teatru: Candid Stoica

Film: Călin Stănculescu

Redacția: Ion Haineș, Iuliana Paloda-Popescu, Romulus Lal, Ioan Barbu, Mihai Stan

Culegere, machetare și prezentare grafică: Raluca Tudor

Manuscrisele se primesc pe adresele de e-mail și site:

revistabucurestiiuliterar@yahoo.com

ralucatudor2000@yahoo.com

Întreaga responsabilitate pentru conținutul textelor revine autorilor. Manuscrisele nepublicate nu se înapoiază. Textele apărute nu se remunerează. Rugăm colaboratorii să nu publice în alte reviste articolele reținute de noi, iar recenziile propuse să fie însoțite de volumele tipărite. Cărțile se primesc la adresa: Bd. Libertății nr. 2, Bl. 118, et. 6, Ap. 17, sector 4, București. Pentru abonamente contactați redactorul-șef la telefonul de mai sus.

ISSN: 2601 - 4351; ISSN-L: 2601 - 4343

Revista poate fi procurată de la chioșcul de presă din Piața Romană (la Coloane), sector 1, București, sau direct de la redacție, Calea Griviței nr. 403, Bl R, Ap. 27, sector 1, București, tel.: 0720773209

PICTURĂ NAIIVĂ

Petru Mihuț

Gheorghe Ciobanu

Petru Mihuț

„Ei n-au studii înalte despre construcție, proporții, echilibrul culorilor etc. Au, în schimb, prospețimea și farmecul naivității. Dacă ar fi doar atât și tot ar merita să-i prețuim.”
(Florentin Popescu)

Marcela Istrate

Dumitru Agachi

Petru Mihuț

Rodica Nicodin